

ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชากรวัยแรงงานต่อผู้สูงอายุ

นางสาวบุศริน บางแก้ว

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประชากรศาสตร์

วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2555

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)

are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

FACTORS AFFECTING ATTITUDES OF LABOR-FORCE AGE POPULATION TOWARD
ELDERLY

Miss Busarin Bangkaew

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Demography

College of Population Studies

Chulalongkorn University

Academic Year 2012

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชากรวัยแรงงานต่อผู้สูงอายุ

โดย

นางสาวบุศริน บางแก้ว

สาขาวิชา

ประชากรศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.วิพรรณ ประจวบเหมาะ

วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีวิทยาลัยประชากรศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.วรวุฒิ สุวรรณระดา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.พัชรพล วังศ์บุญสิน)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิพรรณ ประจวบเหมาะ)

..... กรรมการ
(นางสาวศิริวรรณ ศิริบุญ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์มาลินี วงษ์สิทธิ์)

บุศริน บางแก้ว : ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชากรวัยแรงงานต่อผู้สูงอายุ.
(FACTORS AFFECTING ATTITUDES OF LABOR-FORCE AGE POPULATION
TOWARD ELDERLY) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ. ดร.วิพรรณ ประจวบเหมาะ,
93 หน้า.

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับทัศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อผู้สูงอายุ รวมทั้งค้นหาปัจจัยที่มีผลต่อการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ โดยได้รับการอนุเคราะห์ข้อมูลจากโครงการ “สำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ พ.ศ. 2550” ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ มีประชากรตัวอย่างทั้งสิ้น 9,000 ราย

ผลการศึกษาพบว่า มากกว่าครึ่งของประชากรตัวอย่างมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน แสดงให้เห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อการแปรผันของทัศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อผู้สูงอายุมากที่สุดคือ ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ ซึ่งสามารถอธิบายการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุได้ดีที่สุด (ร้อยละ 7.5) รองลงมาคือ ตัวแปรระดับการศึกษา การอยู่อาศัยในภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) รายได้ครัวเรือน และการอยู่อาศัยในภาคใต้ ส่วนตัวแปรความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา สามารถเพิ่มอำนาจการอธิบายการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุได้เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย และเป็นความสัมพันธ์ทางลบกับทัศนคติดังกล่าว

สาขาวิชาประชากรศาสตร์..... ลายมือชื่อนิสิต

ปีการศึกษา ..2555..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

86856751 : MAJOR DEMOGRAPHY

KEYWORDS : Elderly/Attitude

BUSARIN BANGKAEW: FACTORS AFFECTING ATTITUDES OF LABOR-FORCE
AGE POPULATION TOWARD ELDERLY. ADVISOR: ASSOC. PROF. VIPAN
PRACHUABMOH, Ph.D., 93 pp.

The purpose of this study is to explore the level of attitude score of population aged 18-59 toward the elderly and to investigate the factors affecting attitudes of this population group toward the elderly. This study employs the National Survey on Attitudes of Population relating to Knowledge and Attitudes toward the elderly. The total sample size is 9,000 cases.

The results of the study indicated that more than half of population has positive attitudes toward the elderly. The stepwise multiple regression result reveals that factors having statistically significant effect on the attitudes toward the elderly are the knowledge about how to spend your old age, education level, living in central region (excluding Bangkok), household income, and living in southern region, respectively. When adding the knowledge concerning life cycle and aging process into the equation, it can make little increase in the explanatory power of the regression model and has a negative relationship with the attitudes towards the elderly.

Field of StudyDemography..... Student's Signature

Academic Year2012..... Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความอนุเคราะห์และสนับสนุนจากผู้มีพระคุณหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกสำนึกและซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.วิพรรณ ประจวบเหมาะ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าในการให้คำแนะนำที่ดี คอยชี้แนะแนวทางการทำวิจัยและให้แนวคิดในการแสวงหาองค์ความรู้ต่างๆ ตลอดจนตรวจแก้ไขข้อบกพร่องกระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.พัชราวลัย วงศ์บุญสิน ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์มาลินี วงษ์สิทธิ์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ รวมทั้งชี้แนะข้อบกพร่องต่างๆสำหรับนำไปแก้ไขและปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอกราบขอบพระคุณ คุณศิริวรรณ ศิริบุญ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์และพี่สาวที่นับถือยิ่ง ซึ่งมีความปรารถนาดีคอยให้กำลังใจอย่างดีเสมอมา ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าในการให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ คอยช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ และตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และขอกราบขอบพระคุณสำหรับการถ่ายทอดความรู้ด้านสถิติซึ่งมีคุณค่าและประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการศึกษานี้รวมถึงการนำไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานต่อไป

ขอขอบคุณสำนักงานสถิติแห่งชาติ ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล “การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ พ.ศ. 2550” สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณกองบรรณาธิการวารสารประชากรศาสตร์ วิทยาลัยประชากรศาสตร์ ที่กรุณาได้รับพิจารณาบทความของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ลงตีพิมพ์เผยแพร่ ขอขอบคุณ คุณชนนต์ดี มลิินทางกูร น้องผู้ร่วมงานวิจัยที่มีน้ำใจคอยให้กำลังใจและช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และขอขอบคุณพี่น้องเพื่อนร่วมงานและเจ้าหน้าที่วิทยาลัยประชากรศาสตร์ทุกท่าน ที่คอยห่วงใยและให้กำลังใจตลอดการศึกษาที่ผ่านมา รวมทั้งขอขอบคุณนิสิตรุ่นพี่รุ่นน้อง ที่คอยให้คำปรึกษา แนะนำ คอยช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจในระหว่างการศึกษาและการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญแผนภาพ.....	ญ
 บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	4
1.4 กรอบแนวคิดของการศึกษา.....	11
1.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
1.6 สมมติฐานของการศึกษา.....	22
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	23
 2 ระเบียบวิธีวิจัย.....	 24
2.1 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา.....	24
2.2 ประชากรและการเลือกตัวอย่าง.....	24
2.3 ขอบเขตและข้อจำกัดของการศึกษา.....	26
2.4 การนิยามศัพท์.....	28
2.5 การนิยามตัวแปรและการวัด.....	27
2.6 การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล.....	34

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 ผลการศึกษา.....	36
3.1 ลักษณะทั่วไปของประชากรตัวอย่าง.....	36
3.2 ทศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อผู้สูงอายุ	44
3.3 ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อผู้สูงอายุ.....	46
4 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ.....	66
4.1 สรุปผลการศึกษา.....	66
4.2 ข้อเสนอแนะ.....	74
รายการอ้างอิง.....	77
ภาคผนวก.....	82
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	90

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	การกระจายความถี่ของจำนวนชมรมอาคาร/หมู่บ้าน จำแนกตามภาคและเขตการปกครอง.....	25
2	การกระจายความถี่ของจำนวนครัวเรือนตัวอย่าง จำแนกตามภาคและเขตการปกครอง.....	26
3	เกณฑ์การแปลค่าคะแนนทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ	28
4	เกณฑ์การแปลค่าคะแนนความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา	32
5	เกณฑ์การแปลค่าคะแนนความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ.....	33
6	การกระจายร้อยละของกลุ่มประชากรตัวอย่าง จำแนกตามปัจจัยด้านประชากร.....	37
7	การกระจายร้อยละของกลุ่มประชากรตัวอย่าง จำแนกตามปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม.....	39
8	การกระจายร้อยละของกลุ่มประชากรตัวอย่าง จำแนกตามความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา.....	41
9	การกระจายร้อยละของกลุ่มประชากรตัวอย่าง จำแนกตามความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ.....	43
10	การกระจายร้อยละของกลุ่มประชากรตัวอย่าง จำแนกตามความเห็นเกี่ยวกับการเตรียมทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุ.....	44
11	การกระจายร้อยละของกลุ่มประชากรตัวอย่าง จำแนกตามทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ.....	46
12	ตัวแปรหุ่น (Dummy Variables) สำหรับใช้ในการวิเคราะห์การแปรผัน.....	47
13	การวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่ายระหว่างทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุกับปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ.....	49
14	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรอิสระ.....	59
15	การวิเคราะห์การถดถอยพหุระหว่างทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุกับปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อผู้สูงอายุ	61

16	การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณขั้นต้นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของ ประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อผู้สูงอายุ.....	64
17	สรุปผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ โดยวิธีการวิเคราะห์การถดถอย.....	73

สารบัญญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดของการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชากรวัย แรงงานที่มีต่อผู้สูงอายุ”	11

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การก้าวเข้าสู่ศตวรรษแห่งสังคมสูงวัย (Aging society) เป็นปรากฏการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งในทางประชากรศาสตร์การเปลี่ยนแปลงเป็นประชากรสูงวัย (Population Aging) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอายุของประชากรจากประชากรเยาว์วัยเป็นประชากรสูงวัย ซึ่งพิจารณาได้จากการเปรียบเทียบสัดส่วนของประชากรวัยสูงอายุจากประชากรทุกวัย สังคมที่มีโครงสร้างทางประชากรสูงวัย หมายถึงสังคมที่มีสัดส่วนของประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ตั้งแต่ร้อยละ 10 ขึ้นไป (Weeks, 2002: 1-5) หรือสามารถพิจารณาได้จากอัตราการเพิ่มของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่สูงกว่าอัตราการเพิ่มของประชากรทั้งหมด (จอห์น โนเดล และนภาพร ชโยวรรณ, 2552:4)

ประเทศไทยนับว่าได้ก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยแล้ว โดยจากผลการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2550 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ประมาณ 7 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 10.7 ของประชากรทั้งประเทศ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอายุของประชากรเข้าสู่การเป็นประชากรสูงอายุของประเทศไทยนี้ นับว่าใช้ระยะเวลาค่อนข้างสั้นเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศ (วิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ, 2551: 1) และภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว ประเทศไทยจะต้องมีการปรับตัวอย่างรวดเร็วเพื่อรองรับการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมสูงวัย เพราะการที่ประชากรสูงอายุเพิ่มมากขึ้นนั้น ส่วนหนึ่งแสดงว่าประชากรมีอายุยืนยาวขึ้น ซึ่งบ่งชี้ว่าปัญหาสุขภาพต่างๆ ก็จะมากขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น จึงนับว่าเป็นภาระสำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่จะต้องจัดหาสวัสดิการหรือสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ ด้านสุขภาพให้เพียงพอ (จอห์น โนเดล และนภาพร ชโยวรรณ, 2552:14-15)

แม้ว่าความตระหนักต่อสถานการณ์ด้านประชากรสูงอายุของประเทศไทยจะเกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลากว่า 30 ปีแล้ว ดังจะเห็นได้จากการดำเนินนโยบายและมาตรการต่างๆ ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่การดำเนินงานที่ผ่านมาส่วนใหญ่เน้นในเรื่องของการให้การดูแลเกื้อหนุนด้านชีวิตความเป็นอยู่และการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุเป็นสำคัญ ประเด็นในเรื่องของการสร้างจิตสำนึกให้คนในสังคมเห็นคุณค่าและความสำคัญของผู้สูงอายุ เป็นประเด็นที่ถูกละเลยและยังไม่ได้ได้รับความสำคัญเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อ

สังคมต้องเผชิญกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่มุ่งเน้นการแข่งขันทางเศรษฐกิจ มุ่งความสำเร็จในเชิงวัตถุทำให้ผู้สูงอายุมีบทบาทเชิงเศรษฐกิจน้อยลง ผู้สูงอายุจึงถูกมองว่าเป็นวัยพึ่งพิงและอาจเป็นผลให้ถูกจำกัดโอกาสหรือถูกกีดกันจากการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น รวมทั้งส่งผลให้ทัศนคติของสังคมในเรื่องการมองเห็นคุณค่าในตัวผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงไป

สังคมไทยในอดีตให้คุณค่าและเคารพยกย่องผู้สูงอายุ ตลอดจนยอมรับให้เป็นผู้มีบทบาทในการตัดสินใจที่สำคัญในครอบครัว ในปัจจุบันวิถีชีวิตในสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก โดยข้อมูลเชิงประจักษ์แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ ซึ่งผลการประเมินแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) ในช่วง 5 ปีแรกของแผนฯ (พ.ศ. 2545-2549) ในมาตรการปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ โดยมีดัชนีชี้วัดที่สำคัญ คือ สัดส่วนทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุควรมีไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 ของประชากรอายุ 18-59 ปี พบว่ามีเพียงร้อยละ 62.4 ของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ ยิ่งไปกว่านั้นยังพบว่า ประมาณร้อยละ 45 ของประชากรอายุ 18-59 ปี มองว่าผู้สูงอายุเป็นคนตามโลกไม่ทัน ร้อยละ 34.0 เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นคนน่าเบื่อ อีกร้อยละ 36 มองว่าผู้สูงอายุเป็นภาระแก่บุตรหลานหรือครอบครัว และมีถึงประมาณร้อยละ 21 มีความเห็นว่าผู้สูงอายุเป็นคนมีประโยชน์น้อย (วิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ, 2551: 43-45) ซึ่งจากข้อมูลข้างต้นสะท้อนว่าค่านิยมในการเคารพผู้สูงอายุในฐานะผู้อาวุโส หรือค่านิยมในการเกื้อหนุนผู้สูงอายุในยามสูงวัยเริ่มถูกละเลย บางส่วนมองว่าผู้สูงอายุเป็นผู้พึ่งพิง เป็นภาระ เพราะมีบทบาททางเศรษฐกิจและสังคมลดลง

ประเด็นในเรื่องของค่านิยมที่ดีที่มีต่อผู้สูงอายุนั้นน่าจะมีความสัมพันธ์กับการดูแลเกื้อหนุนผู้สูงอายุโดยเฉพาะการดูแลเกื้อหนุนจากบุตรหลานหรือคนในครอบครัว ถึงแม้ว่าผลจากการวิจัยเกี่ยวกับการดูแลเกื้อหนุนผู้สูงอายุที่ผ่านมาจะพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงได้รับการดูแลเกื้อหนุนจากบุตรเป็นหลัก และผู้สูงอายุเองก็ยังคงคาดหวังที่จะได้รับการดูแลเกื้อหนุนจากบุตรอยู่ก็ตาม แต่จากข้อจำกัดในเรื่องขนาดครอบครัวที่เล็กลง และแนวโน้มจำนวนบุตรของผู้สูงอายุในอนาคตที่จะลดจำนวนลงไปอีก ก็น่าจะส่งผลกระทบต่อารดูแลเกื้อหนุนผู้สูงอายุอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งในอีก 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2563) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะมีบุตรเพียงหนึ่งหรือสองคนเท่านั้นที่จะให้การดูแลเกื้อหนุน (จอห์น โนเดล และนาพร ซิโยวรรณ, 2552: 18-19) และหากบุตรหลานหรือคนหนุ่มสาวในสังคมมีค่านิยมและทัศนคติต่อผู้สูงอายุไปในทิศทางที่เป็นลบ ย่อมไม่เป็นผลดี

ต่อการดูแลเกื้อหนุนผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุอาจจะได้รับการดูแลที่ไม่ดีพอ เกิดปัญหาถูกทอดทิ้ง หรือถูกกระทำทารุณกรรมมากขึ้น

ข้อเท็จจริงประการหนึ่งที่สังคมควรตระหนักเกี่ยวกับผู้สูงอายุคือ ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีความรู้ที่สั่งสมผ่านประสบการณ์ต่างๆ ในชีวิตมาอย่างยาวนาน ดังนั้นผู้สูงอายุจึงเป็นผู้ที่เปี่ยมไปด้วยคุณภาพ เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าสามารถทำคุณประโยชน์ให้กับครอบครัว ชุมชนและสังคมได้ เช่นเดียวกับประชากรวัยอื่นไม่ใช่เป็นภาระของสังคม (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2550: 4) นอกจากนี้ ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยด้านประชากรศาสตร์และสาธารณสุขชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ใช่ภาระ โดยเฉพาะผู้สูงอายุในช่วงวัยต้น (60-69 ปี) ส่วนใหญ่ยังคงมีสุขภาพค่อนข้างดี สามารถช่วยตนเองได้ อีกทั้งยังมีส่วนร่วมทำงานในเชิงเศรษฐกิจ (จอห์น โนเดล และนภาพร ชโยวรรณ, 2552: 40-41)

จากข้อเท็จจริงข้างต้น การเปลี่ยนเป็นสังคมสูงวัย จึงไม่ใช่ปัญหา หากสังคมเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้าไปมีส่วนร่วมพร้อมทั้งส่งเสริมศักยภาพของประชากรกลุ่มนี้ ทั้งนี้เพราะสังคมในศตวรรษที่ 21 นี้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge Society) หรือเป็นสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Society and Economy) จึงต้องการบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือมีประสบการณ์ที่สั่งสมมาเป็นระยะเวลายาวนานมาร่วมเป็นพลังในการสร้างสรรค์และพัฒนาสังคมแบบต่อยอด องค์ความรู้และประสบการณ์จากกลุ่มผู้สูงอายุจึงเป็นประโยชน์อย่างประเมินค่ามิได้ทั้งในฐานะที่เป็นทุนทางสังคม (Social Capital) ที่สั่งสมมรดกทางวัฒนธรรมและเป็นทุนมนุษย์ (Human Capital) ที่สั่งสมประสบการณ์และภูมิปัญญา สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชน ประเทศ รวมทั้งถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลัง (ประชา ตันเสนีย์, 2553)

การเปลี่ยนโครงสร้างทางอายุของประชากรและการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรสูงอายุ เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ทำให้ทัศนคติต่อผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงไป ด้วยวิตกกังวลว่าสัดส่วนของประชากรวัยแรงงานที่จะเป็นกำลังสำคัญในการผลิตเชิงเศรษฐกิจ และเป็นกำลังหลักในการเกื้อหนุนผู้สูงอายุทั้งทางตรงและทางอ้อมกำลังเริ่มลดลงไปเป็นลำดับ อันส่งผลให้ประเทศไทยกำลังเสียโอกาสในการพัฒนาทางเศรษฐกิจจากการปันผลทางประชากร (เกื้อ วงศ์บุญสิน, 2546: 11-14) ในความเป็นจริงจากบทเรียนของประเทศที่พัฒนาแล้วพบว่า สามารถขยายโอกาสจากการปันผลทางประชากรเป็นครั้งที่ 2 (Second demographic dividend) ได้ด้วยการนำประชากรสูงอายุโดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยต้นมาร่วมเป็นกำลังการผลิตเชิงเศรษฐกิจ ร่วมในการออมและการลงทุนให้เพิ่มมากขึ้น (Mason and Lee, 2004 อ้างถึงในพัชรารัตน์ วงศ์บุญสิน, 2553: 38) ประเทศไทยจึงน่าจะมีโอกาสนำบทเรียนดังกล่าวมาปรับใช้ได้เช่นกัน แต่เงื่อนไขที่สำคัญที่จะ

สามารถทำให้มีโอกาสในการนำพลังของผู้สูงอายุมาใช้ก็คือการมีทัศนคติที่ดีหรือยอมรับและเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ประเด็นเรื่องของความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อคุณค่าของผู้สูงอายุจึงเป็นประเด็นที่ควรได้รับความสนใจ แต่ที่ผ่านมามีเพียงการประเมินทัศนคติต่อผู้สูงอายุในระดับมหภาคหรือในภาพรวมของประเทศเท่านั้น ยังขาดการศึกษาวเคราะห์อย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในเรื่องของปัจจัยต่างๆที่เป็นตัวกำหนดทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงสนใจที่จะศึกษาว่า ประชากรไทยในวัยแรงงานซึ่งเป็นวัยที่เกื้อหนุนผู้สูงอายุมีทัศนคติหรือมุมมอง หรือความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้สูงอายุในมิติต่างๆอย่างไร และมีปัจจัยใดบ้างที่เป็นปัจจัยกำหนดการแปรผันทัศนคติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้สูงอายุของประชากรกลุ่มนี้ ซึ่งผลจากการศึกษาจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางหรือมาตรการในการปลูกจิตสำนึกที่ดีต่อผู้สูงอายุ

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชากรวัยแรงงานที่มีต่อผู้สูงอายุ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของประชากรวัยแรงงานที่มีต่อผู้สูงอายุ รวมทั้งค้นหาปัจจัยที่มีผลต่อการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ

1.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา “ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชากรวัยแรงงานที่มีต่อผู้สูงอายุ” ผู้ศึกษาได้ประมวลแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา โดยแบ่งออกเป็นสองส่วน โดยส่วนแรกจะเป็นแนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ และส่วนที่สองจะเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

1.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

1) ความหมายของทัศนคติ

“ทัศนคติ”หรือเจตคติ (Attitude) มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Aptus” แปลว่า โน้มเอียง เหมาะสม (Allport, 1967: 3-25) ซึ่งคำนี้มีผู้ใช้คำอื่นในความหมายเดียวกันอีก เช่น เจตคติ เจตคติ เป็นต้น

นักจิตวิทยาและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า “ทัศนคติ”ไว้ดังนี้

Newcomb (1953: 393-404) ได้อธิบายว่า “ทัศนคติเป็นความโน้มเอียงของจิตใจที่มีต่อประสบการณ์ที่ได้รับ อาจเป็นความพึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย หรือรู้สึกเฉยๆ ไม่ชอบ ไม่เกลียด”

Thurstone (1928: 529-544) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “ทัศนคติเป็นระดับของความมากน้อยของความรู้สึกในทางบวกหรือลบที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นอะไรก็ได้หลายอย่าง เช่น สิ่งของ บุคคล บทความ องค์การ ฯลฯ ซึ่งผู้รับรู้สามารถบอกความแตกต่างได้ด้ว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย”

Good (1973: 301) ให้ความหมายของทัศนคติว่า หมายถึง “แนวโน้มและท่าทีที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สถานการณ์ หรือค่านิยมใดค่านิยมหนึ่ง โดยจะมีความรู้สึกและอารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งสังเกตได้จากพฤติกรรมการแสดงออกทางวาจาและท่าทาง”

Rosenberg (1960: 232) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ทัศนคติ” คือท่าทีที่แสดงว่ามีใจโอนเอียงที่จะตอบสนองในสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นทางบวก (Positive) หรือทางลบ (Negative) ก็ได้

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2546: 85) ให้ความหมายของทัศนคติว่า “เป็นความรู้สึกนึกคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งอาจแสดงออกให้เห็นได้จากคำพูดหรือพฤติกรรมที่สะท้อนทัศนคตินั้นๆ คนแต่ละคนมีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากน้อยแตกต่างกัน ทัศนคติ แม้จะเป็นสิ่งที่เป็นนามธรรม (Abstraction) แต่เมื่อได้เกิดขึ้นแล้วจะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากต่อบุคคลนั้น”

จากคำจำกัดความดังกล่าวข้างต้น จึงอาจกล่าวได้ว่า “ทัศนคติ” เป็นความโน้มเอียงที่จะตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งได้แก่ บุคคล สิ่งของ เหตุการณ์ ประเด็น ด้วยการประเมินในลักษณะของความชอบหรือไม่ชอบ การเห็นด้วย/สนับสนุนหรือไม่เห็นด้วย/ไม่สนับสนุน พอใจหรือไม่พอใจ มีมุมมองเชิงบวกหรือมีมุมมองเชิงลบต่อสิ่งนั้น และอาจนำไปสู่การแสดงออกในรูปแบบของคำพูด และพฤติกรรมต่างๆ ทั้งในทางบวกและลบ

2) องค์ประกอบของทัศนคติ

แบบจำลองที่นักวิชาการด้านจิตวิทยาและนักจิตวิทยาสังคมนิยมใช้ในการอธิบายถึงองค์ประกอบของ ทัศนคติคือ ABC model of attitudes (McGuire, 1969; Ostrom 1969; Millar and Tesser, 1986) ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ส่วน คือ องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavior component / conation) และองค์ประกอบด้านการเรียนรู้ (Cognitive component)

1) องค์ประกอบด้านความรู้สึก เป็นการใช้ความรู้สึก อารมณ์ ประสบการณ์ ความเคยชินในการประเมินสิ่งเร้า

2) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม เป็นการใช้พฤติกรรมที่เคยกระทำต่อสิ่งเร้าในอดีต เป็นแนวทางในการกำหนดทัศนคติและแนวโน้มของพฤติกรรมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่กำลังประสบ

3) องค์ประกอบด้านการเรียนรู้และการรับรู้ เป็นการนำความรู้ ความคิด วิเคราะห์ ความเชื่อไปใช้เป็นเหตุผลประกอบการประเมินสิ่งเร้า อาทิเช่น การใช้ความรู้ที่สั่งสมมาในการประเมินเกี่ยวกับประเด็นใดประเด็นหนึ่งโดยพิจารณาจากประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Ostrom, 1969; Millar and Tesser, 1986; Fazio and Olson, 2003)

องค์ประกอบของทัศนคติทั้งสามส่วนนี้อาจมีน้ำหนักหรือเป็นแรงผลักดันแตกต่างกันไปในการประเมินแต่ละสิ่งเร้า และบางครั้งอาจมีความไม่สอดคล้องกันหรือเป็นไปในคนละทิศทาง (Millar and Tesser, 1989)

3) หน้าที่ของทัศนคติ

นักจิตวิทยาสังคมนอกจากจะมีกรอบแนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติในมิติของโครงสร้างหรือองค์ประกอบแล้ว ยังมีกรอบแนวคิดในมิติของหน้าที่ของทัศนคติ เพื่ออธิบายถึงสาเหตุต่างๆที่ทำให้บุคคลประเมินสิ่งเร้า (Katz, 1960; Fazio and Olson, 2003) ซึ่งแบ่งได้ดังนี้

1. หน้าที่เชิงอรรถประโยชน์ บุคคลเลือกที่จะแสดงทัศนคติช่วยให้บุคคลสามารถได้รับประโยชน์จากสิ่งเร้า และหลีกเลี่ยงที่จะแสดงทัศนคติที่นำไปสู่การสูญเสียผลประโยชน์ หรือการถูกลงโทษ
2. หน้าที่เชิงความรู้ ทัศนคติ ช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นไปต่างๆในโลกได้ดีขึ้น ทั้งนี้การจะประเมินสิ่งเร้านั้นจำเป็นต้องมีการรวบรวมและจัดระบบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเร้า ในขณะที่เดียวกันการทราบทัศนคติของบุคคลช่วยให้เราสามารถทำนายหรือคาดการณ์ถึงพฤติกรรมของเขาได้
3. หน้าที่ในการปกป้องความเป็นตัวตน การแสดงทัศนคติเพื่อรักษาความคิด ความเชื่อ ความเป็นตัวตนของบุคคล เช่น การแสดงออกซึ่งทัศนคติเชิงลำเอียงต่อบางประเด็น เป็นกลไกเพื่อปกป้องตนเองเนื่องจากการถูกกดขี่หรือการด้อยโอกาส (Fazio and Olson, 2003)
4. หน้าที่เชิงการแสดงความเป็นตัวตนของบุคคล ช่วยในการแสดงเอกลักษณ์ของบุคคล และสื่อให้บุคคลอื่นตระหนักถึงความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ และคุณค่าของบุคคล

4) ประเภทของทัศนคติ

บุคคลสามารถแสดงทัศนคติออกได้ 3 รูปแบบ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2549: 170-171) ได้แก่

1. ทัศนคติในทางบวก (Positive Attitude) เป็นทัศนคติที่ชักนำให้บุคคลแสดงออก มีความรู้สึก หรืออารมณ์ แสดงการโต้ตอบในด้านดี หรือยอมรับ หรือพอใจต่อสิ่งเร้า
2. ทัศนคติในทางลบ (Negative Attitude) หรือทัศนคติไม่ดี คือ ทัศนคติที่สร้างความรู้สึกไม่ยอมรับ ไม่เห็นด้วย ไม่เชื่อถือ ไม่ไว้วางใจ รวมทั้งไม่ชอบหรือเกลียดชังต่อสิ่งเร้า
3. การไม่แสดงออกทางทัศนคติ หรือมีทัศนคติเป็นกลาง (Passive Attitude) คือ มีทัศนคติไม่ชัดเจน ไม่แน่ใจ หรือรู้สึกเฉย อันอาจเนื่องมาจากการขาดข้อมูล การขาดความรู้ ความเข้าใจ หรือไม่ได้ให้ความสนใจในประเด็นนั้นๆ มาก่อน

จากทัศนคติทั้ง 3 ประเภทนี้ บุคคลหนึ่งๆ อาจจะมีทัศนคติเพียงด้านใดด้านหนึ่งก็ได้ ขึ้นอยู่กับความมั่นคงในความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ หรือค่านิยมของบุคคลนั้น

5) การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Attitude Change)

Kelman (1958: 51-60) ได้อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและการกระทำที่ถูกกำหนดโดยอิทธิพลทางสังคม อาจเกิดขึ้นในระดับต่างๆ กัน ความแตกต่างในระดับของการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความแตกต่างของกระบวนการยอมรับหรือคล้อยตามของบุคคล กระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ

1. การปฏิบัติตาม (Compliance) จะเกิดได้เมื่อบุคคลยอมรับสิ่งที่มีอิทธิพล และเพราะมุ่งหวังหรือคาดว่าจะได้ปฏิบัติได้ตอบที่นำพอใจจากบุคคลอื่นหรือกลุ่ม การที่บุคคลยอมคล้อยตามนี้มีไว้เพราะเห็นด้วยกับเนื้อหาสาระของสิ่งเร้า แต่เป็นเพราะความคาดหวังว่าจะได้รับรางวัล หรือการยอมรับจากผู้อื่น ดังนั้น ความพอใจที่ได้รับจากการยินยอมกระทำตามนั้น เป็นกระบวนการที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การเปลี่ยนทัศนคติตามกระบวนการนี้ จะมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องหรือไม่ขึ้นกับการเฝ้าระวังของบุคคลอื่นหรือกลุ่ม

2. การเลียนแบบ (Identification) กระบวนการนี้เกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับอิทธิพล เนื่องจากความต้องการสร้างหรือรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์ที่ตนกำหนดขึ้นกับบุคคลอื่นหรือกลุ่ม โดยรักษาไว้หรือสร้างความสัมพันธ์โดยการรับเอาบทบาททั้งหมดของคนอื่นมาเป็นของตนเอง หรือเป็นในลักษณะมีบทบาทต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน บุคคลจะเชื่อในสิ่งที่ตัวเองเลียนแบบแต่ไม่ให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระ ดังนั้นการเปลี่ยนทัศนคติตามกระบวนการ

เลียนแบบจะยั่งยืนเพียงใดขึ้นกับระดับความสำคัญของความสัมพันธ์ที่บุคคลอื่นหรือกลุ่มมีต่อผู้นั้น

3. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการกำหนดรู้ภายใน (Internalization) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือกว่า เนื่องจากเนื้อหาของสาระของสิ่งเร้าหรือพฤติกรรมชักนำนั้นให้ประโยชน์หรือมีคุณค่าที่แท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับค่านิยมของเขา บุคคลจึงยอมเปลี่ยนทัศนคติหรือมีพฤติกรรมใหม่เพราะสามารถให้ประโยชน์หรือช่วยแก้ปัญหา และสามารถบูรณาการเข้ากับค่านิยมที่บุคคลมีอยู่เดิมได้เป็นอย่างดี การเปลี่ยนแปลงทัศนคติตามกระบวนการนี้จะค่อนข้างยั่งยืนกว่าสองกระบวนการแรก เพราะเป็นการเปลี่ยนทัศนคติตามเนื้อหาสาระและค่านิยมของบุคคล เป็นการเปลี่ยนจากกระบวนการกำหนดรู้ภายในบุคคล

จึงอาจสรุปได้ว่า ทัศนคติมีการเปลี่ยนแปลงได้โดยกระบวนการ 3 ประการ คือ การยินยอม การเลียนแบบ และความต้องการอยากเปลี่ยนแปลง โดยมีบุคคล กลุ่มบุคคล สื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือสิ่งๆ ที่ก่อให้เกิดทัศนคติโดยตรง เป็นแหล่งสำคัญที่มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนทัศนคติ ซึ่งทัศนคติที่มีอยู่เดิมนั้นหากเป็นทัศนคติในทางบวกก็สามารถที่จะเปลี่ยนไปในทางบวกเพิ่มมากขึ้นได้ หรือสามารถเปลี่ยนไปในทิศทางตรงกันข้ามก็ได้

1.3.2) แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ (Knowledge) กับทัศนคติ (Attitude)

Bloom (1976: 271) ได้ให้ความหมายของความรู้ว่า เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการระลึกถึงเฉพาะเรื่อง เป็นการระลึกถึงวิธีการ กระบวนการ หรือสถานการณ์ต่างๆ หรือเรื่องต่างๆ ไป โดยเน้นความจำ

Good (1973: 325) ให้ความหมายของความรู้ว่า เป็นข้อเท็จจริง (Fact) ความจริง (Truth) กฎเกณฑ์ และข้อมูลต่างๆ ที่มนุษย์ได้รับและสะสมไว้จากมวลประสบการณ์ต่างๆ

Morgan and King (1977: 257-260) ให้คำจำกัดความไว้ว่า ความรู้เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และโครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการศึกษาหรือความรู้ที่เกี่ยวกับสถานที่ สิ่งของหรือบุคคล ซึ่งได้จากการสังเกต ประสบการณ์ หรือจากรายงาน การรับรู้ข้อเท็จจริงเหล่านี้ต้องชัดเจนและต้องอาศัยเวลา

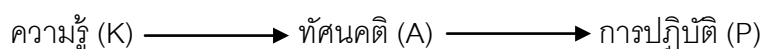
Meredith (1961: 10) ได้กล่าวไว้ว่า ความรู้มีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ ความเข้าใจ (Understanding) และการคงอยู่ (Retaining) ซึ่งรวมองค์ประกอบทั้ง 2 แล้วมีความหมายถึง ความสามารถจดจำได้ในบางสิ่งบางอย่างที่เราทำความเข้าใจแล้ว

กล่าวโดยสรุป “ความรู้” หมายถึงความสามารถเฉพาะของแต่ละบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความคิด ข้อเท็จจริงต่างๆที่มนุษย์ได้สัมผัสได้จากประสบการณ์ ประมวลเก็บไว้และสามารถระลึกออกมาได้เมื่อจะใช้ประโยชน์

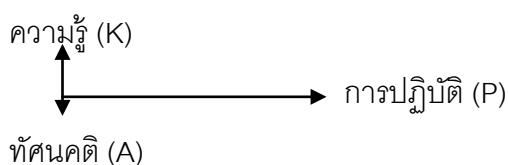
Zimbardo, et al. (1977: 49-53) กล่าวว่า ความรู้และทัศนคติมีความสัมพันธ์กัน โดยการเปลี่ยนแปลงทัศนคติขึ้นอยู่กับความรู้ กล่าวคือ ถ้ามีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้น จะทำให้ทัศนคติมีการเปลี่ยนแปลง และเมื่อทัศนคติเกิดการเปลี่ยนแปลง จะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในท้ายที่สุด ความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติ จึงมีความเชื่อมโยงกัน ฉะนั้น การจะทำให้บุคคลเกิดการยอมรับและปฏิบัติสิ่งใดจำเป็นต้องให้บุคคลนั้นมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวก่อนเป็นลำดับแรก

การเกิดความรู้มีความสำคัญต่อความรู้สึกนึกคิด ซึ่งจะเชื่อมโยงกับความคิดที่มีอยู่แต่เดิมที่มาจากประสบการณ์ที่สัมผัสรวมทั้งสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ จากการศึกษาที่ผ่านมารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ กับทัศนคติ และพฤติกรรมหรือการปฏิบัติ มีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งไซโมมาศ บรรพพงศ์ (2544: 68) ได้สรุปไว้ว่ามีความสัมพันธ์กันได้ใน 4 ลักษณะ คือ

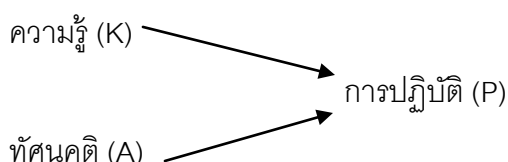
1. ความรู้กำหนดทัศนคติซึ่งส่งผลให้เกิดการปฏิบัติ

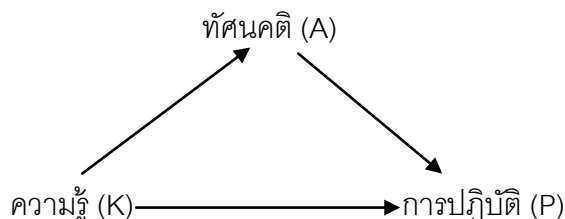
2. ความรู้กับทัศนคติ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และร่วมกันเป็นปัจจัยกำหนดการปฏิบัติ

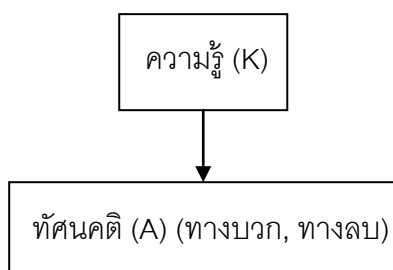
3. ความรู้และทัศนคติต่างเป็นปัจจัยกำหนดให้เกิดการปฏิบัติ โดยความรู้และทัศนคติไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กัน

4. ความรู้มีผลต่อการปฏิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยมีทัศนคติเป็นปัจจัยแทรกกลางที่นำไปสู่การปฏิบัติ

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษาเพียงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และทัศนคติเท่านั้น โดยนำกรอบแนวคิดแรก ที่กล่าวว่าความรู้เป็นปัจจัยกำหนดทัศนคติ มาปรับใช้ โดยจะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุว่ามีความสัมพันธ์หรือส่งผลให้มีทัศนคติต่อผู้สูงอายุอย่างไร โดยทัศนคติที่เกิดขึ้นนั้นมีทั้งทัศนคติในทางบวก และทางลบ รวมถึงมีระดับที่แตกต่างกัน สามารถแสดงได้ดังแผนภาพที่ปรากฏ

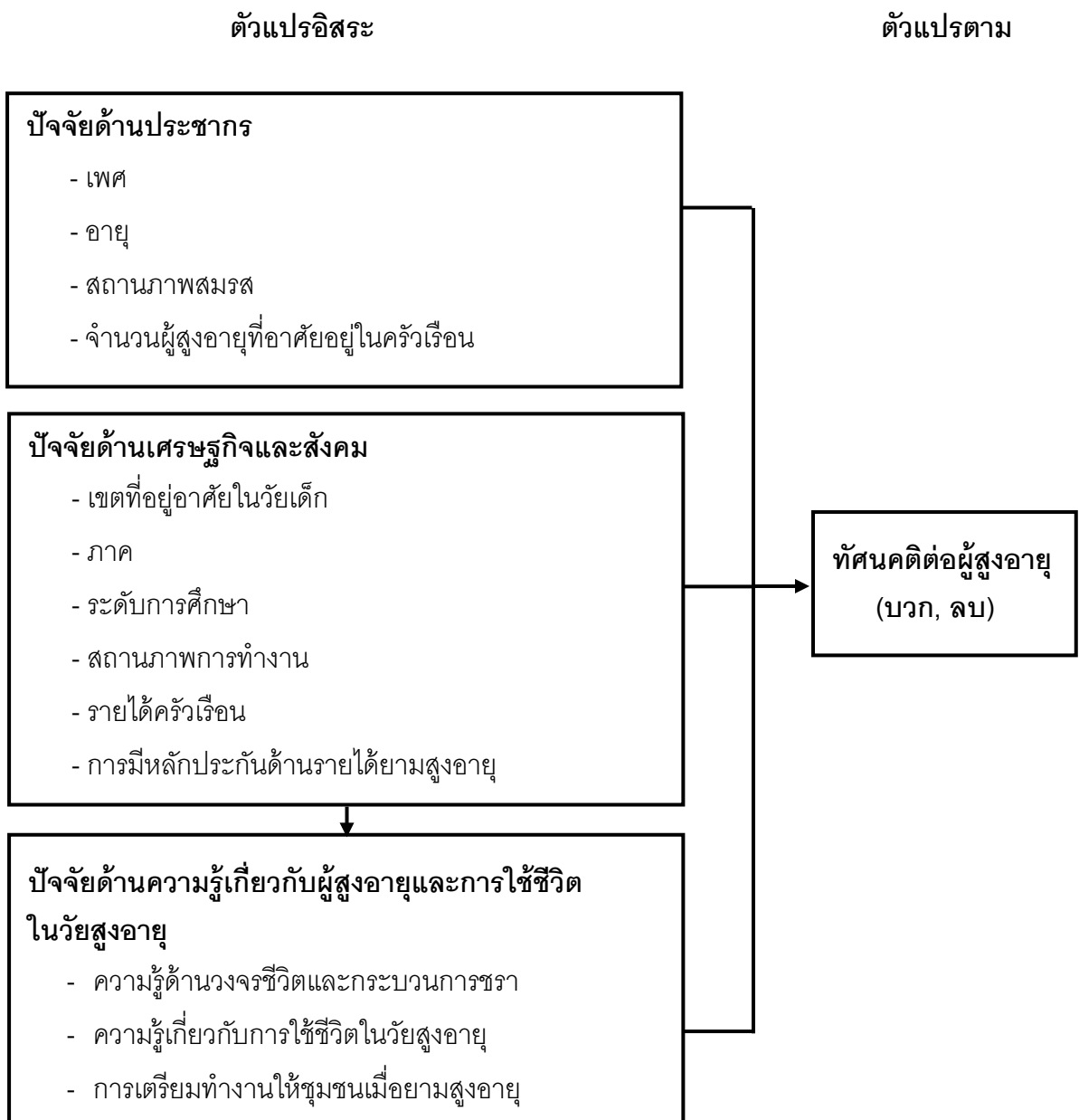
1.3.3) ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

แนวคิดทฤษฎีหนึ่งที่พยายามอธิบายถึงทัศนคติต่อผู้สูงอายุ คือ ทฤษฎีบทบาททางสังคมที่มองบทบาทที่แตกต่างกันของคนในสังคม เป็นตัวกำหนดความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มทางสังคมต่างๆ ตามทฤษฎีนี้เชื่อว่าบทบาทในทางสังคมของคนทำให้เกิดความลำเอียงและความเชื่อเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของคนกลุ่มต่างๆ เช่น คนในวัยหนุ่มสาวมีบทบาทหลักในการผลิต หรือในเชิงเศรษฐกิจ จึงทำให้ถูกมองว่าเป็นกลุ่มที่เป็นประโยชน์ ใช้งานได้ ในขณะที่ผู้สูงอายุมีบทบาทในเชิงเศรษฐกิจลดลง มีการผลิตต่ำ จึงทำให้ถูกมองว่าเป็นภาระ หรือเป็นประโยชน์น้อย ยิ่งในสังคมปัจจุบันที่เน้นความสำเร็จทางเศรษฐกิจ บทบาทของผู้สูงอายุจึงลดลงกว่าในอดีต เป็นผลให้เกิดทัศนคติทางลบต่อผู้สูงอายุ (Eagly, et al., 2000; Ross, Amabile and Steinmetz, 1977; Kite, et al., 2005)

1.4 กรอบแนวคิดของการศึกษา

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานี้ ผู้วิจัยจึงได้วางกรอบแนวคิดของการศึกษารุ่นนี้ไว้ตามที่ปรากฏในแผนภาพที่ 1 โดยโครงสร้างของกรอบแนวคิดดัดแปลงจากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยกำหนดว่า ทักษะคติที่มีต่อผู้สูงอายุได้รับอิทธิพลจาก 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุและความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชากรวัยแรงงานที่มีต่อผู้สูงอายุ”

1.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ พบว่าการศึกษาในประเด็นนี้ยังมีอยู่ค่อนข้างน้อย และบางปัจจัยยังไม่ได้มีการศึกษามาก่อน อย่างไรก็ตามอาจสรุปถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจสังคม กับความรู้และทัศนคติต่อผู้สูงอายุ ได้ดังนี้

1) เพศ

เพศเป็นคุณลักษณะประชากรที่สำคัญปัจจัยหนึ่ง ซึ่งภายใต้บริบททางสังคม ค่านิยมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไปจะมีส่วนทำให้บทบาทระหว่างเพศหญิงและเพศชายแตกต่างกัน รวมถึงการมีความรู้สึกนึกคิด หรือทัศนคติต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งแตกต่างกันออกไป

จากการศึกษาของ Kite และคณะ (2005) ซึ่งเป็นการสังเคราะห์การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อผู้สูงอายุ พบว่า เพศชายมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติในทางลบต่อผู้สูงอายุในบางประเด็น เช่น การพึ่งพาอาศัย และความสามารถที่ลดลงของผู้สูงอายุ

การศึกษางานวิจัยของศิริวรรณ ศิริบุญ (2536: 42-43) ในเรื่องข้อเท็จจริงและทัศนคติเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุของคนหนุ่มสาวไทย พบว่า ทัศนคติที่มีต่อการที่จะดูแลบิดามารดาสูงอายุจนกว่าบิดามารดาหรือตนเองจะเสียชีวิต มีความแตกต่างกันระหว่างเพศชายและเพศหญิง โดยเพศชายจะมีสัดส่วนของทัศนคติต่อการที่จะดูแลบิดามารดาสูงอายุจนกว่าบิดาหรือตนเองจะเสียชีวิตสูงกว่าเพศหญิง ส่วนทัศนคติที่จะดูแลมารดาที่สูงอายุจนกว่ามารดาหรือตนเองจะเสียชีวิตของทั้งชายและหญิงไม่แตกต่างกัน

ส่วนการศึกษาของสุทธิชัย จิตะพันธ์กุล (2543: 19) เกี่ยวกับสถานะของประชากรสูงอายุไทยในปัจจุบันและการดำเนินการต่างๆ ของประเทศ ได้แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการดูแลเกื้อหนุนบิดามารดาในกลุ่มประชากรวัย 13-59 ปี โดยพบว่า ร้อยละ 80-85 ให้การดูแลบิดามารดา (อายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป) โดยที่สองในสามของผู้ดูแลเป็นผู้หญิง ซึ่งสัดส่วนในการให้การดูแลเกื้อหนุนบิดามารดาที่สูงอายุที่พบนั้นแตกต่างกันระหว่างเพศชายและเพศหญิง กล่าวคือ เพศหญิงให้การดูแลเกื้อหนุนบิดามารดาที่สูงอายุในสัดส่วนที่สูงกว่าเพศชาย แม้ว่าการศึกษาดังกล่าวจะเป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมการดูแลผู้สูงอายุ แต่น่าจะเชื่อมโยงได้ว่าเพศหญิงน่าจะมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุมากกว่าเพศชายจึงส่งผลให้เพศหญิงดูแลเกื้อหนุนบิดามารดาสูงอายุมากกว่าเพศชาย

ถึงแม้ว่ายังมีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับทัศนคติต่อผู้สูงอายุจำนวนน้อยมาก แต่อาจพอตั้งสมมติฐานได้ว่า เพศหญิงน่าจะมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุมากกว่าเพศชาย

2) อายุ

อายุนับเป็นตัวแปรทางประชากรที่สำคัญ ที่สะท้อนให้เห็นถึงประสบการณ์หรือการใช้ชีวิตที่ผ่านมาในอดีตของบุคคล ประชากรในแต่ละรุ่นอายุจึงน่าที่จะมีทัศนคติที่แตกต่างกัน

จากการศึกษาของ Kite และ Wagner (2002) พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อผู้สูงอายุ โดยผู้ที่อยู่ในช่วงวัยกลางคน (อายุ 36-54 ปี) จะมีทัศนคติในทางลบต่อผู้สูงอายุมากกว่าผู้ที่มีอายุอยู่ในช่วงวัยอื่น (อายุ 35 ปี และน้อยกว่า และตั้งแต่ 55 ปี ขึ้นไป) ทั้งนี้ น่าจะเนื่องจากคนกลุ่มนี้เป็นกำลังการผลิตที่สำคัญและตัวเองก็เริ่มมองว่าจะกลายเป็นผู้สูงอายุในอนาคตอันใกล้ อีกทั้งต้องการรักษาภาพลักษณ์ในทางบวกของตนว่าเป็นที่พึงหลักของวัยอื่นๆ จึงประเมินคุณค่าของประชากรสูงอายุให้ต่ำกว่ากลุ่มตนเอง หรือมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติในทางลบต่อผู้สูงอายุ

จากการศึกษาของพัชรารัตย์ วงศ์บุญสิน (2553: 43-45) ซึ่งให้เห็นว่าประชากรมีหลายรุ่น ซึ่งรุ่นที่เกี่ยวข้องกับประชากรในวัยแรงงาน ได้แก่

- รุ่น Gen-B คือประชากรที่มีอายุระหว่าง 46-64 ปี ในปี 2553 เป็นรุ่นที่มีการเกิดสูงมากหรือที่เรียกว่าเป็นรุ่นเบบี้บูม คนรุ่นนี้จะเป็นรุ่นที่มีชีวิตเพื่องานและเป็นรุ่นที่ใช้ความคิดของตนเป็นบรรทัดฐานในการมองและกำหนดพฤติกรรมของผู้อื่น อย่างไรก็ตาม ประชากรรุ่นนี้ยังถือว่าการมีครอบครัวเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จในชีวิต

- รุ่น Gen-X คือประชากรที่มีอายุระหว่าง 32-45 ปี ในปี 2553 คือประชากรในรุ่นนี้เป็นรุ่นที่ได้อิทธิพลจากประชากรรุ่น Gen-B ในระดับหนึ่ง มีลักษณะที่เด่นคือ รักความอิสระ ยืดหยุ่น และพยายามปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม จึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในชีวิตการทำงาน และครอบครัวมากกว่าคนรุ่นก่อนซึ่งสะท้อนจากการย้ายงานบ่อย การเปลี่ยนแปลงคู่อชีวิต นอกจากนี้ประชากรรุ่นนี้เริ่มได้รับอิทธิพลจากเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์

- รุ่นสหัสวรรษ (Millennials) คือประชากรที่มีอายุ 16-31 ปี หรือ 10-29 ปี ในปี 2553 ช่วงนี้เป็นอีกช่วงหนึ่งที่จำนวนการเกิดกลับเพิ่มขึ้นสูงอีกช่วงหนึ่ง ประชากรกลุ่มนี้ได้รับการเลี้ยงดูค่อนข้างดี เน้นความสำเร็จและความมั่นคงของชีวิต เติบโตในยุคที่เศรษฐกิจมีความมั่งคั่ง และเน้นการบริโภค ทั้งยังได้รับอิทธิพลอย่างมากจากเทคโนโลยีสารสนเทศ

ประชากรตามรุ่นต่างๆดังกล่าวข้างต้น น่าจะมีทัศนคติต่อผู้สูงอายุแตกต่างกันไป ดังนั้น การศึกษานี้จึงมีสมมติฐานว่า ประชากรที่มีอายุมากกว่าน่าจะมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่มีอายุน้อยกว่า

3) สถานภาพสมรส

สถานภาพสมรสเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่น่าจะมีผลให้บุคคลมีทัศนคติที่แตกต่างกัน เนื่องจากผู้ที่สมรสรวมทั้งผู้ที่มีสถานภาพหม้าย หย่า และแยกกันอยู่ จะมีศักยภาพและความสามารถในการกระทำหรือปฏิบัติต่อผู้สูงอายุแตกต่างจากคนที่เป็นโสด โดยเฉพาะการให้การดูแลเกื้อหนุนผู้สูงอายุ

จากการศึกษาของนภาพร ชัยวรรณ (2535: 168-176) เกี่ยวกับการเตรียมการเพื่อยามสูงอายุของผู้สูงอายุและคนหนุ่มสาวไทย พบว่า ผู้สูงอายุที่มีคู่สมรส เห็นความสำคัญของการเตรียมการเพื่อยามสูงอายุมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีคู่สมรส ในขณะที่คนหนุ่มสาวที่เป็นโสดจะคิดถึงการใช้ชีวิตเพื่อยามสูงอายุน้อยกว่าคนที่กำลังสมรสหรือคนที่เป็นหม้าย หย่า แยกกันอยู่เป็นอย่างมาก

การศึกษาของศิริวรรณ ศิริบุญ (2536: 42-43) ในเรื่องข้อเท็จจริงและทัศนคติเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุของคนหนุ่มสาวไทย พบว่าคนหนุ่มสาวที่สมรสแล้ว เป็นกลุ่มที่ให้การดูแลเลี้ยงดูบิดามารดาที่สูงอายุในสัดส่วนที่สูงกว่าคนหนุ่มสาวที่ยังครองความเป็นโสด และในการศึกษาของสุทธิชัย จิตะพันธ์กุล (2543: 19) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสถานะของประชากรสูงอายุไทยในปัจจุบันและการดำเนินการต่างๆของประเทศ ได้แสดงให้เห็นถึงการดูแลเกื้อหนุนบิดามารดา ในกลุ่มประชากรวัย 13-59 ปี ที่สมรสแล้วจะให้การดูแลด้านการเงิน จัดหาอาหารและเครื่องนุ่งห่มให้กับบิดามารดาเป็นส่วนใหญ่

จากผลการทบทวนทำให้ผู้วิจัยคาดว่า ผู้ที่เคยสมรสซึ่งเป็นผู้ที่ผ่านการใช้ชีวิตคู่มาก่อนน่าจะมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ดังนั้น การศึกษานี้จึงมีสมมติฐานว่า ประชากรวัยแรงงานที่กำลังสมรสและเคยสมรสน่าจะมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรวัยแรงงานที่เป็นโสด

4) จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน

จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและเศรษฐกิจสังคมส่งผลให้ครัวเรือนของไทยปัจจุบันมีขนาดเล็กลง ซึ่งจะต่างจากครัวเรือนในอดีตที่มีขนาดใหญ่และมีคนหลายรุ่นอยู่ในครัวเรือน รวมทั้งมีสมาชิกที่เป็นผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยเป็นจำนวนที่มากกว่าในปัจจุบัน การเคยอยู่อาศัยกับผู้สูงอายุซึ่งอาจจะเป็นปู่ ย่า ตา ยาย น่าจะทำให้สมาชิกในบ้านซึ่งก็คือลูกหลานของผู้สูงอายุมีความใกล้ชิดผูกพัน ให้ความเคารพนับถือต่อผู้สูงอายุ และการที่เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงต่างๆในตัวผู้สูงอายุ จะมีความเข้าใจและเห็นใจผู้สูงอายุมากกว่าบุคคลที่อยู่ในครัวเรือนที่ไม่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วย

จากการศึกษาเรื่องคุณค่าผู้สูงอายุ: ภาพสะท้อนมุมมองจากคนสองวัย ของกาญจนา ตั้งชลทิพย์ และคณะ (2553: 52) พบว่า ในกลุ่มประชากรวัยทำงานนั้น การมีผู้สูงอายุอย่างน้อย 1 คนอยู่ในครอบครัวจะมีความสัมพันธ์กับการมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ โดยจะพบว่าประชากรกลุ่มนี้มีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรวัยทำงานที่ไม่มีผู้สูงอายุในครอบครัว และการศึกษาของนภาพร ชโยวรรณ (2535: 171) พบว่า คนหนุ่มสาวที่มีผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัวคิดว่า จะใช้ชีวิตอย่างไรเมื่อยามสูงอายุมากกว่าคนหนุ่มสาวที่ไม่มีผู้สูงอายุในครอบครัว ซึ่งผล การศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การได้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุไม่ว่าจะเป็นบิดามารดา ของตนเองหรือญาติอื่นๆ ทำให้คนหนุ่มสาวคิดวางแผนอนาคตของตนเองมากกว่า

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานว่า ประชากรที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุอยู่ด้วย หลายคนมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มี ผู้สูงอายุอยู่ด้วยน้อยกว่าหรือไม่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยเลย

5) เขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็ก

เขตที่อยู่อาศัยหรือการใช้ชีวิตส่วนใหญ่ในวัยเด็ก น่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถ บ่งชี้ถึงภูมิหลังด้านสภาพแวดล้อม การเข้าถึงความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสาร รวมถึงการดำรงชีวิตซึ่งกำหนดทัศนคติของบุคคลในช่วงต่อมาของชีวิตได้ ผู้ที่เติบโตในเขตชนบท น่าจะมีความใกล้ชิดและผูกพันกับครอบครัวและชุมชน รวมทั้งยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณีและ ค่านิยมในการเคารพและกตัญญูต่อผู้สูงอายุมากกว่าผู้ที่พักอาศัยและเติบโตในเขตเมืองซึ่งมีการ แข่งขันสูงและได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์มากกว่าผู้ที่เติบโตในเขตชนบทจึงน่าจะมี ทัศนคติที่ดีกับผู้สูงอายุมากกว่าผู้ที่เติบโตในเขตเมือง

จากการศึกษาของกาญจนา ตั้งชลทิพย์ และคณะ (2553: 52) เรื่องคุณค่าผู้สูงอายุ: ภาพสะท้อนมุมมองจากคนสองวัย พบว่า การเคยอยู่กับผู้สูงอายุในช่วงอายุต่ำกว่า 12 ปี จะมีความสัมพันธ์กับการมีทัศนคติที่ดีกว่าต่อผู้สูงอายุ และจากการศึกษาของศิริวรรณ ศิริบุญ (2536: 42-43) ในเรื่องข้อเท็จจริงและทัศนคติเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุของคนหนุ่มสาวไทย พบว่า คนหนุ่มสาวในเขตชนบทมีทัศนคติในการดูแลบิดามารดาที่สูงอายุในสัดส่วนที่สูงกว่าคนหนุ่มสาวที่ อาศัยอยู่ในเขตเมืองอย่างกรุงเทพมหานคร เพราะคนหนุ่มสาวในเขตชนบทยังดำเนินชีวิตภายใต้ วัฒนธรรมนิยมประเพณีแบบเก่าที่ให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสและให้ความสำคัญต่อค่านิยม ในเรื่องของความกตัญญูต่อบิดาและมารดาในระดับที่สูง ซึ่งต่างจากสังคม เมืองโดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร ที่มีการรับค่านิยมจากโลกตะวันตกมาปฏิบัติกันค่อนข้างสูง

การศึกษาของนภาพร ชโยวรรณ (2535: 168-176) เกี่ยวกับการเตรียมการเพื่อยามสูงอายุของผู้สูงอายุและคนหนุ่มสาวไทย พบว่า ผู้สูงอายุในเมืองเห็นว่าเรื่องเตรียมการเพื่อยามสูงอายุเป็นเรื่องที่สำคัญน้อยกว่าและมีการเตรียมการน้อยกว่าผู้สูงอายุในชนบท ในทางกลับกันคนหนุ่มสาวในเมืองเคยคิดถึงการเตรียมการเพื่อยามสูงอายุและคิดจะเตรียมการในสัดส่วนที่สูงกว่าคนหนุ่มสาวในชนบท

ถึงแม้ว่าจะมีการศึกษาที่มาสสนับสนุนไม่มากนักและผลการทบทวนยังไม่สามารถชี้ชัดไปในทางเดียวกัน แต่ผู้วิจัยคาดว่าเขตที่อยู่อาศัยน่าจะมีผลต่อทัศนคติของบุคคล ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีสมมติฐานว่า ประชากรในช่วงแรกของชีวิตอาศัยอยู่ในเขตชนบทมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุในมากกว่าประชากรที่ในช่วงแรกของชีวิตอาศัยอยู่ในเขตเมือง

6) ภาคที่อยู่อาศัย

การอยู่อาศัยในภูมิภาคที่มีความแตกต่างกันทางภูมิศาสตร์ จะทำให้คุณลักษณะของประชากรมีความแตกต่างกัน เพราะวิถีชีวิตความเป็นอยู่ภายใต้บริบทที่ต่างกันทั้งในด้านของสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ศาสนา หรือภาษาที่ใช้ในการสื่อสารทั้งการพูดและเขียน ส่งผลให้บุคลิกลักษณะของประชากรในแต่ละภูมิภาคมีความแตกต่างกัน และปัจจัยดังกล่าวข้างต้นย่อมมีผลไปถึงความรู้สึกนึกคิด และความเห็นหรือทัศนคติด้วยเช่นกัน

จากรายงานการติดตามและประเมินแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ของวิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ (2551: 45) เกี่ยวกับทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ พบว่า ในทุกภาค ประชากรอายุ 18-59 ปี มีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนผู้สูงอายุ และเมื่อศึกษารายภาคแล้วพบว่ามีความแตกต่างกัน โดยประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุในสัดส่วนที่ต่ำสุด รองลงมาคือภาคเหนือ ส่วนประชากรในภาคกลางมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุในสัดส่วนที่สูงที่สุด

จากการทบทวนงานวิจัย ผู้วิจัยคาดว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในภาคกลางน่าจะมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีสมมติฐานว่า ประชากรที่อาศัยอยู่ในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ มีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร

7) ระดับการศึกษา

การศึกษาเป็นสิ่งที่ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในทุกด้านให้กับบุคคล และการได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับผู้สูงอายุ จะส่งผลให้ทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุในเรื่องต่างๆ

ของบุคคลนั้นแตกต่างกันออกไป จากการศึกษาของศิริวรรณ ศิริบุญ (2536: 42-43) เกี่ยวกับข้อเท็จจริงและทัศนคติเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุของคนหนุ่มสาวไทย พบว่า ทัศนคติในการให้การดูแลเลี้ยงดูผู้สูงอายุของคนหนุ่มสาวแตกต่างกันตามระดับการศึกษา โดยคนหนุ่มสาวที่มีการศึกษาในระดับต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4 มีทัศนคติในการให้การดูแลเลี้ยงดูบิดามารดาที่สูงอายุในสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มอื่น ส่วนทัศนคติเกี่ยวกับรูปแบบในการให้การดูแลเลี้ยงดูบิดามารดาที่สูงอายุนั้นพบว่า คนหนุ่มสาวที่มีระดับการศึกษาสูงจะให้การดูแลเลี้ยงดูบิดามารดาที่สูงอายุในรูปของการพักอาศัยอยู่ด้วยกันและการให้เงินในสัดส่วนที่สูงกว่าคนหนุ่มสาวที่มีการศึกษาในระดับที่ต่ำกว่า

นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยเสริมอื่นที่น่าจะมีผลต่อทัศนคติต่อผู้สูงอายุ ซึ่งประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความรู้อันเกี่ยวกับผู้สูงอายุนี้ ความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนในการเสริมสร้างทัศนคติของผู้ดูแลผู้สูงอายุให้ดีขึ้นได้ จากงานวิจัยของเอกพงษ์ ณ เชียงใหม่ (2552) เรื่องผลการใช้กระบวนการกลุ่มต่อความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้ดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ณ หน่วยบริการปฐมภูมิห้วยแหวน จังหวัดลำพูน แสดงให้เห็นว่า การใช้กระบวนการกลุ่มโดยการเสริมสร้างกำลังใจให้กับผู้ดูแล การให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ผู้ดูแลในเรื่องความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโรคเบาหวาน จะสามารถส่งเสริมให้ผู้ดูแลผู้สูงอายุมีความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวานดีขึ้น

จากผลการทบทวนงานวิจัย การศึกษานี้จึงมีสมมติฐานว่า ประชากรที่มีการศึกษาสูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่มีการศึกษาน้อยกว่า

8) สถานภาพการทำงาน

การทำงานอันก่อให้เกิดรายได้ นำมาซึ่งการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ความมีอำนาจ และแสดงถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม บุคคลที่ทำงานจะมีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้มากกว่าบุคคลที่ไม่ได้ทำงาน และการทำงานอาชีพที่แตกต่างกันจะทำให้บุคคลมีความแตกต่างกันทั้งในเรื่องของรายได้ เวลาทำงาน เวลาว่าง และพฤติกรรมในการใช้ชีวิตประจำวัน ประเด็นในเรื่องของอาชีพนั้นมีความเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในหลายๆ ด้านด้วยกัน เช่น ศักยภาพในการดูแลเกื้อหนุนผู้สูงอายุ การมีเวลาอยู่ร่วมกับผู้สูงอายุ และการทำอาชีพที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุจะทำให้มีทัศนคติในทางที่ดีต่อผู้สูงอายุมากขึ้น

จากการศึกษาของนภาพร ชัยวรรณ (2535: 168-86) เกี่ยวกับการเตรียมการเพื่อยามสูงอายุของผู้สูงอายุและคนหนุ่มสาวไทย พบว่า คนหนุ่มสาวที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม เห็นว่าการเตรียมการเพื่อยามสูงอายุเป็นเรื่องสำคัญและตนเองคิดจะเตรียมการเพื่อยามสูงอายุ

มากกว่าคนหนุ่มสาวที่ทำงานในภาคเกษตรกรรมและไม่ได้ทำงาน และรูปแบบของการเตรียมการนั้น คนหนุ่มสาวที่ทำงานในภาคเกษตรกรรมคิดจะเตรียมการเรื่องสุขภาพสูงกว่า แต่เตรียมเรื่องเศรษฐกิจหรือการออมเงินต่ำกว่าคนหนุ่มสาวที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมและไม่ได้ทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของชัยวุฒิ อัครวิจิตร (2541: 58-60) พบว่า คริวเรือนที่ประกอบอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าของกิจการ/ธุรกิจ ลูกจ้างเอกชน และลูกจ้างบริษัทร้านค้า มีรายได้อยู่ในระดับค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับอาชีพเกษตรกรรม รายได้ที่สูงกว่านั้นทำให้มีการออมที่สูงกว่าตามไปด้วย

ประเด็นในเรื่องของสถานภาพการทำงานสัมพันธ์กับรายได้ และบ่งชี้ถึงสถานะทางเศรษฐกิจ และศักยภาพในการดูแลเกื้อหนุนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในคริวเรือน ซึ่งผลจากการทบทวนผู้วิจัยคาดว่าผู้ที่มีสถานภาพการทำงานที่มั่นคง และมีรายได้ที่แน่นอน ครอบครัวจะไม่ประสบปัญหาด้านการเงินและน่าจะมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีสมมติฐานว่า ประชากรที่มีสถานภาพการทำงานเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ มีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่มีสถานภาพการทำงานที่ไม่ใช่ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจและกลุ่มที่ไม่ได้ทำงาน

9) รายได้คริวเรือน

รายได้เป็นดัชนีหนึ่งที่สำคัญในการใช้วัดสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม แม้จะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ไม่ว่าจะเป็นรายได้ของบุคคลหรือรายได้ของคริวเรือน เป็นข้อมูลที่เก็บได้ยากและมีปัญหาในความน่าเชื่อถือ แต่รายได้ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตในการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของบุคคล ผู้ที่มีรายได้เพียงพอในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน มักมีโอกาสในการทำกิจกรรมต่างๆ มีการเตรียมพร้อมหรือวางแผนในการดำเนินชีวิตได้ดีกว่าผู้ที่มีรายได้ไม่เพียงพอหรือมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี

จากการศึกษาของสุรีย์ บุญญาอนุพงศ์ (2534: ข) ได้ศึกษาสภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมเมืองเปรียบเทียบระหว่างผู้สูงอายุที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน คือ สูง กลาง ต่ำ และพบว่าผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำจะขาดพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่ดีมาตั้งแต่แรก ทำให้ไม่อาจสร้างหลักประกันที่ดีเพื่อการดำรงชีวิตในอนาคตได้ ผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าจะดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างมีคุณภาพ สามารถนำพาชีวิตครอบครัวให้มีความสุขอบอุ่นและมั่นคง สมาชิกในครอบครัวจะได้รับการดูแลครอบคลุมในทุกๆด้าน และเมื่อก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุก็จะเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพไม่ตกอยู่ในภาวะต้องพึ่งพิง และจากการศึกษาของกาญจนา ตั้งชลทิพย์ และคณะ (2553: 52) เกี่ยวกับคุณค่าผู้สูงอายุ: ภาพสะท้อนมุมมองจากคนสองวัย

พบว่า นักเรียนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจสังคมที่ดีกว่า หรือมาจากครอบครัวที่มีรายได้ครัวเรือนที่สูงกว่า จะมีทัศนคติที่ดีกว่าต่อผู้สูงอายุวัยต้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเติบโตมาในครอบครัวที่มีความกดดันทางเศรษฐกิจน้อย หรือผู้สูงอายุที่ยังคงมีบทบาททางเศรษฐกิจในครอบครัว ทำให้มีภาพของผู้สูงอายุในเชิงบวกอยู่ ดังนั้น การศึกษานี้จึงมีสมมติฐานว่า ประชากรที่มีรายได้ครัวเรือนสูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่มีรายได้ครัวเรือนต่ำกว่า

10) การมีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ

การรับมือกับการเข้าสู่สังคมสูงวัยของประเทศไทย คือการส่งเสริมให้ประชากรวัยแรงงานมีการเก็บออมเพื่อยามสูงอายุ เพื่อที่เมื่อถึงเวลาเข้าสู่วัยสูงอายุแล้วจะมีรายได้เลี้ยงตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพิงหรือเป็นภาระแก่ลูกหลาน ผู้สูงอายุที่มีการเก็บออมหรือมีหลักประกันด้านการเงินย่อมมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างดี จะได้รับการยกย่องและเคารพนับถือจากลูกหลาน อีกทั้งผู้สูงอายุยังมีความภาคภูมิใจที่หลักประกันด้านการเงินของตนนั้นมีส่วนช่วยแบ่งเบาภาระการเงินให้กับครอบครัวได้ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังขาดหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ ซึ่งจากข้อมูลการติดตามประเมินผลแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ในยุทธศาสตร์ระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ พบว่า มีเพียงร้อยละ 13.8 ของผู้สูงอายุที่มีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ ซึ่งสัดส่วนของประชากรสูงอายุที่มีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุนี้นี้สูงกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ในแผนฯ เพียงเล็กน้อยเท่านั้น (ร้อยละ 13.8 เปรียบเทียบกับร้อยละ 10 ในแผนผู้สูงอายุฯ) (วิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ, 2551: 73)

การดำเนินงานที่สำคัญในการสร้างให้เกิดการออมในประชากรวัยแรงงาน คือ การดำเนินยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 ภายใต้มาตรการหลักประกันด้านรายได้เพื่อวัยสูงอายุ มีเป้าหมายการดำเนินงาน คือ 1) ขยายหลักประกันสุขภาพให้ครอบคลุมบุคคลทั่วไป 2) ส่งเสริมให้มีการออมตั้งแต่วัยทำงาน และ 3) ลดหย่อนภาษีเพื่อส่งเสริมการออมสำหรับวัยสูงอายุ (แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2, 2545: 30) และจากรายงานการติดตามและประเมินผลแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ของวิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ (2551: 23-24) พบว่า โดยรวมร้อยละ 27.8 ของประชากรอายุ 30-59 ปี มีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ ต่ำกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ (ร้อยละ 30) ในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 เล็กน้อย นอกจากนี้ยังพบว่า อัตราการครอบคลุมการมีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุแตกต่างกันตามภาค ประชากรอายุ 30-59 ปี ในกรุงเทพฯ มีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุในสัดส่วนที่สูงที่สุด และอัตราการครอบคลุมการมีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุดังกล่าวจะลดลงตามอายุที่เพิ่มขึ้น (ผู้ที่มีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ

คือผู้ที่มีสถานภาพการทำงานเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือผู้ที่เป็นสมาชิกของกองทุน ประกันสังคมหรือกองทุนอื่นๆเพื่อยามชราภาพ)

ถึงแม้ว่าจะมีการศึกษาวิจัยที่มาสสนับสนุนไม่มากนัก แต่จากผลการทบทวนทำให้ ผู้วิจัยคาดว่าประชากรวัยแรงงานที่มีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุน่าจะมีทัศนคติที่ดีต่อ ผู้สูงอายุ ดังนั้น การศึกษานี้จึงมีสมมติฐานว่า ประชากรที่มีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุมิ แนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่ไม่มีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ

11) ความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา

การเพิ่มขึ้นของจำนวนและสัดส่วนของประชากรสูงอายุอย่างรวดเร็วนั้น หมายถึงว่า ประเทศไทยมีระยะเวลาค่อนข้างน้อยในการเตรียมตัวรองรับการดูแลประชากรสูงอายุที่จะเพิ่มขึ้น ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุนี้น่าจะส่งผลกระทบต่อภาวะทาง เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประเทศในอนาคตด้วย ซึ่งรัฐบาลจำเป็นต้องดำเนินนโยบาย ต่างๆเพื่อสร้างความชัดเจนในแนวทางการปฏิบัติ เพื่อเตรียมความพร้อมในการสร้างสวัสดิการ สำหรับผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพ

การมีความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชราน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ บุคคลเตรียมความพร้อมเพื่อวัยสูงอายุ รวมทั้งเป็นการสร้างความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงทาง สุขภาพร่างกายตามวัย ซึ่งน่าจะส่งผลให้มีทัศนคติที่ดีต่อการสูงอายุและผู้สูงอายุ

จากรายงานการติดตามและประเมินผลแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 ของวิพรธรณ ประจวบเหมาะ และคณะ (2551: 35-36) พบว่า กว่าครึ่งของประชากรอายุ 30-59 ปี (ร้อยละ 56.4) มีความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา และความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา จะเพิ่มตามอายุ กล่าวคือ กลุ่มใกล้วัยสูงอายุ (50-59 ปี) มีสัดส่วนที่มีความรู้ด้านวงจรชีวิตและ กระบวนการชราสูงกว่าประชากรอายุ 40-49 ปี และ 30-39 ปี (ร้อยละ 64.1 ร้อยละ 55.6 และ ร้อยละ 50.6 ตามลำดับ)

จากผลการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่ามีเพียงแต่การประเมินความรู้ด้านวงจร ชีวิตและกระบวนการชราเท่านั้น แต่ยังไม่มีการเชื่อมโยงความรู้ดังกล่าวกับทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ ผู้วิจัยจึงคาดว่าประชากรที่มีความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา น่าจะเข้าใจถึงการ เปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุเป็นอย่างดี และมีทัศนคติในทางที่ดีต่อ ผู้สูงอายุ จึงตั้งสมมติฐานของการศึกษานี้ว่า ประชากรที่มีความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการ ชราในระดับที่สูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่มีความรู้ด้านวงจร ชีวิตและกระบวนการชราในระดับที่ต่ำกว่า

12) ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ

ผู้สูงอายุ เป็นวัยที่ต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆมากมาย ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเสื่อมถอยทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และทางสังคม โดยจากการวิจัย ปัญหาที่ผู้สูงอายุไทยในปัจจุบันประสบมากที่สุด ได้แก่ปัญหาทางด้านสุขภาพและปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ (นภาพร ชโยวรรณ, 2535: 165) ซึ่งปัญหาด้านสุขภาพส่วนใหญ่คือ การมีโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัวที่เป็นโรคไม่ติดต่อ ซึ่งเกิดจากพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร วิธีการดำเนินชีวิตที่ไม่เหมาะสมหรือเกิดจากการขาดการเตรียมตัวที่ดี ดังนั้น เพื่อบรรเทาปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุในอนาคต หรือป้องกันไม่ให้ผู้สูงอายุอยู่ในสภาวะที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ทั้งทางด้านสุขภาพ เศรษฐกิจและสังคม จึงควรได้รับความรู้ในด้านต่างๆเพื่อการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ เพื่อให้มีการเตรียมการด้านต่างๆ ก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ

จากรายงานการติดตามและประเมินผลแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 ของวิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ (2552: 35-36) พบว่าร้อยละ 56.2 ของประชากรอายุ 30-59 ปี มีความรู้เกี่ยวกับการเตรียมตัวเพื่อยามสูงวัย ซึ่งการมีความรู้ดังกล่าวแตกต่างกันเล็กน้อยตามภาค และแปรผกผันกับอายุ

ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ การอยู่อาศัยและสังคม น่าจะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ด้วย อย่างไรก็ตามยังไม่มีการศึกษาใดที่พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองตัวแปร การศึกษาครั้งนี้ จึงตั้งสมมติฐานว่า ประชากรที่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุในระดับที่สูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุในระดับที่ต่ำกว่า

13) การเตรียมทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุ

การเตรียมการก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ ถือเป็นการวางแผนชีวิตที่มีเป้าหมาย เพื่อให้ชีวิตมีความสุขในบั้นปลายของชีวิต การเตรียมตนเองสำหรับทำงานให้ชุมชนก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ เป็นการสะท้อนถึงการมีจิตอาสาและมีทัศนคติที่ดีต่อการเป็นผู้สูงอายุที่เป็น “พลัง” ไม่ใช่ “ภาระ” โดยเล็งเห็นว่าเมื่อเป็นผู้สูงอายุจะสามารถมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้กับสังคมได้

อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมามีการศึกษาเกี่ยวกับการเตรียมการในเรื่องการทำประโยชน์ให้กับสังคมหรือการมีจิตสาธารณะยังมีอยู่น้อย จากรายงานการติดตามและประเมินผลแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ของวิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ (2551: 41) พบว่า มีเพียงร้อยละ 29 ของประชากรอายุ 30-59 ปี ที่มีการคิดหรือการเตรียมตัวที่จะทำงานให้กับชุมชนหรือเป็นอาสาสมัคร

เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ซึ่งประเด็นในเรื่องดังกล่าวจะช่วยให้อสังคมนตรีเห็นถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ ในฐานะที่มีประโยชน์ต่อสังคม และมองผู้สูงอายุในทางบวกเพิ่มมากขึ้น

แม้จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ไม่มีงานวิจัยใดที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ ระหว่างการเตรียมการเป็นอาสาสมัครหรือการมีจิตสาธารณะก่อนที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุกับทัศนคติ ต่อผู้สูงอายุ แต่ผู้วิจัยคาดว่าประเด็นในเรื่องของการเตรียมตัวเองให้พร้อมในการทำประโยชน์ ให้กับสังคมส่วนรวมน่าจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติต่อผู้สูงอายุ ดังนั้นการศึกษานี้ผู้วิจัยจึงมีสมมติฐาน ว่า ประชากรที่มีการเตรียมทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุ มีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ มากกว่าประชากรที่ไม่ได้มีการเตรียมการในเรื่องดังกล่าว

1.6 สมมติฐานของการศึกษา

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้สรุปเกี่ยวกับสมมติฐานของการศึกษาไว้ทั้งสมมติฐานหลักและ สมมติฐานรอง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

สมมติฐานหลัก

ปัจจัยทางด้านประชากร ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยด้านความรู้ เกี่ยวกับผู้สูงอายุและและความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ น่าจะมีผลต่อการแปรผันของ ทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ

สมมติฐานรอง

1. เพศหญิงมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าเพศชาย
2. ประชากรที่มีอายุมากกว่ามีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่า ประชากรที่มีอายุน้อยกว่า
3. ประชากรที่กำลังสมรสและเคยสมรสมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ มากกว่าประชากรที่เป็นโสด
4. ประชากรที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุอยู่ด้วยหลายคนมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติ ทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุอยู่ด้วยน้อย กว่าหรือไม่มีผู้สูงอายุอยู่ด้วยเลย
5. ประชากรที่ชีวิตในวัยเด็กอาศัยอยู่ในเขตชนบทมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อ ผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่ชีวิตในวัยเด็กอาศัยอยู่ในเขตเมือง

6. ประชากรที่อาศัยอยู่ในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ มีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร
7. ประชากรที่มีการศึกษาสูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่มีการศึกษาน้อยกว่า
8. ประชากรที่มีสถานภาพการทำงานเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่มีสถานภาพการทำงานที่ไม่ใช่ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจและไม่ได้ทำงาน
9. ประชากรที่มีรายได้ครัวเรือนสูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่มีรายได้ครัวเรือนต่ำกว่า
10. ประชากรที่มีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่ไม่มีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ
11. ประชากรที่มีความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชราในระดับที่สูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่มีความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชราในระดับที่ต่ำกว่า
12. ประชากรที่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุในระดับที่สูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุในระดับที่ต่ำกว่า
13. ประชากรที่มีการเตรียมตัวทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่ไม่มีการเตรียมตัวทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุ

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้วิจัยคาดหวังว่าข้อค้นพบจากการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของประชากรวัยแรงงานที่มีต่อผู้สูงอายุและปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชากรวัยแรงงานต่อผู้สูงอายุ จะเป็นประโยชน์ต่อทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการนำไปประกอบการวางแผนหรือจัดทำนโยบายในการส่งเสริมให้ประชากรมีทัศนคติที่ดีหรือมีทัศนคติเชิงบวกต่อผู้สูงอายุ อีกทั้งยังเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่เกี่ยวข้องต่อไป

บทที่ 2

ระเบียบวิธีวิจัย

สำหรับบทนี้จะเป็นการนำเสนอเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยในการศึกษาครั้งนี้ โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 6 ส่วน ประกอบด้วย 1) ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา 2) ประชากรและการเลือกตัวอย่าง 3) ขอบเขตและข้อจำกัดของการศึกษา 4) การนิยามศัพท์ 5) การนิยามตัวแปร และ 6) การวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งแต่ละส่วนมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษานี้ผู้วิจัยได้รับการอนุเคราะห์ข้อมูลจากโครงการ “สำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ พ.ศ. 2550” ซึ่งดำเนินการโดยกองสถิติประชาชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และวิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ข้อมูลชุดนี้เป็นการสำรวจระดับประเทศ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของประชาชนที่มีอายุระหว่าง 18-59 ปี เกี่ยวกับความรู้เรื่องกระบวนการสูงอายุ ความคิดเห็นและทัศนคติของประชากรวัยหนุ่มสาวและวัยทำงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ การมีหลักประกันด้านรายได้ยามชราภาพ และการเตรียมการด้านต่างๆ เพื่อยามสูงอายุ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการประเมินผลการดำเนินงานในระยะ 5 ปีแรกของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) โดยการสำรวจในครั้งนี้ได้ดำเนินการสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลลงในเครื่อง Pocket PC ระหว่างวันที่ 16-23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2550: 4)

2.2 ประชากรและการเลือกตัวอย่าง

1) ประชากรที่ศึกษา

ประชากรเป้าหมายในการศึกษานี้ คือ ประชาชนที่มีอายุระหว่าง 18-59 ปี

2) การเลือกตัวอย่าง

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลจากโครงการ “สำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ พ.ศ. 2550” ซึ่งโครงการดังกล่าวใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบสามขั้นตอน (Stratified Three-Stage Sampling) เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่เป็นตัวแทนระดับประเทศ โดยมีกรุงเทพมหานครและภาคจำนวน 4 ภาคเป็นสตราตัม คือ ภาคกลาง (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ และในแต่ละสตราตัมได้ทำ

การแบ่งออกเป็น 2 สตราตัมย่อย ตามลักษณะการปกครองของกรมการปกครอง คือ ในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล โดยมีชุมชนอาคาร (ในเขตเทศบาล) และหมู่บ้าน (นอกเขตเทศบาล) เป็นหน่วยตัวอย่างชั้นที่หนึ่ง ครั้วเรือนที่มีสมาชิกอายุระหว่าง 18-59 ปี เป็นหน่วยตัวอย่างชั้นที่สอง และสมาชิกในครั้วเรือนที่มีอายุระหว่าง 18-59 ปี เป็นหน่วยตัวอย่างชั้นที่สาม

การเลือกตัวอย่างชั้นที่หนึ่ง

ขั้นตอนแรกเป็นการเลือกชุมชนอาคารหรือหมู่บ้านตัวอย่างโดยกำหนดให้เลือกชุมชนอาคารหรือหมู่บ้านตัวอย่างจากแต่ละสตราตัมอย่างเป็นอิสระต่อกัน โดยใช้ความน่าจะเป็นในการเลือกให้เป็นสัดส่วนกับจำนวนครั้วเรือนของชุมชนอาคาร/หมู่บ้านนั้นๆ ได้จำนวนชุมชนอาคาร/หมู่บ้านตัวอย่างทั้งสิ้น 600 ชุมชนอาคาร/หมู่บ้าน จากทั้งสิ้นจำนวน 109,966 ชุมชนอาคาร/หมู่บ้าน ซึ่งกระจายไปในแต่ละสตราตัม (กทม. และภาค) และสตราตัมย่อย (เขตการปกครอง) ดังปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การกระจายความถี่ของจำนวนชุมชนอาคาร/หมู่บ้านตัวอย่าง จำแนกตามภาคและเขตการปกครอง

ภาค	รวม	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล
กรุงเทพมหานคร	76	76	-
ภาคกลาง (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร)	143	64	79
ภาคเหนือ	125	48	77
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	144	60	84
ภาคใต้	112	48	64
รวมทั้งประเทศ	600	296	304

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความมั่งคั่งและทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ พ.ศ. 2550, หน้า 3.

การเลือกตัวอย่างชั้นที่สอง

ขั้นตอนนี้เป็น การเลือกครั้วเรือนที่มีสมาชิกอายุระหว่าง 18-59 ปี จากแต่ละชุมชนอาคาร/หมู่บ้านตัวอย่าง ด้วยวิธีการสุ่มแบบมีระบบ โดยกำหนดให้เลือก 15 ครั้วเรือนตัวอย่างต่อ

ชุมชนอาคาร/หมู่บ้าน ได้จำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั้งสิ้น 9,000 ครัวเรือน กระจายไปในแต่ละสตราตัม (กทม.และภาค) และสตราตัมย่อย (เขตการปกครอง) ดังปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การกระจายความถี่ของจำนวนครัวเรือนตัวอย่าง จำแนกตามภาคและเขตการปกครอง

ภาค	รวม	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล
กรุงเทพมหานคร	1,140	1,140	-
ภาคกลาง (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร)	2,145	960	1,185
ภาคเหนือ	1,875	720	1,155
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	2,160	900	1,260
ภาคใต้	1,680	7200	960
รวมทั้งราชอาณาจักร	9,000	4,440	4,560

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ พ.ศ. 2550, หน้า 4.

การเลือกตัวอย่างขั้นที่สาม

ขั้นตอนถัดมา กำหนดให้ทำการเลือกสมาชิกในครัวเรือนตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 18-59 ปี ด้วยวิธีการสุ่มแบบมีระบบครัวเรือนละ 1 ราย เพื่อทำการสัมภาษณ์ได้จำนวนประชากรตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 18-59 ปี ทั้งสิ้นจำนวน 9,000 ราย

2.3 ขอบเขตและข้อจำกัดของการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชากรวัยแรงงานต่อผู้สูงอายุ” ใช้ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณจากแหล่งทุติยภูมิ จากโครงการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ พ.ศ. 2550 ซึ่งมีขอบเขตครอบคลุมเฉพาะประชากรที่มีอายุ 18-59 ปี

การใช้ข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิซึ่งผู้วิจัยไม่ได้จัดเก็บข้อมูลเองจึงเป็นข้อจำกัดประการหนึ่งของการศึกษาคั้งนี้ โดยเฉพาะในเรื่องของตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษาซึ่งมีจำนวนไม่มาก ทั้งยังอาจจะขาดแคลนตัวแปรบางตัวที่น่าจะมีความสัมพันธ์กับการแปรผันของทัศนคติ อาทิเช่น ค่าใช้จ่ายในการดูแลเกื้อหนุนผู้สูงอายุในด้านต่างๆ ทั้งด้านการดูแลความเป็นอยู่ประจำวัน หรือการดูแลในด้านสุขภาพ ภาวะหนี้สิน แหล่งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้พยายามใช้ข้อมูลที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยนำตัวแปรที่น่าจะมีความสัมพันธ์กับทัศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อผู้สูงอายุ ที่มีการเก็บรวบรวมไว้ในการสำรวจชุดนี้มาใช้ให้มากที่สุด

2.4 การนิยามศัพท์

ผู้วิจัย ได้ให้คำจำกัดความศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

ประชากรวัยแรงงาน การศึกษาครั้งนี้มีการกำหนดนิยามของประชากรวัยแรงงานต่างจากการศึกษาทางประชากรศาสตร์โดยปกติซึ่งจะหมายถึงประชากรอายุ 15-59 ปี แต่ในการศึกษาครั้งนี้ประชากรวัยแรงงานหมายถึง ประชากรที่มีอายุเต็มตั้งแต่ 18-59 ปี เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นข้อมูลที่จัดเก็บเพื่อใช้ประกอบการสร้างดัชนีตามที่กำหนดไว้ในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 ซึ่งกำหนดกลุ่มอายุเป้าหมายของดัชนีไว้ที่ 18 ปีขึ้นไปจนถึงอายุ 59 ปี

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุ (เต็ม) ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป

ทัศนคติต่อผู้สูงอายุ หมายถึง ความคิดเห็นของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

2.5 การนิยามตัวแปรและการวัด

ตัวแปรตาม

ตัวแปรตามในการศึกษาครั้งนี้ คือ ทัศนคติต่อผู้สูงอายุ ซึ่งหมายถึง การแสดงความคิดเห็นของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อประเด็นคำถามต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุตามแบบสอบถามซึ่งประกอบไปด้วยข้อคำถาม 12 ข้อ (ข้อ A53 ถึงข้อ A64) โดยเป็นคำถามที่ใช้วัดทัศนคติในเชิงลบจำนวน 7 ข้อ (ข้อ A53 ถึงข้อ A58 และข้อ A60) และคำถามเชิงบวก จำนวน 5 ข้อ (ข้อ A59 และข้อ A61 ถึงข้อ A64) (รายละเอียดของข้อคำถามปรากฏในภาคผนวก) ใช้หลักเกณฑ์ในการแปลค่าคะแนนโดยข้อคำถามที่ใช้วัดทัศนคติในเชิงลบ ซึ่งได้แก่ ข้อ A53 ถึงข้อ A58 และข้อ A60 ถ้าตอบว่าเห็นด้วย ได้ 0 คะแนน ไม่แน่ใจ ได้ 1 คะแนน และตอบว่าไม่เห็นด้วย ได้ 2 คะแนน ส่วนข้อคำถามที่ใช้วัดทัศนคติในเชิงบวก ได้แก่ ข้อ A59 และข้อ A61 ถึงข้อ A64 ถ้าตอบว่าเห็นด้วย ได้ 2 คะแนน ไม่แน่ใจ ได้ 1 คะแนน และตอบว่าไม่เห็นด้วย ได้ 0 คะแนน ซึ่งมีรายละเอียดดังปรากฏในตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 เกณฑ์การแปลค่าคะแนนทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ

ข้อคำถาม / คำถาม	ทัศนคติ	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ
A53 ผู้สูงอายุมักเป็นคนตามไม่ทันโลก	-	0	2	1
A54 ผู้สูงอายุมักเป็นคนน่าเบื่อ	-	0	2	1
A55 ผู้สูงอายุมักเป็นคนขี้บ่น	-	0	2	1
A56 ผู้สูงอายุควรไปอยู่บ้านพักคนชรา	-	0	2	1
A57 ผู้สูงอายุควรไปอยู่วัด	-	0	2	1
A58 ผู้สูงอายุเป็นคนมีประโยชน์น้อย	-	0	2	1
A59 ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์แก่คนรุ่นหลัง	+	2	0	1
A60 ผู้สูงอายุมักเป็นภาระแก่บุตรหลานหรือครอบครัว	-	0	2	1
A61 ผู้สูงอายุสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีแก่รุ่นลูกรุ่นหลาน	+	2	0	1
A62 ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่สังคมควรให้สิทธิประโยชน์เป็นพิเศษ	+	2	0	1
A63 ผู้สูงอายุสามารถทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสังคมได้	+	2	0	1
A64 ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่ควรได้รับความเคารพนับถือเสมอ	+	2	0	1

ดังนั้น ผลรวมของคะแนนทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ จากข้อคำถามทั้งหมด 12 ข้อ จะมีคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 0 คะแนน และคะแนนสูงสุดเท่ากับ 24 คะแนน สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรเดียวเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา หรือเพื่อศึกษาทัศนคติของประชากรวัยแรงงานที่มีต่อผู้สูงอายุ จะพิจารณาจากผลรวมของคะแนนทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ โดยกำหนดให้ผู้ที่มิได้คะแนนเท่ากับหรือมากกว่าค่าเฉลี่ยขึ้นไป คือผู้ที่มีทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุ

ตัวแปรอิสระ

การศึกษานี้ ประกอบด้วยตัวแปรอิสระ 13 ตัว ภายใต้ปัจจัย 3 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยทางด้านประชากร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุและการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ ซึ่งรายละเอียดของตัวแปรในแต่ละปัจจัย มีดังนี้

1) ปัจจัยทางด้านประชากร

ปัจจัยทางด้านประชากร ประกอบด้วย 4 ตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส และจำนวนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน มีรายละเอียด ดังนี้

1.1) **เพศ** หมายถึง เป็นตัวแปรที่ได้จากคำถามข้อ A1 ในแบบสอบถาม ซึ่งมีระดับการวัดแบบจัดกลุ่ม แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เพศชาย และเพศหญิง

1.2) **อายุ** หมายถึง อายุเต็ม (ช่วงเวลานับตั้งแต่เกิดจนถึงวันคล้ายวันเกิดครั้งสุดท้ายก่อนวันตอบแบบสอบถาม) เป็นตัวแปรที่ได้จากคำถามข้อ A2 ในแบบสอบถาม ซึ่งมีระดับการวัดแบบจัดอันดับ โดยการสำรวจทัศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อประชากรสูงอายุได้จัดกลุ่มอายุผู้ตอบแบบสอบถามออกเป็น 9 กลุ่ม คือ 18-19 ปี 20-24 ปี 25-29 ปี 30-34 ปี 35-39 ปี 40-44 ปี 45-49 ปี 50-54 ปี และ 55-59 ปี ตามลำดับ

1.3) **สถานภาพสมรส** หมายถึง สถานภาพของการใช้ชีวิตคู่ เป็นตัวแปรที่ได้จากคำถามข้อ A4 ในแบบสอบถาม มีระดับการวัดแบบจัดกลุ่ม ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการจัดกลุ่มใหม่เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

- โสด

- กำลังสมรส (หมายถึง ผู้ที่อยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา ไม่ว่าจะได้ทำการสมรสกันถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม หรือผู้ที่ระหว่างสำรวจ ซึ่งสามีและหรือภรรยาไม่ได้อยู่ด้วยกันแต่ยังมีความสัมพันธ์ฉันท์สามีภรรยาอยู่)

- เคยสมรส (ได้แก่ผู้ที่มีสถานภาพสมรส **หม้าย** ซึ่งหมายถึง ผู้ที่คู่สมรสเสียชีวิตไปแล้วและขณะที่ทำการสำรวจยังไม่ได้สมรสใหม่ **หย่า** หมายถึง สามีภรรยาที่จดทะเบียนหย่ากันโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้ว และ**แยกกันอยู่** หมายถึง ผู้ที่มีได้อยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยาแล้วแต่ยังไม่ได้จดทะเบียนหย่าตามกฎหมาย รวมทั้งผู้ที่มีได้สมรสอย่างถูกต้องตามกฎหมายแต่ไม่ได้อยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยาแล้ว)

1.4) **จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน** หมายถึง จำนวนผู้สูงอายุหรือประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ประจำในครัวเรือนเดียวกับผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นตัวแปรที่ได้จากคำถามข้อ A9 ซึ่งมีระดับการวัดแบบอัตราส่วน โดยมีค่าต่ำสุดเป็น 0 คือไม่มีผู้สูงอายุอยู่ในครัวเรือน

2) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วย 6 ตัวแปร ได้แก่ เขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็ก ภาค ระดับการศึกษา สถานภาพการทำงาน รายได้ครัวเรือน และการมีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1) **สถานภาพการทำงาน** หมายถึง สถานภาพการทำงานที่ผู้ตอบแบบสอบถามทำเป็นประจำในสถานที่ทำงานหรือการประกอบธุรกิจเพื่อเลี้ยงชีพ เป็นตัวแปรที่ได้จากคำถามข้อ A6 ในแบบสอบถาม ซึ่งมีระดับการวัดแบบจัดกลุ่ม แบ่งออกเป็น 8 กลุ่ม คือ

- ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ

- พนักงานราชการ/ลูกจ้างรัฐบาล/ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ

- พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน
- ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว
- เกษตรกร
- รับจ้างทั่วไป/กรรมกร
- นักเรียน/นักศึกษา
- แม่บ้าน/ไม่ได้ประกอบอาชีพ

2.2) รายได้ของครัวเรือน หมายถึง รายได้ของครัวเรือนที่เป็นตัวเงินเฉลี่ยต่อเดือน ในรอบ 12 เดือนก่อนการสัมภาษณ์ เป็นตัวแปรที่ได้จากคำถามข้อ A7 ซึ่งมีระดับการวัดแบบจัดอันดับ แบ่งออกเป็น 10 กลุ่ม คือ

- น้อยกว่า 1,500 บาท
- 1,500-2,999 บาท
- 3,000-4,999 บาท
- 5,000-9,999 บาท
- 10,000-14,999 บาท
- 15,000-19,999 บาท
- 20,000-24,999 บาท
- 25,000-29,999 บาท
- 30,000-49,999 บาท
- ตั้งแต่ 50,000 บาทขึ้นไป

2.3) การมีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ สร้างขึ้นจากตัวแปรด้านสถานภาพการทำงานและการเป็นสมาชิกกองทุนต่างๆ เพื่อยามสูงอายุ กล่าวคือ ผู้ที่มีสถานภาพการทำงานเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือผู้ที่เป็นสมาชิกของกองทุนประกันสังคมหรือกองทุนอื่นๆ เพื่อยามชราภาพ จัดว่าเป็นผู้ที่มีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ เป็นตัวแปรที่ได้จากคำถามข้อ A10 ถึงข้อ A11 ในแบบสอบถาม ซึ่งมีระดับการวัดแบบจัดกลุ่ม แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

- ไม่มีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ
- มีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ

2.4) ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาที่ผู้ตอบแบบสอบถามสำเร็จสูงสุดในระดับต่างๆ จากระบบการศึกษาที่กำหนดตามกฎหมายกระทรวงศึกษาธิการ เป็นตัวแปรที่ได้จากคำถามข้อ A3 ซึ่งมีระดับการวัดแบบจัดอันดับ แบ่งออกเป็น 8 กลุ่ม คือ

- ไม่เคยเรียน
- ประถมศึกษา
- มัธยมศึกษาตอนต้น
- มัธยมศึกษาตอนปลาย
- ปวช.
- ปวส. ปวท. อนุปริญญา
- ปริญญาตรี
- ปริญญาโทและสูงกว่า

2.5) ภาค หมายถึง ภาคที่ผู้ตอบแบบสอบถามอาศัยอยู่ในขณะที่ทำการสำรวจ โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้จัดแบ่งออกเป็น 5 ภาค ได้แก่

- กรุงเทพมหานคร
- ภาคกลาง (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร)
- ภาคเหนือ
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- ภาคใต้

2.6) เขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็ก หมายถึง เขตทางการปกครองอันเป็นเขตที่อยู่อาศัยของผู้ตอบแบบสอบถามตั้งแต่เกิดจนถึงอายุ 12 ปี เป็นตัวแปรที่ได้จากคำถามข้อ A5 ซึ่งผู้วิจัยได้จัดกลุ่มใหม่ โดยรวมกลุ่มในเขตสุขภาพีบาลเข้าไว้กับกลุ่มนอกเขตเทศบาล และคงกลุ่มในเขตเทศบาลไว้ตามเดิม ได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

- ในเขตเทศบาล
- นอกเขตเทศบาล

3) ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุและความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ

ประกอบด้วย 3 ตัวแปร ได้แก่ ความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ และการเตรียมทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1) **ความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา** เป็นความรู้ที่ได้จากการสอบถามความคิดเห็นโดยใช้ข้อคำถามต่างๆเกี่ยวกับกระบวนการชรา ได้จากคำถามตามแบบสอบถามข้อ A40 และข้อ A42 ถึงข้อ A45 จำนวน 5 ข้อ ซึ่งคำถามเหล่านี้ถือว่ามีระดับการวัดแบบจัดช่วง ใช้หลักเกณฑ์ในการแปลค่าคะแนน โดย ถ้าตอบถูก ได้ 1 คะแนน ถ้าตอบไม่ถูกหรือไม่แน่ใจ ได้ 0 คะแนน ซึ่งมีรายละเอียดดังปรากฏในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 เกณฑ์การแปลค่าคะแนนความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา

ข้อคำถาม / คำถาม	ถูก	ไม่ถูก/ไม่แน่ใจ
A40 เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุกระดูกจะบางลงกว่าตอนวัยหนุ่มสาว	1	0
A42 เมื่อเข้าวัยสูงอายุกำลังกล้ามเนื้อจะถดถอยลง	1	0
A43 คนยิ่งสูงอายุจะมีโรคมามากขึ้น	1	0
A44 ผู้สูงอายุที่อายุมากๆมักเดินไม่ได้	1	0
A45 เมื่อผู้สูงอายุมีอายุมากถึงระยะหนึ่งจะต้องมีผู้ดูแล	1	0

ทั้งนี้ผลรวมคะแนนของความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชราจะมีคะแนนต่ำสุดเป็น 0 และคะแนนสูงสุดเป็น 5 คะแนน สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรเดียว พิจารณาจากคะแนนความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา โดยผู้ที่มีคะแนนความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชราเท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ยขึ้นไป จัดว่าเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับวงจรชีวิตและกระบวนการชราในระดับที่ยอมรับได้

3.2) **ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ** หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตด้านต่างๆ ในวัยสูงอายุ ได้จากคำถามตามแบบสอบถามข้อ A46 ถึงข้อ A52 จำนวน 7 ข้อ ซึ่งจะสะท้อนความรู้เฉพาะด้านของผู้ตอบ เช่น ความรู้ด้านสุขภาพ (ข้อ A46 และข้อ A48) ด้านเศรษฐกิจ (ข้อ A49 ถึง A51) ด้านการอยู่อาศัยและสังคม (ข้อ A47 และข้อ A52) สำหรับหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการแปลค่าคะแนน คือ ข้อ A47 ข้อ A50 และข้อ A52 ถ้าตอบว่าถูก ได้ 1 คะแนน ถ้าตอบว่าไม่ถูกหรือไม่แน่ใจ ได้ 0 คะแนน ส่วนข้อ A46 ข้อ A48 ข้อ A49 และข้อ A51 ถ้าตอบว่าถูกหรือไม่แน่ใจ ได้ 0 คะแนน ถ้าตอบว่าไม่ถูก ได้ 1 คะแนน ซึ่งมีรายละเอียดปรากฏในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 เกณฑ์การแปลค่าคะแนนความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ

ข้อคำถาม	ถูก	ไม่ถูก	ไม่แน่ใจ
A46 ผู้สูงอายุรับประทานอาหารทุกชนิดได้ตามต้องการ	0	1	0
A47 ผู้สูงอายุควรมีที่หรือห้องนอนอยู่ชั้นล่างของบ้าน	1	0	0
A48 ผู้สูงอายุไม่จำเป็นต้องออกกำลังกายเป็นประจำ	0	1	0
A49 ผู้สูงอายุควรให้บุตรหลานเป็นผู้เลี้ยงดูเท่านั้น	0	1	0
A50 ผู้สูงอายุควรพึ่งตนเองให้มากที่สุด (พึ่งในทุกเรื่อง เช่น เรื่องเงินที่อยู่อาศัย ดูแลตนเอง เป็นต้น)	1	0	0
A51 เมื่อคนสูงอายุขึ้นควรหยุดทำงานหรืออยู่เฉย ๆ	0	1	0
A52 ผู้สูงอายุควรเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน/ชมรมต่างๆ	1	0	0

ทั้งนี้ผลรวมของคะแนนความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ จะมีคะแนนต่ำสุดเป็น 0 และคะแนนสูงสุดเป็น 7 คะแนน สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรเดียว จะพิจารณาจากคะแนนความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ โดยผู้ที่มีคะแนนความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุเท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ยขึ้นไป จะถือว่าเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุในระดับที่ยอมรับได้

3.3) การเตรียมงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุ หมายถึง การคิดที่จะทำงานให้กับชุมชนหรือการเป็นอาสาสมัครเมื่ออยู่ในวัยสูงอายุ ซึ่งได้จากคำถามในแบบสอบถามข้อ A37 ที่ถามว่า “ท่านได้เคยคิดและ/หรือเตรียมการในเรื่องการทำงานให้ชุมชนหรือเป็นอาสาสมัครเมื่ออยู่ในวัยสูงอายุหรือไม่” ซึ่งมีระดับการวัดแบบจัดกลุ่ม แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- เคยคิดและได้เตรียมการ
- เคยคิดแต่ยังไม่ได้เตรียมการ
- ไม่เคยคิด

โดยผู้ที่ตอบว่า “เคยคิดและได้เตรียมการ” จะจัดว่าเป็นผู้ที่ได้ปฏิบัติตัวหรือเตรียมตัวในการทำงานเพื่อชุมชนเมื่อยามสูงอายุแล้ว ส่วนผู้ที่ตอบว่า “เคยคิดแต่ยังไม่ได้เตรียมการ” หรือผู้ที่ตอบว่า “ไม่เคยคิด” จะจัดว่าเป็นผู้ที่ยังไม่ได้ปฏิบัติตัวหรือเตรียมตัวเองให้พร้อมที่จะทำงานเพื่อชุมชนเมื่อยามสูงอายุ

2.6 การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

การศึกษานี้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วยส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของประชากรอายุ 18-59 ปี ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ทัศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปีที่มีต่อผู้สูงอายุ และส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปีที่มีต่อผู้สูงอายุ ซึ่งแต่ละส่วนมีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของประชากรอายุ 18-59 ปี ใช้สถิติเชิงพรรณนา กล่าวคือ ในกรณีที่เป็นข้อมูลเชิงกลุ่ม (Categorical Data) วิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงร้อยละ และในกรณีที่เป็นข้อมูลเชิงตัวเลข (Numerical Data) วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ทัศนคติของประชากรวัยแรงงานที่มีต่อผู้สูงอายุ เป็นการคำนวณจากผลรวมของคะแนนทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ ที่มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบจัดช่วง 3 ระดับ จำนวน 12 ข้อ นำเสนอการอธิบายโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด และสำหรับการคำนวณทัศนคติเพื่อหาระดับทัศนคติของประชากรวัยแรงงานต่อผู้สูงอายุ ใช้เกณฑ์การแปลความหมายดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชากรวัยแรงงานที่มีต่อผู้สูงอายุ ในส่วนนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วนย่อย คือ

1) การวิเคราะห์การแปรผันสองทาง (Bivariate Analysis) ใช้การวิเคราะห์ถดถอยแบบง่าย (Simple Regression Analysis) เพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีอิทธิพลต่อระดับทัศนคติของประชากรวัยแรงงานที่มีต่อผู้สูงอายุหรือไม่เพียงใด และมีความสัมพันธ์ในทิศทางที่สอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้หรือไม่ ตลอดจนความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หรือไม่

2) การวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง (Multivariate Analysis) เพื่อศึกษาอิทธิพลของกลุ่มตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตาม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

2.1) การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุ (Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดร่วมกันอธิบายการแปรผันของทัศนคติของประชากรวัยแรงงานที่มีต่อผู้สูงอายุได้มากน้อยเพียงใด และเมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ แล้วมีตัวแปรอิสระตัวใดบ้างที่สามารถอธิบายการแปรผันของทัศนคติของประชากรวัยแรงงานที่มีต่อผู้สูงอายุได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2) การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุขั้นต้น (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระตัวใดสามารถอธิบายการแปรผันของทัศนคติของประชากรวัยแรงงานที่มีต่อผู้สูงอายุได้ดีที่สุด และตัวแปรอิสระตัวใดบ้างที่สามารถเพิ่มอำนาจการอธิบายการแปรผันของทัศนคติของประชากรวัยแรงงานที่มีต่อผู้สูงอายุได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บทที่ 3

ผลการศึกษา

การนำเสนอผลการศึกษาในบทนี้ แบ่งการนำเสนอเป็น 3 ส่วน โดยส่วนแรกจะเป็นการพรรณนาเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของประชากรตัวอย่าง ส่วนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ทัศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อผู้สูงอายุ และส่วนที่ 3 เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อผู้สูงอายุ

3.1 ลักษณะทั่วไปของประชากรตัวอย่าง

เนื่องด้วยการศึกษานี้ใช้ข้อมูลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ พ.ศ.2550 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งเป็นการสำรวจประชากรตัวอย่างที่มีอายุ 18-59 ปี จำนวน 9,000 ราย ดังนั้นเพื่อให้ข้อมูลครั้งนี้เป็นตัวแทนของประชากรอายุ 18-59 ปี ของทั้งประเทศ ค่าที่นำเสนอในตารางสถิติที่ปรากฏทุกตารางจึงเป็นค่าที่ถ่วงน้ำหนักแล้ว

การวิเคราะห์ในส่วนนี้จะใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยตัวแปรที่เป็นข้อมูลเชิงกลุ่ม (Categorical variable) จะวิเคราะห์โดยการแจกแจงร้อยละ ส่วนตัวแปรที่เป็นข้อมูลเชิงตัวเลข (Numerical variable) จะวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด ซึ่งการนำเสนอลักษณะทั่วไปของประชากรตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 3 ปัจจัย ได้แก่

3.1.1 ปัจจัยด้านประชากร ประกอบด้วยตัวแปร 4 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรเพศ อายุ สถานภาพสมรส และจำนวนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน ซึ่งผลการศึกษาจากตารางที่ 6 พบคุณลักษณะที่สำคัญของประชากร ดังนี้

ประชากรที่ศึกษาเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายเล็กน้อย (ร้อยละ 54.0 เปรียบเทียบกับร้อยละ 46.0) ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 30-44 ปี (ร้อยละ 42.3) รองลงมาอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 35.1) และอายุต่ำกว่า 30 ปี (ร้อยละ 22.5) ตามลำดับ ส่วนสถานภาพสมรส พบว่า ส่วนใหญ่กำลังสมรส (ร้อยละ 68.1) รองลงมาจะเป็นโสด (ร้อยละ 23.2) และผู้ที่เคยสมรส (หม้าย หย่า หรือแยกกันอยู่) มีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น (ร้อยละ 8.6) เมื่อศึกษาถึงลักษณะการอยู่อาศัยในครัวเรือนพบว่า มากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรที่ศึกษารายงานว่าไม่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยในครัวเรือน (ร้อยละ 62.2) ส่วนครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยนั้นส่วนใหญ่มียุสูงอายุอาศัยอยู่ด้วยเพียง 1 คน (ร้อยละ 25.6) และประมาณร้อยละ 12.0 มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป สำหรับครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยมากที่สุดนั้น มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วย 5 คน

ตารางที่ 6 การกระจายร้อยละของกลุ่มประชากรตัวอย่าง จำแนกตามตามปัจจัยด้านประชากร
(n = 9,000)

	ปัจจัยด้านประชากร	ร้อยละ (ถ่วงน้ำหนัก)	จำนวน
	รวม	100.0	(9,000)
เพศ			
	ชาย	46.0	(4,155)
	หญิง	54.0	(4,845)
อายุ			
	18-19 ปี	4.9	(427)
	20-24 ปี	8.2	(733)
	25-29 ปี	9.4	(878)
	30-34 ปี	11.7	(1,076)
	35-39 ปี	15.4	(1,357)
	40-44 ปี	15.2	(1,381)
	45-49 ปี	12.5	(1,112)
	50-54 ปี	12.0	(1,064)
	55-59 ปี	10.6	(972)
สถานภาพสมรส			
	โสด	23.2	(2,114)
	กำลังสมรส	68.1	(6,090)
	เคยสมรส	8.6	(796)
จำนวนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน			
	ไม่มีผู้สูงอายุในครัวเรือน	62.2	(5,632)
	1 คน	25.6	(2,300)
	2 คน	11.6	(1,020)
	3 คน	0.5	(41)
	4 คน	0.0	(5)
	5 คน	0.0	(2)

3.1.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วยตัวแปร 6 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรสถานภาพการทำงาน รายได้ครัวเรือน การมีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ ระดับการศึกษา ภาค และเขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็ก (ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 12 ปี) ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยดังกล่าวปรากฏในตารางที่ 7 ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรที่ศึกษามีสถานภาพการทำงานหรือประกอบอาชีพเกษตรกรรมคิดเป็นสัดส่วนที่สูงสุด (ร้อยละ 24.2) รองลงมาได้แก่ อาชีพค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 21.2) พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน (ร้อยละ 14.6) รับจ้างทั่วไป/กรรมกร (ร้อยละ 12.4) และเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานราชการ/ลูกจ้างรัฐบาล/ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ (ร้อยละ 12.2) ตามลำดับที่เหลืออีกร้อยละ 15.5 เป็นกลุ่มที่ไม่ได้ทำงานซึ่งรวมผู้ที่เป็นแม่บ้านและนักเรียน/นักศึกษาด้วย

ในส่วนของรายได้ครัวเรือนพบว่า มากกว่าครึ่งมีรายได้ครัวเรือนต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 56.7) ประมาณ 1 ใน 4 มีรายได้ระหว่าง 10,000 บาท ถึง 20,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 25.8) สำหรับกลุ่มที่มีรายได้ตั้งแต่ 20,000 บาทขึ้นไป มีสัดส่วนไม่มากนัก (ร้อยละ 17.4)

สำหรับการมีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ ในการศึกษาครั้งนี้สร้างขึ้นจากตัวแปรสถานภาพการทำงาน และการเป็นสมาชิกกองทุนต่างๆ เพื่อยามสูงอายุ โดยประชากรที่ทำงานอยู่ในระบบที่ได้รับสิทธิและสวัสดิการหรือการคุ้มครองด้านรายได้จากนายจ้างที่เป็นทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชน หรือผู้ที่เป็นสมาชิกกองทุนประกันสังคม หรือกองทุนอื่นๆ เพื่อยามสูงอายุ จะถือว่ามีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ ซึ่งจากข้อมูลพบว่ามีเพียงร้อยละ 28 ของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีหลักประกันดังกล่าว

ข้อมูลด้านการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 45.0) รองลงมาจบมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 13.2)ปริญญาตรี และสูงกว่า (ร้อยละ 13.1) มัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 11.4) ปวช.และปวส./ปวท./อนุปริญญา ในสัดส่วนที่เท่าๆกัน (ร้อยละ 7.4 และร้อยละ 7.3) ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษามีอยู่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น (ร้อยละ 2.6)

เมื่อพิจารณาการกระจายตัวของประชากรที่ศึกษาตามภาคพบว่า ประชากรตัวอย่างทุกภาคมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 22.2) กรุงเทพมหานคร (ร้อยละ 21.0) ภาคกลาง (ร้อยละ 20.4) ภาคเหนือ (ร้อยละ 19.7) และภาคใต้ (ร้อยละ 16.6) และเมื่อพิจารณาถึงเขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็ก (ตั้งแต่เกิดจนถึงอายุ 12 ปี) จะพบว่า ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตชนบทมากกว่าในเขตเมือง (ร้อยละ 71.0 เปรียบเทียบกับร้อยละ 29.0)

ตารางที่ 7 การกระจายร้อยละของกลุ่มประชากรตัวอย่าง จำแนกตามปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม (n = 9,000)

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม	ร้อยละ(ถ่วงน้ำหนัก)	จำนวน
รวม	100.0	(9,000)
สถานภาพการทำงาน		
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	7.0	(684)
พนักงานราชการ/ลูกจ้างรัฐบาล/ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ	5.2	(496)
พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน	14.6	(1,317)
ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว	21.2	(2,023)
เกษตรกร	24.2	(1,913)
รับจ้างทั่วไป/กรรมกร	12.4	(1,160)
นักเรียน/นักศึกษา	6.6	(568)
แม่บ้าน/ไม่ได้ประกอบอาชีพ	8.9	(839)
รายได้ครัวเรือน		
น้อยกว่า 1,500 บาท	2.0	(163)
1,500-2,999 บาท	7.1	(572)
3,000-4,999 บาท	20.8	(1,826)
5,000-9,999 บาท	26.8	(2,536)
10,000-14,999 บาท	15.5	(1,463)
15,000-19,999 บาท	10.3	(907)
20,000-24,999 บาท	6.9	(621)
25,000-29,999 บาท	3.8	(320)
30,000-49,999 บาท	3.8	(341)
ตั้งแต่ 50,000 บาทขึ้นไป	2.9	(251)
การมีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ		
มี	27.9	(2,576)
ไม่มี	72.1	(6,424)

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม	ร้อยละ (ถ่วงน้ำหนัก)	จำนวน
ระดับการศึกษา		
ไม่เคยเรียน	2.6	(228)
ประถมศึกษา	45.0	(3,920)
มัธยมศึกษาตอนต้น	13.2	(1,184)
มัธยมศึกษาตอนปลาย	11.4	(1,026)
ปวช.	7.4	(654)
ปวส./ปวท./อนุปริญญา	7.3	(696)
ปริญญาตรี	12.2	(1,215)
ปริญญาโทและสูงกว่า	0.9	(77)
ภาค		
กรุงเทพมหานคร	21.0	(1,140)
กลาง	20.4	(2,145)
เหนือ	19.7	(1,875)
ตะวันออกเฉียงเหนือ	22.2	(2,160)
ใต้	16.6	(1,680)
เขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็ก (ตั้งแต่เกิดจนถึงอายุ 12 ปี)		
เขตเมือง	29.0	(3,366)
เขตชนบท	71.0	(5,634)

3.1.3 ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุและการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ ประกอบด้วยตัวแปร 3 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ และการเตรียมทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุ ผลการศึกษามีรายละเอียด ดังนี้

ความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา ที่ปรากฏในตารางที่ 8 เป็นการวัดจากคำถามเกี่ยวกับความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชราจำนวน 5 ข้อ (ดูรายละเอียดคำถามและการแปลค่าคะแนนในหน้า 32) ซึ่งมีค่าพิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 0-5 คะแนน ค่าเฉลี่ยของคะแนนเท่ากับ 4.18 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.126 โดยกำหนดให้ผู้ที่มีคะแนนความรู้ด้าน

วงจรชีวิตและกระบวนการชราเท่ากับหรือมากกว่า 4 คะแนนขึ้นไป จัดว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชราในระดับที่ยอมรับได้ และจากผลการศึกษาพบว่า มากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรตัวอย่าง (ร้อยละ 54.5) มีความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชราในระดับที่ยอมรับได้ โดยตอบถูกในประโยคคำถามที่ว่า “เมื่อเข้าวัยสูงอายุกำลังกล้ามเนื้อจะถดถอยลง” (ร้อยละ 91.8) คิดเป็นสัดส่วนที่สูงสุด รองลงมาตอบถูกในคำถามที่ว่า “เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุกระดูกจะบางลงกว่าตอนวัยหนุ่มสาว” (ร้อยละ 88.4) “เมื่อผู้สูงอายุมีอายุมากถึงระยะหนึ่งจะต้องมีผู้ดูแล” (ร้อยละ 87.1) “คนยิ่งสูงอายุจะมีโรคมามากขึ้น” (ร้อยละ 85.5) และ “ผู้สูงอายุที่อายุมากๆมักเดินไม่ได้” (ร้อยละ 65.7) ตามลำดับ

จากผลการศึกษาความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา แสดงให้เห็นว่า ประชากรตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชีวิตและพัฒนาการในแต่ละวัยในระดับที่ยอมรับได้ เมื่อพิจารณาตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 แล้วถือว่าผ่านเกณฑ์ชีวิตที่ตั้งเป้าหมายในระยะ 5 ปีแรกของแผนฯ ไว้ที่ร้อยละ 30 (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ, 2545: 40) อย่างไรก็ตาม แม้จะพบว่าประชากรตัวอย่างมีความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชราผ่านเกณฑ์ชีวิตตามแผนผู้สูงอายุฯ แต่ผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าสัดส่วนของประชากรตัวอย่างที่มีความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชราต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ก็มีสัดส่วนที่ค่อนข้างสูงเช่นกัน (ร้อยละ 45.5) จึงเป็นเรื่องที่ฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไปได้มีการศึกษาเรียนรู้ให้กว้างขึ้น รวมถึงจัดให้มีบริการการศึกษาเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิตทั้งในระบบและนอกระบบ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปมีการเตรียมตัวเองให้พร้อมสำหรับการเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างเหมาะสม

ตารางที่ 8 การกระจายร้อยละของกลุ่มประชากรตัวอย่าง จำแนกตามความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา (n = 9,000)

ประโยคคำถาม	ร้อยละ (ถ่วงน้ำหนัก)	
	ถูก	ไม่ถูก/ไม่แน่ใจ
1. เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุกระดูกจะบางลงกว่าตอนวัยหนุ่มสาว	88.4	11.6
2. เมื่อเข้าวัยสูงอายุกำลังกล้ามเนื้อจะถดถอยลง	91.8	8.2
3. คนยิ่งสูงอายุจะมีโรคมามากขึ้น	85.5	14.5
4. ผู้สูงอายุที่อายุมากๆมักเดินไม่ได้	65.7	34.3
5. เมื่อผู้สูงอายุมีอายุมากถึงระยะหนึ่งจะต้องมีผู้ดูแล	87.1	12.9

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา	ร้อยละ (ถ่วงน้ำหนัก)	จำนวน
มีความรู้ต่ำกว่าระดับที่ยอมรับได้	45.5	(4,149)
มีความรู้ในระดับที่ยอมรับได้	54.5	(4,851)
รวม	100.0	(9,000)
ค่าเฉลี่ย = 4.18	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.126	
ค่าต่ำสุด = 0	ค่าสูงสุด = 5	

ส่วนปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ (ตารางที่ 9) เป็นการวัดความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุของประชากรวัยแรงงานในด้านต่างๆ เช่น ด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ การอยู่อาศัยและสังคม โดยพิจารณาจากคำถามเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ จำนวน 7 ข้อ (ดูรายละเอียดคำถามและการแปลค่าคะแนนในหน้า 33) ซึ่งมีพิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 0-7 คะแนน มีค่าเฉลี่ยของคะแนนเท่ากับ 4.60 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.523 โดยกำหนดผู้ที่มีคะแนนความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุเท่ากับหรือสูงกว่าค่า 5 คะแนน ถือว่าเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุในระดับที่ยอมรับได้ ซึ่งพบว่า ประชากรตัวอย่างมากกว่าครึ่งเพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 54.0) มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุในระดับที่ยอมรับได้ โดยตอบว่าถูกในประโยคคำถามเชิงบวกมากกว่าตอบว่าไม่ถูกหรือไม่แน่ใจ โดยตอบว่าถูกในประโยคคำถามที่ว่า “ผู้สูงอายุควรมีที่หรือห้องนอนอยู่ชั้นล่างของบ้าน” คิดเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุด (ร้อยละ 83.8) รองลงมาตอบถูกในคำถามที่ว่า “ผู้สูงอายุควรเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน/ชมรมต่างๆ” (ร้อยละ 71.8) และ “ผู้สูงอายุควรพึ่งตนเองให้มากที่สุด (พึ่งในทุกอย่าง เช่น เรื่องเงิน ที่อยู่อาศัย ดูแลตนเอง เป็นต้น) (ร้อยละ 58.2) ตามลำดับ

สำหรับประโยคคำถามเชิงลบที่ประชากรอายุ 18-59 ปี ตอบว่าไม่ถูก ได้แก่ “ผู้สูงอายุรับประทานอาหารทุกชนิดได้ตามต้องการ” (ร้อยละ 53.8) “ผู้สูงอายุไม่จำเป็นต้องออกกำลังกายเป็นประจำ” (ร้อยละ 52.1) และ “เมื่อคนสูงอายุขึ้นควรหยุดทำงานหรืออยู่เฉยๆ” (ร้อยละ 50.5) ส่วนประโยคคำถามที่ว่า “ผู้สูงอายุควรให้บุตรหลานเป็นผู้เลี้ยงดูเท่านั้น” กลับพบว่า ประชากรที่ศึกษาตอบว่าถูก/ไม่แน่ใจ มากกว่าที่จะตอบว่าไม่ถูก (ร้อยละ 48.1 เปรียบเทียบกับ ร้อยละ 39.1)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ประชากรตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุในระดับที่ยอมรับได้ โดยเมื่อพิจารณาตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 จะพบว่า ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ (ในการศึกษานี้) เป็นความรู้เกี่ยวกับการเตรียมตัวเองในด้านต่างๆ สำหรับใช้ชีวิตเมื่อถึงวัยสูงอายุ ซึ่งพบว่าประชากรที่ศึกษามีความรู้ในเรื่องดังกล่าวผ่านเกณฑ์ชีวิตที่ตั้งไว้ในแผนฯ เพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 54 เปรียบเทียบกับเป้าหมายในแผนฯ ร้อยละ 50) จึงเป็นเรื่องที่จะต้องมีการรณรงค์ให้คนในสังคมตระหนักและเห็นความสำคัญในการเตรียมตัวเองให้พร้อมสำหรับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ เพื่อให้ผู้ที่เข้าสู่วัยสูงอายุมีความรู้ที่ถูกต้องและมีทัศนคติที่ดีต่อการเป็นผู้สูงอายุและสามารถใช้ชีวิตยามสูงอายุในสังคมได้อย่างปกติสุข (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ, 2545: 40)

ตารางที่ 9 การกระจายร้อยละของกลุ่มประชากรตัวอย่าง จำแนกตามความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ (n = 9,000)

ประโยคคำถาม	ร้อยละ (ถ่วงน้ำหนัก)		
	ถูก	ไม่ถูก	ไม่แน่ใจ
1. ผู้สูงอายุรับประทานอาหารทุกชนิดได้ตามต้องการ	32.6	53.8	13.6
2. ผู้สูงอายุควรมีที่หรือห้องนอนอยู่ชั้นล่างของบ้าน	83.8	8.3	7.9
3. ผู้สูงอายุไม่จำเป็นต้องออกกำลังกายเป็นประจำ	38.4	52.1	9.5
4. ผู้สูงอายุควรให้บุตรหลานเป็นผู้เลี้ยงดูเท่านั้น	48.1	39.1	12.8
5. ผู้สูงอายุควรพึ่งตนเองให้มากที่สุด (พึ่งในทุกเรื่อง เช่น เรื่องเงิน ที่อยู่อาศัย ดูแลตนเอง เป็นต้น)	58.2	31.0	10.8
6. เมื่อคนสูงอายุขึ้นควรหยุดทำงานหรืออยู่เฉย ๆ	38.2	50.5	11.3
7. ผู้สูงอายุควรเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน/ชมรมต่างๆ	71.8	11.4	16.8

ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ	ร้อยละ (ถ่วงน้ำหนัก)	จำนวน
มีความรู้ต่ำกว่าระดับที่ยอมรับได้	46.0	(4,060)
มีความรู้ในระดับที่ยอมรับได้	54.0	(4,940)
รวม	100.0	(9,000)
ค่าเฉลี่ย = 4.60	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.523	
ค่าต่ำสุด = 0	ค่าสูงสุด = 7	

ส่วนประเด็นในเรื่องของการเตรียมทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุนั้น จากตารางที่ 10 พบว่า มีประมาณ 1 ใน 4 เท่านั้น ที่คิดและได้เตรียมการเกี่ยวกับการทำงานเพื่อชุมชนเมื่อยามสูงอายุ (ร้อยละ 27.4) ส่วนร้อยละ 32.3 เคยคิดแต่ยังไม่ได้มีการเตรียมการ ขณะที่ร้อยละ 40.2 ไม่มีความคิดที่จะเตรียมการหรือเตรียมตัวเองให้พร้อมสำหรับการเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชนหรือช่วยเหลืองานทางสังคมภายหลังเกษียณจากงานประจำ ซึ่งประเด็นในเรื่องของการเตรียมตัวทำงานเพื่อชุมชน เป็นประเด็นหนึ่งในเรื่องของการเตรียมการเข้าสู่วัยสูงอายุที่ต้องตระหนักและให้ความสำคัญ เพราะถือเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุอย่างมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งจะมีส่วนช่วยสร้างทัศนคติในการมองคุณค่าของผู้สูงอายุไปในทางบวกได้เช่นกัน

ตารางที่ 10 การกระจายร้อยละของกลุ่มประชากรตัวอย่าง จำแนกตามความเห็นเกี่ยวกับการเตรียมทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุ (n =9,000)

การเตรียมทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุ	ร้อยละ (ถ่วงน้ำหนัก)	จำนวน
เคยคิดและได้เตรียมการ	27.4	(2,486)
เคยคิดแต่ยังไม่ได้เตรียมการ	32.3	(2,932)
ไม่เคยคิด	40.2	(3,582)
รวม	100.0	(9,000)

3.2 ทัศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อผู้สูงอายุ

การศึกษาทัศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อผู้สูงอายุ ในส่วนนี้จะพิจารณาจากความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อความต่างๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุจำนวน 12 ข้อ (ดูรายละเอียดคำถามและการแปลค่าคะแนนในหน้า 28) มีพิสัยคะแนนอยู่ระหว่าง 2-24 คะแนน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 18.36 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.0 โดยกำหนดให้ผู้ที่มีคะแนนตั้งแต่ 18 คะแนนขึ้นไป คือผู้ที่มีทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุ

ผลการศึกษาจากตารางที่ 11 พบว่า มากกว่าครึ่งของประชากรอายุ 18-59 ปี มีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ (ร้อยละ 63.6) กล่าวคือ มีทัศนคติเห็นด้วยกับข้อความเชิงบวกมากกว่าไม่เห็นด้วย โดยเห็นว่า ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่สังคมควรให้สิทธิประโยชน์เป็นพิเศษ (ร้อยละ 91.6) ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่ควรได้รับความเคารพนับถือเสมอ (ร้อยละ 91.3) ผู้สูงอายุสามารถเป็น

ตัวอย่างที่ดีแก่รุ่นลูกหลาน (ร้อยละ 90.6) ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์แก่คนรุ่นหลัง (ร้อยละ 89.1) และผู้สูงอายุสามารถทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสังคมได้ (ร้อยละ 88.2) ตามลำดับ

ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อความเชิงลบนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นทัศนคติทางลบต่อผู้สูงอายุ ผลการศึกษาพบว่ามีประมาณ 1 ใน 3 ที่มีทัศนคติทางลบต่อผู้สูงอายุ โดยเห็นว่าผู้สูงอายุมักเป็นคนตามโลกไม่ทัน (ร้อยละ 45.4) ผู้สูงอายุมักเป็นภาระแก่บุตรหลานหรือครอบครัว (ร้อยละ 36.1) ผู้สูงอายุมักเป็นคนน่าเบื่อ (ร้อยละ 34.2) ผู้สูงอายุมักเป็นคนขี้บ่น (ร้อยละ 29.6) ผู้สูงอายุเป็นคนมีประโยชน์น้อย (ร้อยละ 21.2) ผู้สูงอายุควรไปอยู่บ้านพักคนชรา (ร้อยละ 9.0) และผู้สูงอายุควรไปอยู่วัด (ร้อยละ 7.8) ตามลำดับ

โดยผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า แม้ประชากรส่วนใหญ่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ แต่ระดับทัศนคติที่พบต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) ซึ่งคาดไว้ว่าเมื่อสิ้น 5 ปีแรกของการใช้แผนผู้สูงอายุฯ ประชากรควรมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุถึงร้อยละ 90 ขึ้นไป จากการศึกษาที่ประชากรยังมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุในระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่คาดหวังไว้ ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งค่อนข้างจะมีอิทธิพลอย่างมากต่อการใช้ชีวิตของคนในปัจจุบัน ซึ่งส่งผลต่อความคิดเห็นหรือความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อเรื่องต่างๆ จึงเป็นประเด็นที่จะต้องให้ความสำคัญและเร่งปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องผู้สูงอายุ รวมถึงมีความตระหนักในคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะมีส่วนสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ จะส่งผลให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างมีความสุข

ตารางที่ 11 การกระจายร้อยละของกลุ่มประชากรตัวอย่าง จำแนกตามทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ
(n = 9,000)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	ร้อยละ (ถ่วงน้ำหนัก)		
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ
1. ผู้สูงอายุมักเป็นคนตามไม่ทันโลก	45.4	42.9	11.7
2. ผู้สูงอายุมักเป็นคนน่าเบื่อ	34.2	55.1	10.8
3. ผู้สูงอายุมักเป็นคนขี้บ่น	29.6	60.8	9.7
4. ผู้สูงอายุควรไปอยู่บ้านพักคนชรา	9.0	83.7	7.2
5. ผู้สูงอายุควรไปอยู่วัด	7.8	85.7	6.5
6. ผู้สูงอายุเป็นคนมีประโยชน์น้อย	21.2	68.7	10.1
7. ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์แก่คนรุ่นหลัง	89.1	5.6	5.3
8. ผู้สูงอายุมักเป็นภาระแก่บุตรหลานหรือครอบครัว	36.1	54.8	9.1
9. ผู้สูงอายุสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีแก่รุ่นลูกหลาน	90.6	4.4	5.1
10. ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่สังคมควรให้สิทธิประโยชน์เป็นพิเศษ	91.6	3.6	4.8
11. ผู้สูงอายุสามารถทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสังคมได้	88.2	4.3	7.5
12. ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่ควรได้รับความเคารพนับถือเสมอ	91.3	3.1	5.6

ทัศนคติต่อผู้สูงอายุ	ร้อยละ (ถ่วงน้ำหนัก)	จำนวน
ทัศนคติต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (ทัศนคติทางลบ)	36.4	(3,166)
ทัศนคติตามเกณฑ์ที่กำหนด (ทัศนคติทางบวก)	63.6	(5,534)
รวม	100.0	(9,000)
ค่าเฉลี่ย = 18.36	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 4.0	
ค่าต่ำสุด = 2	ค่าสูงสุด = 24	

3.3 ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อผู้สูงอายุ

การนำเสนอผลการศึกษาในส่วนนี้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน โดยส่วนที่ 1 จะเป็นการวิเคราะห์การแปรผันสองทาง (Bivariate Analysis) และส่วนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง (Multivariate Analysis) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.3.1 การวิเคราะห์การแปรผันสองทาง (Bivariate Analysis)

การวิเคราะห์ในส่วนนี้จะใช้การวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย (Simple Regression) เพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามหรือไม่ ในระดับใด และมีความสัมพันธ์กันในทิศทางที่วางสมมติฐานไว้หรือไม่ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หรือไม่ โดยนำตัวแปรอิสระแต่ละตัวมาพิจารณาพร้อมกับตัวแปรตาม แยกแต่ละสมการ โดยการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่ายนี้มีเงื่อนไขที่สำคัญคือ ตัวแปรตามที่น่ามาวิเคราะห์จะต้องเป็นตัวแปรที่มีการวัดแบบจัดช่วง (interval scale) หรือระดับอัตราส่วน (ratio scale) ส่วนตัวแปรอิสระนั้นหากมีการวัดแบบนามมาตรา (nominal scale) จะต้องแปลงค่าของตัวแปรให้เป็นตัวแปรหุ่น (dummy variable) ที่มีค่าเป็น 0 และ 1 ก่อนที่จะนำไปวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ สำหรับการศึกษานี้มีตัวแปรอิสระที่ต้องแปลงค่าให้เป็นตัวแปรหุ่น 7 ตัวแปร ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส สถานภาพการทำงาน การมีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุเขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็ก ภาค และการเตรียมทำงานให้ชุมชนเมื่ออายุสูงอายุ ดังปรากฏในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ตัวแปรหุ่น (Dummy Variables) สำหรับใช้ในการวิเคราะห์การแปรผัน

ตัวแปรอิสระ	การแปลงค่าของตัวแปรอิสระ
<ul style="list-style-type: none"> ● ปัจจัยด้านประชากร - เพศ <ul style="list-style-type: none"> เพศหญิง - สถานภาพสมรส <ul style="list-style-type: none"> กำลังสมรส เคยสมรส 	<p>เพศหญิง = 1, เพศชาย = 0 (กลุ่มอ้างอิง)</p> <p>กำลังสมรส = 1 สถานภาพสมรสอื่นๆ = 0 เคยสมรส = 1 สถานภาพสมรสอื่นๆ = 0 โสด = 0 (กลุ่มอ้างอิง)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม - สถานภาพการทำงาน <ul style="list-style-type: none"> ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ 	<p>ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ = 1 ไม่ใช่ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ และ ไม่ได้ทำงาน = 0 (กลุ่มอ้างอิง)</p>

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	การแปลงค่าของตัวแปรอิสระ
- การมีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ มีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ	มีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ = 1 ไม่มีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ = 0 (กลุ่มอ้างอิง)
- เขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็ก เขตชนบท	เขตชนบท = 1 เขตเมือง = 0 (กลุ่มอ้างอิง)
- ภาค เหนือ	เหนือ = 1 ภาคอื่นๆ = 0
ตะวันออกเฉียงเหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ = 1 ภาคอื่นๆ = 0
กลาง	กลาง = 1 ภาคอื่นๆ = 0
ใต้	ใต้ = 1 ภาคอื่นๆ = 0
	กรุงเทพมหานคร = 0 (กลุ่มอ้างอิง)
<p>● ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ</p>	
- การเตรียมทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุ เตรียมการ	คิดและได้เตรียมการ = 1 เคยคิดแต่ไม่ได้เตรียมการ, ไม่เคยคิด = 0 (กลุ่มอ้างอิง)

สำหรับการทดสอบสมมติฐาน ผู้วิจัยใช้ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งผลการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย ปรากฏในตารางที่ 13

การวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่ายนี้จะเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระทีละคู่เท่านั้น โดยที่ยังไม่มีการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ แต่อย่างไรก็ดี ดังนั้นผลจากการวิเคราะห์ในส่วนนี้จะแสดงให้เห็นถึงระดับและทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระแต่ละตัวว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หรือไม่ ซึ่งจากการแปลงค่าตัวแปรอิสระให้เป็นตัวแปรหุ่นแล้วมีตัวแปรอิสระที่จะนำมาหาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อผู้สูงอายุทั้งหมด 17 ตัวแปร และผลจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อผู้สูงอายุกับตัวแปรอิสระที่คาดว่าน่าจะมีผลต่อการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ มีรายละเอียดดังนี้

1. เพศ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อผู้สูงอายุกับเพศ พบว่ามีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ ($r=0.003$) ในทิศทางที่สอดคล้องกับสมมติฐาน ($t=0.207$) ที่ตั้งไว้ว่าเพศหญิงมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าเพศชาย แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าทั้งเพศชายและเพศหญิงมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุไม่แตกต่างกัน จึงอาจสรุปได้ว่า ตัวแปรเพศไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ

2. อายุ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อผู้สูงอายุกับตัวแปรอายุ พบว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ ($r=0.082$) ในทิศทางที่ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน ($t=-6.037$) ที่ตั้งไว้ว่าประชากรที่มีอายุมากกว่ามีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่มีอายุน้อยกว่า แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่ายิ่งมีอายุมากขึ้นคนจะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุในระดับที่ต่ำลง จึงอาจสรุปได้ว่า อายุมีอิทธิพลต่อทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุในทิศทางตรงกันข้าม

3. สถานภาพสมรส

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุกับสถานภาพสมรส ผู้วิจัยได้สร้างตัวแปรหุ่นสำหรับการศึกษาเกี่ยวกับสถานภาพสมรส 2 ตัวแปร คือ สถานภาพกำลังสมรส และสถานภาพเคยสมรส โดยใช้กลุ่มประชากรที่มีสถานภาพโสดเป็นกลุ่มอ้างอิง ซึ่งผลการศึกษาพบว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อผู้สูงอายุในระดับต่ำ ($r_{\text{กำลังสมรส}}=0.022$, $r_{\text{เคยสมรส}}=0.047$) ในทิศทางที่ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน ($t_{\text{กำลังสมรส}}=-1.641$, $t_{\text{เคยสมรส}}=-3.469$) ที่ตั้งไว้ว่าประชากรที่กำลังสมรสและเคยสมรสมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่า

ประชากรที่เป็นโสด โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เฉพาะกับผู้ที่เคยสมรสเท่านั้น

4. จำนวนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุกับจำนวนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนพบว่า มีความสัมพันธ์กันระดับต่ำ ($r=0.034$) ในทิศทางที่สอดคล้องกับสมมติฐาน ($t=2.518$) ที่ตั้งไว้ว่าประชากรที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุอยู่ด้วยหลายคนมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุอยู่ด้วยน้อยกว่าหรือไม่มีผู้สูงอายุอยู่ด้วยเลย และความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงอาจสรุปได้ว่า จำนวนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนมีอิทธิพลต่อทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ

5. สถานภาพการทำงานเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุกับสถานภาพการทำงาน ผู้วิจัยได้สนใจศึกษากลุ่มที่ทำงานเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ เปรียบเทียบกับกลุ่มที่ไม่ใช่ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ/และผู้ที่ไม่ได้ทำงาน ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ ($r=0.121$) ในทิศทางที่สอดคล้องกับสมมติฐาน ($t=8.946$) ที่ตั้งไว้ว่าประชากรที่มีสถานภาพการทำงานเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ มีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่มีสถานภาพการทำงานไม่ใช่ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจและไม่ได้ทำงาน และเป็นความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงอาจกล่าวได้ว่า สถานภาพการทำงานเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ มีอิทธิพลต่อทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ

6. รายได้ครัวเรือน

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุกับรายได้ครัวเรือนพบว่า มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ ($r=0.172$) ในทิศทางที่สอดคล้องกับสมมติฐาน ($t=12.876$) ที่ตั้งไว้ว่า ประชากรที่มีรายได้ครัวเรือนสูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่มีรายได้ครัวเรือนต่ำกว่า โดยที่ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงอาจสรุปได้ว่า รายได้ครัวเรือนมีอิทธิพลต่อทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ

7. การมีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุกับทัศนคติต่อผู้สูงอายุ พบว่ามีความสัมพันธ์กันต่ำ ($r=0.129$) ในทิศทางที่สอดคล้องกับสมมติฐาน

($t=9.552$) ที่ตั้งไว้ว่าประชากรที่มีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่ไม่มีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ โดยเป็นความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงอาจสรุปได้ว่า การมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจเพื่อยามสูงอายุ มีอิทธิพลต่อทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ

8. ระดับการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุกับระดับการศึกษา พบว่า มีความสัมพันธ์กันต่ำ ($r=0.200$) ในทิศทางที่สอดคล้องกับสมมติฐาน ($t=15.054$) ที่ตั้งไว้ว่า ประชากรที่มีการศึกษาสูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่มีการศึกษาต่ำกว่า และเป็นความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงอาจสรุปได้ว่า ระดับการศึกษามีอิทธิพลต่อทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ

9. ภาค

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาคกับทัศนคติต่อผู้สูงอายุ โดยเปรียบเทียบทัศนคติของประชากรที่อาศัยในภาคเหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) และภาคใต้ กับประชากรที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร พบว่าภาคมีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร จะเห็นว่าการอยู่อาศัยในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุในทิศทางที่ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ($t_{เหนือ}=-3.245$, $t_{ตอ.เฉียงเหนือ}=-7.208$) ขณะที่การอยู่อาศัยในภาคกลางกับภาคใต้มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุในทิศทางที่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ($t_{กลาง}=6.676$, $t_{ใต้}=2.891$) โดยทิศทางของความสัมพันธ์ดังกล่าวนั้นสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เฉพาะภาคกลางกับภาคใต้เท่านั้น อย่างไรก็ตามอาจพอสรุปในเบื้องต้นได้ว่า ภาคที่อยู่อาศัยมีอิทธิพลต่อทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ

10. เขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็ก (เขตชนบท)

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุกับเขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็ก โดยผู้วิจัยสนใจศึกษาคนที่ชีวิตในวัยเด็กอาศัยอยู่ในเขตชนบท เปรียบเทียบกับคนที่ชีวิตวัยเด็กอาศัยอยู่ในเขตเมือง พบว่า เขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็ก (เขตชนบท) มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุในระดับต่ำ ($r=0.026$) ในทิศทางที่ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน ($t=-1.902$) ที่ตั้งไว้ว่า ประชากรที่ชีวิตวัยเด็กอาศัยอยู่ในเขตชนบทมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่ชีวิตวัยเด็กอาศัยอยู่ในเขตเมือง ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวพบว่ามี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงอาจกล่าวได้ว่า เขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็กมีอิทธิพลต่อทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ

11. ความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุกับความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา พบว่ามีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ ($r=0.028$) ในทิศทางที่ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน ($t=-2.082$) ที่ตั้งไว้ว่าประชากรที่มีความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชราในระดับที่สูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่มีความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชราในระดับที่ต่ำกว่า โดยที่ความสัมพันธ์ดังกล่าวพบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงอาจสรุปได้ว่า ความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชราไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุในทางตรงกันข้าม

12. ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุกับความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ พบว่ามีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ ($r=0.274$) ในทิศทางที่สอดคล้องกับสมมติฐาน ($t=20.978$) ที่ตั้งไว้ว่าประชากรที่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุในระดับที่สูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุในระดับที่ต่ำกว่า และเป็นความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงอาจสรุปได้ว่า ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุมีอิทธิพลต่อทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ

13. การเตรียมตัวทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุกับการเตรียมตัวทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุ พบว่ามีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ ($r=0.020$) ในทิศทางที่ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน ($t=-1.468$) ที่ตั้งไว้ว่าประชากรที่มีการเตรียมตัวทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุมิแนวโน้มจะมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่ไม่ได้มีการเตรียมตัวทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุ และเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงอาจสรุปได้ว่า ไม่ว่าจะมีการเตรียมตัวเองให้พร้อมที่จะทำงานเพื่อชุมชนเมื่อยามสูงอายุหรือไม่ก็ไม่มีผลต่อทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ

ผลการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย สามารถสรุปได้ว่าตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุในทิศทางที่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นั้น มี 8 ตัวแปร ได้แก่ จำนวนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน สถานภาพการทำงานเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ รายได้ครัวเรือน การมีหลักประกันด้าน

รายได้ยามสูงอายุ ระดับการศึกษา ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ภาคใต้ และความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ ส่วนตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ ในทิศทางที่ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มี 6 ตัวแปร ได้แก่ อายุ สถานภาพเคยสมรส ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็ก (เขตชนบท) และความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา ในขณะที่ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุในทิศทางที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มี 3 ตัวแปร ได้แก่ เพศ สถานภาพกำลังสมรส และการเตรียมตัวทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุ

อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่ายนี้ยังไม่สามารถสรุปได้แน่ชัดว่าปัจจัยใดมีอิทธิพลต่อทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ หรือมีความสัมพันธ์อย่างแท้จริงกับทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ เนื่องจากความสัมพันธ์ที่พบในขั้นตอนนี้อาจเกิดจากอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นที่ยังไม่ได้ทำการควบคุม ทำให้ความสัมพันธ์ที่พบอาจเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่แท้หรือเรียกว่าความสัมพันธ์หลง ดังนั้น ในขั้นตอนต่อไปผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) เพื่อดูทิศทางและความสัมพันธ์ที่แท้จริงระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ โดยทำการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ จากนั้นจึงใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อดูว่าตัวแปรอิสระตัวใดที่สามารถอธิบายการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุได้ดีที่สุด และตัวแปรอิสระตัวใดบ้างที่สามารถเพิ่มอำนาจการอธิบายการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.3.2 การวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง (Multivariate Analysis)

การวิเคราะห์การแปรผันหลายทางนี้ เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุกับตัวแปรอิสระทั้งหมด 17 ตัว ในขั้นตอนเดียว ซึ่งแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ซึ่งการที่จะนำตัวแปรอิสระมาใช้ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุนี้มีเงื่อนไขว่า ตัวแปรอิสระแต่ละคู่จะต้องไม่มีความสัมพันธ์กันสูงเกินกว่า 0.50 (Cohen, 1988: 118) เพราะถ้าหากตัวแปรอิสระคู่ใดมีความสัมพันธ์กันสูงเกินกว่าค่าที่กำหนดตามเงื่อนไขดังกล่าว อาจจะทำให้เกิดปัญหาที่เรียกว่าความสัมพันธ์พหุร่วมเชิงเส้น (Multicollinearity) ซึ่งจะมีผลให้ค่าการวิเคราะห์การถดถอยเบี่ยงเบนไปจากความเป็นจริง และจะไม่นำตัวแปรอิสระคู่นั้นมาวิเคราะห์ร่วมกันในสมการ

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละคู่จะใช้วิธีการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ (correlation) โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearsons Correlation) ซึ่งผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละคู่ปรากฏดังตารางที่ 14 โดยพบว่าตัวแปรอิสระ 1 คู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงเกินจากเงื่อนไขที่กำหนด ได้แก่ ตัวแปรสถานภาพการทำงานเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ และตัวแปรการมีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์=0.531 ทั้งนี้ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะคนที่มีสถานภาพการทำงานเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ คือกลุ่มคนที่ทำงานอยู่ภาคเศรษฐกิจในระบบและมีหลักประกันยามสูงอายุในรูปของบำเหน็จหรือบำนาญจากรัฐ รวมถึงเป็นกลุ่มคนที่มีรายได้ค่อนข้างมั่นคงจึงมีแนวโน้มที่จะมีการเก็บออมเพื่อให้ตนเองมีหลักประกันในยามเกษียณอายุจากงานหรือมีการเก็บออมเพื่อไว้ใช้จ่ายในยามสูงอายุ ดังนั้นในการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุจึงไม่นำตัวแปรทั้งสองมาวิเคราะห์ร่วมกัน เพราะอาจจะทำให้เกิดปัญหาสหสัมพันธ์พหุร่วมเชิงเส้น (Multicollinearity)

ตารางที่ 14 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรอิสระ (n=9,000)

	1	2	3	4.1	4.2	5	6	7	8	9	10.1	10.2	10.3	10.4	11	12	13	14	
1. ทศนคติ	1.000																		
2. เพศหญิง ¹	0.003	1.000																	
3. อายุ	-0.082 [*]	-0.021	1.000																
4.1 สถานภาพกำลังสมรส ²	-0.022	-0.046 [*]	0.364 [*]	1.000															
4.2 สถานภาพเคยสมรส ²	-0.047 [*]	0.089 [*]	0.235 [*]	-0.449 [*]	1.000														
5. จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	0.034 [*]	-0.002	0.036 [*]	-0.027 [*]	-0.001	1.000													
6. ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ ³	0.121 [*]	-0.033 [*]	-0.044 [*]	-0.038 [*]	-0.046 [*]	0.002	1.000												
7. รายได้	0.172 [*]	-0.012	-0.099 [*]	-0.047 [*]	-0.068 [*]	0.041 [*]	0.272 [*]	1.000											
8. การมีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ ⁴	0.129 [*]	-0.025	-0.137 [*]	-0.073 [*]	-0.052 [*]	-0.028 [*]	0.531 [*]	0.285 [*]	1.000										
9. ระดับการศึกษา	0.200 [*]	-0.017	-0.427 [*]	-0.264 [*]	-0.135 [*]	0.023	0.465 [*]	0.448 [*]	0.470 [*]	1.000									
10.1 ภาคเหนือ ⁵	-0.044 [*]	0.002	0.067 [*]	0.080 [*]	-0.020	-0.005	-0.058 [*]	-0.172 [*]	-0.080 [*]	-0.139 [*]	1.000								
10.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ⁵	-0.097 [*]	-0.002	0.090 [*]	0.092 [*]	-0.008	0.020	-0.013	-0.277 [*]	-0.096 [*]	-0.140 [*]	-0.265 [*]	1.000							
10.3 ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ⁵	0.090 [*]	0.003	0.009	-0.032 [*]	0.040 [*]	-0.019	0.010	0.087 [*]	0.060 [*]	0.021	-0.251 [*]	-0.271 [*]	1.000						
10.4 ภาคใต้ ⁵	0.039 [*]	-0.016	-0.047 [*]	0.000	-0.010	0.018	0.014	-0.008	-0.051 [*]	0.028 [*]	-0.221 [*]	-0.239 [*]	-0.226 [*]	1.000					
11. เขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็ก (ชนบท) ⁶	-0.026	-0.017	0.134 [*]	0.143 [*]	0.010	-0.013	-0.073 [*]	-0.316 [*]	-0.163 [*]	-0.274 [*]	0.169 [*]	0.207 [*]	0.052 [*]	0.114 [*]	1.000				
12. ความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา	-0.028 [*]	0.031 [*]	0.074 [*]	0.068 [*]	-0.007	-0.039 [*]	-0.054 [*]	-0.054 [*]	-0.048 [*]	-0.086 [*]	0.055 [*]	0.055 [*]	-0.042 [*]	-0.021	0.057 [*]	1.000			
13. ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ	0.274 [*]	-0.011	-0.005	0.006	-0.021	0.019	0.130 [*]	0.111 [*]	0.097 [*]	0.135 [*]	0.014	-0.028 [*]	0.022	0.045 [*]	0.039 [*]	0.088 [*]	1.000		
14. การเตรียมทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุ ⁷	0.020	0.022	-0.109 [*]	-0.070 [*]	-0.001	-0.021	-0.054 [*]	0.032 [*]	-0.006	0.025	-0.064 [*]	-0.061 [*]	0.044 [*]	-0.034 [*]	-0.065 [*]	-0.067 [*]	-0.055 [*]	1.000	

หมายเหตุ * = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละคู่พบว่า ตัวแปรสถานภาพการทำงานเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ กับตัวแปรการมีหลักประกันด้านรายได้ ยามสูงอายุ มีความสัมพันธ์กันสูงเกินค่าที่กำหนดไว้ เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาสหสัมพันธ์พหุร่วมเชิงเส้นที่อาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระในการวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ในการพิจารณาเลือกตัดตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์ต่อกันสูงออกจากการวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระของทั้งสองตัวแปรดังกล่าว โดยเลือกตัวแปรอิสระที่มีค่าความสัมพันธ์กับตัวแปรตามสูงกว่าเข้ามาวิเคราะห์ ซึ่งจากตารางที่ 14 จะเห็นได้ว่าค่าความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุกับตัวแปรการมีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ ($r=0.129$) มีค่าสูงกว่าค่าความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุกับตัวแปรสถานภาพการทำงานเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ ($r=0.121$) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตัดสินใจนำตัวแปรการมีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุเข้ามาพิจารณาในการวิเคราะห์ถดถอยพหุและการวิเคราะห์ถดถอยพหุขั้นตอน และตัดตัวแปรสถานภาพการทำงานเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจออกจากการวิเคราะห์ ซึ่งผลการศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

1) การวิเคราะห์การถดถอยพหุ

การวิเคราะห์การถดถอยพหุเพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระทั้งหมด สามารถอธิบายการแปรผันของตัวแปรตามได้เท่าใด ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมด 16 ตัวแปร (ตัดตัวแปรอิสระที่มีค่าสหสัมพันธ์สูงออกจากการวิเคราะห์ 1 ตัวแปร) ร่วมกันอธิบายการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุได้ร้อยละ 12.0 ($R^2 = 0.120$) และหลังจากที่ได้ควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ ให้คงที่แล้ว มีตัวแปรอิสระ 6 ตัว ที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีตัวแปรอิสระ 5 ตัว มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทัศนคติต่อผู้สูงอายุในทิศทางที่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ได้แก่ จำนวนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน รายได้ครัวเรือน ระดับการศึกษา ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) และความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ ส่วนตัวแปรความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชราเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุในทิศทางที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังรายละเอียดปรากฏในตารางที่ 15

ตารางที่ 15 การวิเคราะห์การถดถอยพหุระหว่างทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุกับปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อผู้สูงอายุ (n=9,000)

ตัวแปรอิสระ	b	Beta	t	ผลการทดสอบ
(a)	13.465			
1. เพศหญิง ¹	0.091	0.011	0.882	X
2. อายุ	-0.040	-0.023	-1.398	X
3.1 สถานภาพสมรส ²	0.183	0.021	1.215	X
3.2 สถานภาพเคยสมรส ²	-0.134	-0.009	-0.566	X
4. จำนวนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน	0.150	0.027	2.093*	√*
5. รายได้ครัวเรือน	0.155	0.077	4.887*	√*
6. การมีหลักประกันยามชราภาพ ³	0.240	0.027	1.830	X
7. ระดับการศึกษา	0.240	0.112	6.328*	√*
8.1 ภาคเหนือ ⁴	0.017	0.002	0.091	X
8.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ⁴	-0.242	-0.025	-1.265	X
8.3 ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ⁴	0.734	0.074	4.179*	√*
8.4 ภาคใต้ ⁴	0.365	0.034	1.914	X
9. เขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็ก (เขตชนบท) ⁵	0.222	0.025	1.623	X
10. ความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา	-0.103	-0.029	-2.223*	X*
11. ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ	0.648	0.246	18.788*	√*
12. การเตรียมทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุ ⁶	0.215	0.024	1.835	X
	R=0.347	R ² =0.120	F=46.229	

หมายเหตุ: a = ค่าคงที่ b = สัมประสิทธิ์การถดถอย Beta = สัมประสิทธิ์ความถดถอยมาตรฐาน
R = สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ R² = สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ t = สถิติการทดสอบแบบที
F = สถิติการทดสอบแบบเอฟ * = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 n = ขนาดตัวอย่าง

¹ เพศชาย = กลุ่มอ้างอิง ² สถานภาพโสด = กลุ่มอ้างอิง
³ ไม่มีหลักประกันยามชราภาพ = กลุ่มอ้างอิง ⁴ กรุงเทพมหานคร = กลุ่มอ้างอิง
⁵ เขตเมือง = กลุ่มอ้างอิง ⁶ ไม่เตรียมตัวทำงานให้ชุมชน = กลุ่มอ้างอิง

สำหรับผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อผู้สูงอายุ กับตัวแปรอิสระทั้ง 12 ตัว หลังจากที่ได้ควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ แล้ว มีรายละเอียดดังนี้

1. เพศ

หลังจากที่ได้ทำการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆแล้วก็ยังพบว่า ไม่ว่าจะเพศหญิงหรือเพศชายต่างก็มีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุในระดับที่ไม่แตกต่างกัน และไม่พบความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึงสรุปได้ว่า ตัวแปรเพศไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจุบันสังคมให้ความสำคัญภาคทางด้านสิทธิเสรีภาพระหว่างชายและหญิงมากขึ้นกว่าในอดีต จึงน่าจะเป็นปัจจัยที่มีส่วนทำให้เพศชายและเพศหญิงมีทัศนคติในเรื่องต่างๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของศิริวรรณ ศิริบุญ (2536: 42-43) ที่ได้มีการทบทวนไว้ก่อนหน้านี้เกี่ยวกับทัศนคติในการดูแลมารดาสูงอายุที่พบว่าทั้งเพศชายและเพศหญิงมีทัศนคติต่อการดูแลมารดาสูงอายุไม่แตกต่างกัน ดังนั้นไม่ว่าจะชายหรือหญิงก็น่าที่จะมีทัศนคติต่อประเด็นต่างๆเกี่ยวกับผู้สูงอายุไม่ต่างกัน

2. อายุ

สำหรับตัวแปรอายุนั้น ภายหลังจากการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆแล้ว พบว่า อายุยังคงเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ แต่ในการวิเคราะห์ขั้นตอนนี้กลับไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าประชากรที่มีอายุน้อยกว่ามีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุในระดับที่สูงกว่าประชากรที่มีอายุมากกว่า ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ประชากรที่มีอายุน้อยหรือมีอายุอยู่ในช่วงต้นๆ ยังเป็นกลุ่มที่กำลังศึกษาหรือกำลังเริ่มสร้างความมั่นคงด้านอาชีพการงานและยังไม่มีภาระต้องรับผิดชอบต่อครอบครัวมากนัก จึงเป็นวัยที่มีความคิดสร้างสรรค์และมองสิ่งต่างๆรอบตัวไปในทางที่ดี ประกอบกับยังมีค่านิยมและทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่าในตัวผู้สูงอายุ และให้ความเคารพยกย่องผู้สูงอายุ ขณะที่เมื่อมีอายุมากขึ้น บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้ความคิดหรือทัศนคติในเรื่องต่างๆเปลี่ยนแปลงไป รวมถึงทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุด้วย ประกอบกับการก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุที่รวดเร็วแต่ขาดการเตรียมความพร้อมเพื่อยามสูงอายุที่ดีพอ ทำให้ผู้สูงอายุมีที่อายุยืนยาวขึ้นและต้องประสบกับปัญหาด้านสุขภาพและต้องอยู่ในภาวะพึ่งพาในสัดส่วนที่สูงขึ้น นอกจากนี้ ผู้ที่อยู่ในวัยกลางคนจำนวนไม่น้อยต้องรับภาระในการดูแลเกื้อหนุน

ผู้สูงอายุในครัวเรือนเพิ่มขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุถูกมองว่าเป็นภาระมากยิ่งขึ้น จึงอาจเป็นอีกเหตุผลสำคัญที่ทำให้คนในวัยทำงานซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอายุมากกว่ามีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุน้อยกว่าคนที่มีอายุน้อยกว่า

3. สถานภาพสมรส

หลังจากที่ได้ควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆให้คงที่แล้ว ตัวแปรสถานภาพสมรสยังคงมีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุในทิศทางที่ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่กำลังสมรส และเคยสมรส (หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่) กับกลุ่มที่เป็นโสด พบว่า คนที่มีสถานภาพกำลังสมรสมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าคนที่ เป็นโสดและเคยผ่านการสมรสมาแล้ว (หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่) ตามลำดับ ทั้งนี้ เป็นเพราะคนที่กำลังสมรสเป็นกลุ่มที่มีชีวิตครอบครัวที่สมบูรณ์ และค่อนข้างจะมีความอบอุ่นเพราะมีคู่สมรสคอยให้คำปรึกษาหารือ คอยดูแลช่วยเหลือ หรือช่วยแก้ไขปัญหาร่วมกัน อีกทั้งการมีคู่สมรสอยู่ด้วยยังเป็นการแสดงถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจอีกด้วย เพราะรายได้จากคู่สมรสจะสามารถช่วยแบ่งเบาภาระต่างๆในบ้านบ้านได้แม้หากมีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยก็จะไม่ทำให้รู้สึกที่ต้องแบกรับภาระในการดูแลแต่เพียงลำพัง แต่ถึงแม้กลุ่มที่กำลังสมรสจะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่ากลุ่มคนโสดและกลุ่มคนเคยสมรส แต่บางส่วนก็อาจจะมองว่าการที่ผู้สูงอายุมีอายุยืนยาวขึ้นหรือผู้สูงอายุบางคนอยู่ในภาวะทุพพลภาพ ต้องมีคนคอยดูแล จึงยังมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้สูงอายุอยู่ ขณะเดียวกัน คนที่เป็นโสดไม่มีคู่อยู่ด้วยเป็นกลุ่มที่ต้องพึ่งตนเองค่อนข้างมาก และหากต้องให้การเกื้อกูลผู้สูงอายุด้วยอาจรู้สึกว่าเป็นภาระมากขึ้นด้วยข้อจำกัดในเรื่องเวลา หรือการไม่มีผู้ซึ่งมาทำหน้าที่แทนในการรับผิดชอบต่อผู้สูงอายุ หรือข้อจำกัดด้านการเงิน โดยเฉพาะคนที่ เป็นหม้าย หย่า แยกหรือเลิกกันอยู่ ที่ต้องแบกรับภาระในการเลี้ยงดูบุตรอยู่แล้วจึงทำให้รู้สึกว่าการมีผู้สูงอายุอยู่ด้วยเป็นภาระที่เพิ่มขึ้น จึงมีทัศนคติต่อผู้สูงอายุไปในทางลบ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สถานภาพสมรสไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ

4. จำนวนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน

หลังจากที่ได้ควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆให้คงที่แล้ว พบว่าตัวแปรจำนวนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ด้วยในครัวเรือน ยังคงเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในทิศทางที่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึงสรุปได้ว่า จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือนมีผลต่อทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ ซึ่งการมีผู้สูงอายุอยู่ด้วยในบ้านหลายคนน่าจะมีความสัมพันธ์กับสถานะภายในบ้านของผู้สูงอายุและส่งผลกระทบต่อทัศนคติ

ที่มีต่อผู้สูงอายุด้วย เพราะจากรายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2550 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2550: 35-36) ที่พบว่า ส่วนใหญ่แล้วผู้สูงอายุเป็นเจ้าของบ้านที่อยู่อาศัย (ร้อยละ 80) และกว่าครึ่งยังมีสถานภาพเป็นหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุยังมีอำนาจในการตัดสินใจ หรือมีสิทธิต่างๆในบ้านอยู่ หรือถึงแม้ว่าผู้สูงอายุจะไม่ได้มีสถานะเป็นหัวหน้าครัวเรือนแล้ว แต่มีสถานะเป็นบิดาและหรือมารดาของหัวหน้าครัวเรือน หรือของคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือน ก็ยังคงได้รับความเคารพยกย่องจากสมาชิกในบ้าน นอกจากนี้การมีผู้สูงอายุอยู่ด้วยกันหลายคน ผู้สูงอายุอาจช่วยแบ่งเบาภาระของสมาชิกในครอบครัวด้านการดูแลผู้สูงอายุด้วยกันเอง และการช่วยงานต่างๆภายในบ้าน

5. รายได้ครัวเรือน

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ครัวเรือนกับทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ หลังจากที่ได้ควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆแล้ว พบว่ายังมีความสัมพันธ์กันในทางบวก แสดงว่าคนที่มีรายได้ครัวเรือนสูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกในทิศทางที่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เพราะรายได้ครัวเรือนเป็นตัวบ่งชี้ถึงสถานะทางเศรษฐกิจที่สำคัญ เพราะความแตกต่างทางเศรษฐกิจฐานะน่าจะนำไปสู่ทัศนคติต่อเรื่องต่างๆแตกต่างกัน โดยครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าน่าจะมีรายได้เพียงพอ สามารถดูแลสมาชิกในบ้านให้อยู่ดีกินดี มีชีวิตที่มั่นคงมากกว่า ซึ่งส่งผลให้มีความรู้สึกหรือมีความคิดเห็นต่อสิ่งต่างๆในทางที่ดีรวมถึงการมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุด้วย ซึ่งผลการศึกษาคั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของการัญญา ตั้งชลทิพย์ และคณะ (2553: 52) เกี่ยวกับคุณค่าของผู้สูงอายุ ที่พบว่าการอาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้ครัวเรือนสูงกว่าจะมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่ารายได้ครัวเรือนมีอิทธิพลเชิงบวกต่อทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ

6. การมีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุกับทัศนคติต่อผู้สูงอายุ ภายหลังจากที่ได้ควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆให้คงที่แล้วพบว่ามีความสัมพันธ์กันในทิศทางที่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ประชากรที่มีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุมิแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่ไม่มีหลักประกันด้านรายได้ยามสูงอายุ แต่เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงอาจสรุปได้ว่า การมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจเพื่อยามสูงอายุ ไม่มีอิทธิพลต่อการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ ทั้งนี้เป็นเพราะคนที่มีหลักประกันยามสูงอายุคือกลุ่มคนที่ทำงานอยู่ในภาคเศรษฐกิจที่มีรายได้มั่นคง มีสวัสดิการรองรับเมื่อเกษียณอายุ จึงเป็นกลุ่มที่น่าจะมีความมั่นใจ

ว่าจะใช้ชีวิตในวัยสูงอายุโดยไม่เดือดร้อนหรือเป็นภาระแก่คนอื่น นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการดูแลเกี่ยวพันสมาชิกอื่นในครอบครัวด้วย จึงน่าจะส่งผลให้คนกลุ่มนี้มีความรู้สึกที่ดีหรือมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ

7. ระดับการศึกษา

หลังจากได้ทำการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ ให้คงที่แล้วพบว่าระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุในทิศทางที่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ประชากรที่มีการศึกษาสูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่มีการศึกษาต่ำกว่า และเป็นความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงอาจสรุปได้ว่า ระดับการศึกษามีอิทธิพลต่อการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะการศึกษามีส่วนช่วยส่งเสริมให้คนมีความรอบรู้มากขึ้น ทั้งความรู้ตามหลักวิชาการและความรู้ทั่วไปสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว โดยเฉพาะปัจจุบันเป็นยุคที่สังคมมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารอย่างมาก ทำให้คนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ซึ่งผู้ที่มีการศึกษาสูงก็น่าจะมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในวงกว้างได้มากกว่า โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผู้สูงอายุจึงอาจส่งผลให้ผู้ที่มีการศึกษาสูงมีความตระหนักและเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรและกระบวนการสูงวัย ตลอดจนตระหนักถึงบทบาทและคุณค่าของผู้สูงอายุต่อครอบครัวและสังคม ประกอบกับผู้ที่มีการศึกษาสูงก็น่ามีฐานะเศรษฐกิจและสังคมที่ค่อนข้างมั่นคงจึงน่าจะมีศักยภาพในการดูแลเกี่ยวพันผู้สูงอายุได้มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่า ดังนั้นจึงอาจส่งผลให้มีทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุ ซึ่งก็สอดคล้องกับผลการศึกษาของศิริวรรณ ศิริบุญ (2536: 42-43) ที่พบว่าการศึกษาส่งผลต่อทัศนคติในการดูแลเลี้ยงดูบิดามารดาสูงอายุในรูปแบบที่แตกต่างกัน

8. ภาค

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาคกับทัศนคติต่อ โดยเปรียบเทียบทัศนคติของประชากรที่อาศัยในภาคเหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ กับประชากรที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครแบบแยกที่ละตัวแปร พบว่าภาคที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ ให้คงที่แล้ว พบว่ามีเพียงผู้ที่อยู่อาศัยในภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) เท่านั้นที่มีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุมากกว่าผู้ที่อยู่ในกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในทิศทางที่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะคนที่อยู่ในภาคกลางมีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับที่สูงกว่ารวมถึงการมีงานทำและมีรายได้ดีกว่าภาคอื่นๆ

ดังพิจารณาได้จากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในตารางที่ 14 จึงน่าจะส่งผลให้มีความคิดเห็นหรือทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องต่างๆรวมถึงทัศนคติต่อผู้สูงอายุไปในทิศทางที่ดี

9. เขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็ก (เขตชนบท)

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุกับเขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็ก โดยผู้วิจัยสนใจศึกษาคนที่ชีวิตในวัยเด็กอาศัยอยู่ในเขตชนบท เปรียบเทียบกับคนที่ชีวิตวัยเด็กอาศัยอยู่ในเขตเมือง และหลังจากที่ได้ควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆให้คงที่แล้วพบว่า เขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็ก (เขตชนบท) มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุในทิศทางที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ประชากรที่ชีวิตวัยเด็กอาศัยอยู่ในเขตชนบทมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่ชีวิตวัยเด็กอาศัยอยู่ในเขตเมือง แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงอาจกล่าวได้ว่า เขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็กไม่มีอิทธิพลต่อการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ ทั้งนี้จะเป็นเพราะว่าเรื่องของการสูงอายุหรือผู้สูงอายุนั้นเป็นเรื่องที่ไกลตัวสำหรับประชากรที่มีอายุอยู่ในช่วงวัยเด็กมาก และดูเหมือนว่าไม่ว่าจะเติบโตในเขตชนบทหรือเขตเมืองก็ไม่ได้มีการสอดแทรกความรู้เรื่องของการสูงอายุในระบบการศึกษา ดังนั้น ไม่ว่าจะอาศัยอยู่ในเขตที่อยู่อาศัยแบบใดก็น่าจะมีผลต่อทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ

10. ความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา กับทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ และหลังจากที่ได้ควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆให้คงที่แล้วพบว่า ความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชราและทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กันในทิศทางที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า โดยพบว่าประชากรที่มีความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชราในระดับที่สูงกว่ากลับมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่มีความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชราในระดับที่ต่ำกว่า และความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงอาจสรุปได้ว่า ความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรามีผลต่อการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะคนส่วนใหญ่เห็นว่าเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการชราหรือการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายจากช่วงอายุหนึ่งๆจนเข้าสู่วัยชรา เป็นภาพที่ไม่น่ายินดี จึงยิ่งมองว่าวัยสูงอายุเป็นวัยที่มีแต่ความเสื่อมถอย จนอาจทำให้มีทัศนคติในเชิงลบต่อผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น

11. ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุกับความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ หลังจากที่ได้ควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ ให้คงที่แล้วพบว่า ตัวแปรทั้งสองยังคงมีความสัมพันธ์กันในทิศทางที่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ประชากรที่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุในระดับที่สูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุในระดับที่ต่ำกว่า และเป็นความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงอาจสรุปได้ว่า ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุมีอิทธิพลต่อทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการได้รับความรู้ในด้านต่างๆ สำหรับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ น่าจะส่งผลให้คนมีความเข้าใจว่าเมื่อสูงอายุควรจะเตรียมตัวอย่างไรเพื่อให้ใช้ชีวิตได้อย่างเหมาะสม จึงน่าจะมีส่วนให้ปรับทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ จากที่เคยมองว่าผู้สูงอายุเป็นคนน่าเบื่อ ขี้บ่น น่ารำคาญ และเป็นภาระ กลับมีความเห็นใจและมีทัศนคติไปในทางบวกมากขึ้น

12. การเตรียมทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุกับการเตรียมทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุ แม้จะทำการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระทั้งหมดแล้วก็ยังคงพบว่า ตัวแปรทั้งสองยังคงมีความสัมพันธ์กันในทิศทางที่ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ประชากรที่มีการเตรียมตัวทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุมีแนวโน้มจะมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุมากกว่าประชากรที่ไม่ได้มีการเตรียมตัวทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุ และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงอาจสรุปได้ว่า ไม่ว่าคนจะมีการเตรียมตัวเองให้พร้อมที่จะทำงานเพื่อชุมชนเมื่อยามสูงอายุหรือไม่ก็ไม่ส่งผลต่อทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ ทั้งนี้เป็นเพราะคนทั่วไปโดยส่วนใหญ่มองว่าการมีความคิดที่จะทำงานช่วยเหลือชุมชนหรือสังคมเป็นเรื่องของการมีจิตสาธารณะเฉพาะบุคคล และการที่จะเสียสละเพื่อส่วนรวมได้ บุคคลนั้นต้องมีความพร้อมในหลายๆด้าน ทั้งด้านครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ และจะต้องเป็นคนมีจิตอาสาคิดทำเพื่อส่วนรวมโดยแท้จริง นอกจากนี้ การเสียสละทำงานให้กับส่วนรวมยังถูกมองว่าเป็นเรื่องของบุคคลเฉพาะกลุ่ม เช่น ผู้นำหรือคนหนุ่มสาวที่ยังมีกำลังมีความสามารถทางด้านร่างกายและสติปัญญามากกว่า ดังนั้นหากไม่มีความพร้อมในเรื่องดังกล่าวข้างต้นก็มีแนวโน้มที่จะไม่มีแนวคิดหรือมีการเตรียมตัวสำหรับการช่วยงานทางสังคม จึงไม่พบว่าตัวแปรนี้มีผลต่อการแปรผันของทัศนคติต่อผู้สูงอายุ

จากตารางการวิเคราะห์การถดถอยพบพบว่า ตัวแปรความรู้ด้านการใช้ชีวิต ในวัยสูงอายุสามารถอธิบายการแปรผันของทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุได้ดีที่สุด (Beta=0.246) รองลงมาคือ ระดับการศึกษา (Beta=0.112) รายได้ครัวเรือน (Beta=0.077) ภาคกลาง (ไม่รวม กรุงเทพมหานคร) (Beta=0.074) และจำนวนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน (Beta=0.027) ในขณะที่ตัวแปรความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชราสามารถอธิบายการแปรผันของทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุได้ในทิศทางตรงข้าม (Beta=-0.029) ส่วนตัวแปรที่เหลือพบว่าไม่สามารถอธิบายการแปรผันของทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สำหรับกรณีที่พบว่าตัวแปรอิสระบางตัวมีความสัมพันธ์ไม่สอดคล้องกับการวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่าย ได้แก่ ตัวแปรอายุ สถานภาพกำลังสมรส การมีหลักประกันยามชราภาพ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และเขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็ก (เขตชนบท) ซึ่งในการวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่ายพบว่ามีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่กลับไม่พบความสัมพันธ์ดังกล่าวในการวิเคราะห์ถดถอยพหุ จึงอาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ที่พบในการวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่ายเป็นความสัมพันธ์ลวง กล่าวคือ ความสัมพันธ์ที่พบในการวิเคราะห์ในระดับสองตัวแปรนี้ น่าจะเกิดจากอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่น เช่น ตัวแปรเขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็ก (เขตชนบท) ที่พบว่ามีความสัมพันธ์ทางลบกับตัวแปรการศึกษาในระดับที่สูง ($r=-0.274$) เมื่อเปรียบเทียบกับตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ หรือตัวแปรภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็พบว่ามีความสัมพันธ์ทางลบกับตัวแปรรายได้ในระดับที่สูง ($r=-0.277$) เช่นกัน ดังนั้นเมื่อมีการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ ให้คงที่ จึงทำให้ไม่พบความสัมพันธ์ดังเช่นที่ปรากฏในการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย

ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุกับการวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่าย จะเห็นได้ว่าในการวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่ายมีตัวแปรอิสระ 8 ตัว ที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุในทิศทางที่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ตัวแปรจำนวนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน สถานภาพการทำงานเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ รายได้ครัวเรือน การมีหลักประกันยามชราภาพ ระดับการศึกษา ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ภาคใต้ และความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ ส่วนในการวิเคราะห์ถดถอยพหุพบว่า มีตัวแปรอิสระ 5 ตัว ได้แก่ ตัวแปรจำนวนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน รายได้ครัวเรือน ระดับการศึกษา ภาคกลาง และความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุที่ยังคงความสัมพันธ์กับทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุในทิศทางที่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงอาจกล่าวได้ว่า ตัวแปรทั้ง 5 ตัวแปรดังกล่าวนี้ เป็นตัว

แปรที่มีความสัมพันธ์ที่แท้จริงกับทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ ส่วนตัวแปรอิสระอีก 1 ตัว คือ ตัวแปรความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา ที่พบว่าเมื่ออิทธิพลต่อทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่มีทิศทางไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้คือ การที่คนมีความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชราสูงขึ้นน่าจะมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากขึ้น ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่านอกจากปัญหาความเข้าใจเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของการเป็นผู้สูงอายุที่ส่งผลให้คนยังมีทัศนคติทางลบต่อผู้สูงอายุแล้ว อีกส่วนหนึ่งน่าจะเกิดจากปัญหาในการวัดตัวแปรดังกล่าว ทั้งนี้เพราะคำถามที่ใช้วัดความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา มักให้น้ำหนักไปในเรื่องของปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ โรคภัยไข้เจ็บ การเคลื่อนไหว และการต้องการคนดูแล จึงอาจส่งผลให้ผู้ตอบมีแนวโน้มที่จะคล้อยตาม โดยมีความเห็นว่าเมื่อเป็นผู้สูงอายุแล้วจะมีปัญหาตามมาหลายประการ และทำให้มองว่าผู้สูงอายุมีประโยชน์น้อยและเป็นภาระ ถึงแม้จะมีความรู้ในเรื่องกระบวนการสูงอายุเพิ่มขึ้นแต่ก็ไม่ได้ส่งผลให้มีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น

2) การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุขั้นตอน

หลังจากที่ได้ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) ซึ่งเป็นการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ ให้คงที่แล้วนั้น ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุขั้นตอน (Stepwise Regression Analysis) เพื่อทดสอบว่าตัวแปรอิสระตัวใดสามารถอธิบายการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุได้ดีที่สุด และตัวแปรอิสระใดสามารถเพิ่มอำนาจการอธิบายการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุได้เพิ่มขึ้น ซึ่งผลจากการวิเคราะห์การถดถอยพหุขั้นตอน (ปรากฏในตารางที่ 16) สามารถสรุปได้ว่า มีตัวแปรอิสระ 6 ตัวที่สามารถอธิบายการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งตัวแปรทั้ง 6 ตัวนี้ร่วมกันอธิบายการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุได้ร้อยละ 11.7 ($R^2 = 0.117$) โดยที่ตัวแปรความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุสามารถอธิบายการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุได้ดีที่สุดถึงร้อยละ 7.5 รองลงมาคือ ระดับการศึกษา การอยู่อาศัยในภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) และรายได้ครัวเรือน ซึ่งสามารถอธิบายการแปรผันของทัศนคติต่อผู้สูงอายุได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.7 ร้อยละ 0.7 และร้อยละ 0.5 ตามลำดับ ส่วนตัวแปรการอยู่อาศัยในภาคใต้ และตัวแปรความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชราสามารถอธิบายการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุได้เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น (ร้อยละ 0.2 และร้อยละ 0.1 ตามลำดับ) ในขณะที่ตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ ไม่สามารถอธิบายการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 16 การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุขั้นตอนเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อผู้สูงอายุ (n=9,000)

ตัวแปรอิสระ	b	Beta	t	R ²	R ² change
(a)	13.875		50.702		
1. ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ	0.652	0.247	19.014*	0.075	0.075
2. ระดับการศึกษา	0.268	0.126	8.716*	0.102	0.027
3. ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร)	0.835	0.084	6.361*	0.109	0.007
4. รายได้ครัวเรือน	0.160	0.080	5.575*	0.114	0.005
5. ภาคใต้	0.468	0.043	3.306*	0.116	0.002
6. ความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา	-0.109	-0.031	-2.370*	0.117	0.001
F = 119.357*					

หมายเหตุ: * = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เมื่อเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุกับผลการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุขั้นตอนแล้วสามารถสรุปได้ว่า การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชากรวัยแรงงานต่อผู้สูงอายุนั้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติต่อผู้สูงอายุ ได้แก่ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ และปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยที่ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุมีอิทธิพลต่อทัศนคติต่อผู้สูงอายุมากที่สุด แสดงว่าผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุมากขึ้นมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากขึ้นด้วย ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุเป็นความรู้ที่เชื่อมโยงกับพฤติกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันของคนเราตลอดไปจนถึงเรื่องต่างๆ ไปทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสุขภาพ ซึ่งน่าจะมีส่วนช่วยให้คนเข้าใจผู้สูงอายุมากขึ้นและมีแนวโน้มที่จะมีการปรับทัศนคติที่เคยมีต่อผู้สูงอายุให้ไปในทางบวกเพิ่มมากขึ้น

สำหรับปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่พบว่าที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติต่อผู้สูงอายุ ในลำดับถัดมาคือ ระดับการศึกษา ซึ่งคนที่มีการศึกษาสูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าคนที่มีการศึกษาต่ำกว่า ทั้งนี้ นอกจากเหตุผลดังที่กล่าวไว้ใน การวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่ายและการวิเคราะห์ถดถอยพหุแล้ว อีกส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะการได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นจะมีส่วนช่วยให้คนมีความรอบรู้และมีมุมมองในมิติต่างๆ กว้างขึ้น รู้จัก

การคิดวิเคราะห์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล มองโลกตามความเป็นจริงและยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงหรือสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นได้ดีกว่า รวมถึงมีการปรับทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุไปในทางบวกมากขึ้น และสามารถอยู่ร่วมสังคมผู้สูงอายุในอนาคตได้อย่างมีความสุข ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลให้คนมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งคือ การอยู่อาศัยในภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะการมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ได้เปรียบโดยเฉพาะด้านการคมนาคมและการขนส่ง ประกอบกับอยู่ในใกล้กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองหลวงจึงมีผลให้ภาคกลางได้รับการพัฒนาให้เจริญและทันสมัยมากขึ้น ทำให้คนในภาคกลางมีโอกาสได้รับบริการและสวัสดิการต่างๆจากภาครัฐมากกว่า ไม่ว่าจะเป็นบริการด้านสุขภาพ ด้านการศึกษาที่จะมีผลอย่างสำคัญต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีงานทำและมีรายได้ที่ดี จึงมีสถานะเศรษฐกิจที่ดี อีกทั้งมีโอกาสในการได้รับข้อมูลข่าวสารต่างๆ มากขึ้นด้วย ซึ่งปัจจัยดังกล่าวนี้ นอกจากจะส่งผลต่อทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุแล้ว ยังเป็นผลให้ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาคกลางได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จึงส่งผลให้ประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานหรือหนุ่มสาวมีมุมมองหรือทัศนคติต่อผู้สูงอายุไปในทางบวก ส่วนปัจจัยด้านรายได้ครัวเรือน และการอยู่อาศัยในภาคใต้นั้นแม้จะพบว่า มีอิทธิพลต่อทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุแต่สามารถอธิบายการแปรผันของทัศนคติต่อผู้สูงอายุได้เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

บทที่ 4

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อผู้สูงอายุ รวมทั้งค้นหาปัจจัยที่มีผลต่อการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ ซึ่งผู้วิจัยใช้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ในการสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษานี้ โดยมีตัวแปรอิสระ ซึ่งจำแนกเป็นปัจจัยที่สำคัญ 3 ด้าน คือ 1) ปัจจัยด้านประชากร ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส และจำนวนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน 2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วยตัวแปรอิสระ 6 ตัวแปร ได้แก่ สถานภาพการทำงาน รายได้ ครัวเรือน การมีหลักประกันยามชราภาพ ระดับการศึกษา ภาค และเขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็ก และ 3) ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุ และความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ ประกอบด้วยตัวแปร 3 ตัวแปร ได้แก่ ความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ และการเตรียมงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุ ส่วนตัวแปรตามคือ ทัศนคติต่อผู้สูงอายุ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ ใช้ข้อมูลจาก “การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ พ.ศ. 2550” ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ มีจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 9,000 ราย โดยผู้วิจัยได้นำเสนอค่าสถิติในการศึกษานี้ด้วยค่าที่ถ่วงน้ำหนักเพื่อให้ข้อมูลครั้งนี้เป็นตัวแทนของประชากรอายุ 18-59 ปี ของทั้งประเทศ

การนำเสนอในบทนี้จะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน โดยส่วนแรกจะเป็นการสรุปผลการศึกษา ส่วนที่สองจะเป็นการอภิปรายผลการศึกษาและข้อเสนอแนะทั้งในเชิงนโยบายและเชิงวิชาการ เพื่อเป็นประโยชน์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปวางแผนหรือกำหนดนโยบายในระดับประเทศ อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ให้กับผู้ที่สนใจศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไป

4.1 สรุปผลการศึกษา

การนำเสนอผลการศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ส่วน โดยส่วนที่ 1 จะเป็นการนำเสนอลักษณะทั่วไปของประชากรตัวอย่าง ส่วนที่ 2 เป็นการนำเสนอผลการศึกษาทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ และส่วนที่ 3 จะเป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ ซึ่งจะแบ่งออกเป็นการวิเคราะห์การแปรผันสองทาง โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่าย และ

การวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง ด้วยวิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุและวิธีการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 ลักษณะทั่วไปของประชากรตัวอย่าง

การนำเสนอลักษณะทั่วไปของประชากรตัวอย่างจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน เพื่อให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดของการศึกษา ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านประชากร 2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม และ 3) ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุและความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ

1) ปัจจัยด้านประชากร

ผลจากการศึกษาพบว่า ประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 54.0) มีอายุอยู่ระหว่าง 30-49 ปี (ร้อยละ 54.8) มีสถานภาพกำลังสมรส (ร้อยละ 68.1) และส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ไม่มีผู้สูงอายุอยู่ด้วย (ร้อยละ 62.2) ส่วนครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยนั้นส่วนใหญ่มีผู้สูงอายุอยู่ด้วย 1 คน และสูงสุดจำนวน 5 คน

2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม

ผลจากการศึกษาพบว่า ประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และค้าขายหรือประกอบธุรกิจส่วนตัวในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 24.2 และร้อยละ 21.2) จะมีส่วนที่ทำงานข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานราชการ/ลูกจ้างรัฐบาล/ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ อยู่บ้างแต่ก็ไม่มากนัก มีรายได้ครัวเรือนต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 56.7) และไม่มีหลักประกันด้านรายได้ยามชราภาพ (ร้อยละ 72.1)

ด้านการศึกษาพบว่า ประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีเพียงส่วนน้อยที่จบปริญญาตรีและสูงกว่า อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ในสัดส่วนที่เท่าๆกัน (ร้อยละ 21.0 ร้อยละ 20.4 ร้อยละ 19.7 ร้อยละ 22.2 และร้อยละ 16.6 ตามลำดับ) และกว่าครึ่งมีชีวิตในวัยเด็ก (ตั้งแต่เกิดจนถึงอายุประมาณ 12 ปี) อยู่ในเขตชนบท (ร้อยละ 71.0)

3) ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุและความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ

ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุและความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ และการเตรียมทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุ

จากผลการศึกษาพบว่า กว่าครึ่งของประชากรตัวอย่างมีความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชราในเรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชีวิตและพัฒนาการในแต่ละวัย ในระดับที่ยอมรับได้ (ร้อยละ 54.5) และเมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ถือว่าผ่านเกณฑ์ชีวิตที่ตั้งเป้าหมายในระยะ 5 ปีแรกของแผนฯ ไว้ที่ร้อยละ 30 อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าสัดส่วนของประชากรตัวอย่างที่มีความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชราในระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดก็มีสัดส่วนค่อนข้างสูงเช่นกัน (ร้อยละ 45.5) จึงเป็นเรื่องที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไปได้มีการศึกษาเรียนรู้ให้กว้างขึ้น รวมถึงจัดให้มีบริการการศึกษาเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิตทั้งในระบบและนอกระบบ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปมีความรู้และเข้าใจผู้สูงอายุและปรับทัศนคติที่เคยมีต่อผู้สูงอายุให้เป็นทัศนคติทางบวกมากขึ้น

สำหรับความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุนั้นพบว่า ประชากรตัวอย่างกว่าครึ่งเพียงเล็กน้อย มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุในระดับที่ยอมรับได้ ผลจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ประชากรตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุผ่านเกณฑ์ชีวิตที่ตั้งไว้ในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 เพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 54) เปรียบเทียบกับเป้าหมายในแผนฯ (ร้อยละ 50) จึงเป็นเรื่องที่จะต้องมีการรณรงค์ให้คนในสังคมตระหนักและเห็นความสำคัญในการเตรียมการต่างๆ สำหรับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุซึ่งจะช่วยให้มีความเข้าใจผู้สูงอายุและปรับทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุไปในมุมที่เป็นบวกมากขึ้น

ส่วนประเด็นในเรื่องของการเตรียมตัวทำงานให้ชุมชนเมื่อยามสูงอายุนั้นพบว่า มีประมาณ 1 ใน 4 ของประชากรตัวอย่างเท่านั้นที่คิดและได้เตรียมการเกี่ยวกับการทำงานเพื่อชุมชนเมื่อยามสูงอายุ (ร้อยละ 27.4) ซึ่งเป็นประเด็นที่จะต้องสร้างความตระหนักให้คนเห็นความสำคัญเกี่ยวกับการเตรียมตัวเองให้พร้อมสำหรับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อสังคม ก็น่าจะมีส่วนช่วยสนับสนุนให้เกิดทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุได้เช่นกัน

4.1.2 ทัศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อผู้สูงอายุ

ผลการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อผู้สูงอายุพบว่า มากกว่าครึ่งของประชากรตัวอย่างมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ (ร้อยละ 63.6) โดยมีทัศนคติเห็นว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่สังคมควรให้สิทธิประโยชน์เป็นพิเศษ (ร้อยละ 91.6) ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่ควรได้รับความเคารพนับถือเสมอ (ร้อยละ 91.3) ผู้สูงอายุสามารถเป็นตัวอย่งที่ดีแก่รุ่นลูกหลาน (ร้อยละ 90.6) ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์แก่คนรุ่นหลัง (ร้อยละ 89.1) และผู้สูงอายุสามารถทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสังคมได้ (ร้อยละ 88.2) ตามลำดับ ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อความเชิงลบนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นทัศนคติทางลบต่อผู้สูงอายุ ซึ่งผลจากการศึกษา

พบว่า มีประมาณ 1 ใน 3 ที่มีทัศนคติทางลบต่อผู้สูงอายุ โดยเห็นว่าผู้สูงอายุมักเป็นคนตามโลกไม่ทัน (ร้อยละ 45.4) ผู้สูงอายุมักเป็นภาระแก่บุตรหลานหรือครอบครัว (ร้อยละ 36.1) ผู้สูงอายุมักเป็นคนน่าเบื่อ (ร้อยละ 34.2) ผู้สูงอายุมักเป็นคนขี้บ่น (ร้อยละ 29.6) ผู้สูงอายุเป็นคนที่ประโยชน์น้อย (ร้อยละ 21.2) ผู้สูงอายุควรไปอยู่บ้านพักคนชรา (ร้อยละ 9.0) และผู้สูงอายุควรไปอยู่วัด (ร้อยละ 7.8) ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาแม้จะพบว่าประชากรส่วนใหญ่จะมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ แต่ระดับทัศนคติที่พบยังต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) (ร้อยละ 63.6 เปรียบเทียบกับเป้าหมายในแผนฯ ร้อยละ 90 ขึ้นไป) ซึ่งส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และกระแสโลกาภิวัตน์ ที่ค่อนข้างจะมีอิทธิพลอย่างมากต่อการใช้ชีวิตของคนในปัจจุบัน และส่งผลต่อความคิดเห็นหรือความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อเรื่องต่างๆ ได้ จึงเป็นประเด็นที่จะต้องให้ความสำคัญและเร่งปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องผู้สูงอายุ รวมถึงมีความตระหนักในคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะมีส่วนสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ จะส่งผลให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างมีความสุข

4.1.3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการแปรผันของทัศนคติต่อผู้สูงอายุ

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์การแปรผันสองทาง (Bivariate Analysis) และการวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง (Multivariate Analysis) โดยสามารถสรุปให้เห็นแนวโน้มและทิศทางของความสัมพันธ์ได้ ดังปรากฏในตารางที่ 17 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) การวิเคราะห์การแปรผันสองทาง (Bivariate Analysis) จะใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่าย (Simple Regression) เพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระทั้งหมด 17 ตัว มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อผู้สูงอายุในทิศทางที่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่ ระดับใด และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หรือไม่ ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่ายพบว่า มีตัวแปรอิสระ 8 ตัวที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุในทิศทางที่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ตัวแปรจำนวนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน สถานภาพการทำงานเป็นข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ รายได้ครัวเรือน การมีหลักประกันยามชราภาพ ระดับการศึกษา ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ภาคใต้ และความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ ส่วนตัวแปรอายุ สถานภาพเคยสมรส ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็ก (เขตชนบท) มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อผู้สูงอายุในทิศทางที่ไม่สอดคล้องกับ

สมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ขณะที่ตัวแปรเพศหญิง สถานภาพกำลังสมรส และการเตรียมทำงานให้ชุมชนเมื่ออายุสูงอายุ เป็นตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุเลย

อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่ายนี้ยังไม่สามารถสรุปได้ว่าตัวแปรใดมีอิทธิพลต่อทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ หรือมีความสัมพันธ์อย่างแท้จริงกับทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ เนื่องจากความสัมพันธ์ที่พบอาจเกิดจากอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นที่ยังไม่ได้นำมาพิจารณาพิจารณาร่วมกัน ซึ่งในขั้นตอนของการวิเคราะห์การแปรผันหลายทางผู้วิจัยจึงใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) เพื่อดูทิศทางและความสัมพันธ์ที่แท้จริงระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อดูว่าตัวแปรอิสระตัวใดที่สามารถอธิบายการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุได้ดีที่สุด และตัวแปรอิสระตัวใดบ้างที่สามารถเพิ่มอำนาจการอธิบายการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) การวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง (Multivariate Analysis) ใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) และการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ซึ่งการวิเคราะห์ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ตัดตัวแปรสถานภาพการทำงานเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจออกจากการวิเคราะห์เนื่องจากตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระตัวอื่น (การมีหลักประกันยามชราภาพ) ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาสหสัมพันธ์พหุร่วมเชิงเส้น (Multicollinearity) ดังนั้นในการวิเคราะห์การแปรผันหลายทางนี้จึงประกอบด้วยตัวแปรอิสระจำนวน 16 ตัวแปร สามารถสรุปได้ ดังนี้

2.1) ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุ พบว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมด 16 ตัวแปร ร่วมกันอธิบายการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุได้ร้อยละ 12.0 ($R^2 = 0.120$) และหลังจากที่ได้ควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ ให้คงที่แล้ว มีตัวแปรอิสระ 6 ตัว ที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีตัวแปรอิสระ 5 ตัว มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทัศนคติต่อผู้สูงอายุในทิศทางที่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ได้แก่ จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน รายได้ครัวเรือน ระดับการศึกษา ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) และความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ ส่วนตัวแปรความรู้ด้านวงจรกิจชีวิตและกระบวนการชราเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุในทิศทางที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เพราะปัญหาการมองภาพลักษณะของผู้สูงอายุ ที่เห็นว่าเมื่อแก่ตัวลงมีแต่สิ่งไม่ดีจึงยังมีทัศนคติทางลบต่อผู้สูงอายุ และอีกส่วนหนึ่งน่าจะ

เกิดจากปัญหาในการวัดตัวแปร เนื่องจากคำถามที่ใช้วัดตัวแปรความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา มักให้น้ำหนักไปในเรื่องของปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ โรคภัยไข้เจ็บ การเคลื่อนไหว และการต้องการคนดูแล จึงส่งผลให้ผู้ตอบมีแนวโน้มที่จะคล้อยตาม โดยมีความเห็นว่าเมื่อเป็นผู้สูงอายุแล้วจะมีปัญหาตามมาหลายประการ และทำให้มองว่าผู้สูงอายุมีประโยชน์น้อยและเป็นภาระ จึงมีทัศนคติไปในทิศทางที่เป็นลบมากขึ้น

ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุกับการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่ายแล้ว อาจกล่าวได้ว่า ตัวแปรจำนวนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน รายได้ครัวเรือน ระดับการศึกษา การอยู่อาศัยในภาคกลาง และความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ที่แท้จริงกับทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ

2.2) ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุขั้นตอน (Stepwise Regression Analysis) พบว่า มีตัวแปรอิสระ 6 ตัวที่สามารถอธิบายการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งตัวแปรทั้ง 6 ตัวนี้รวมกันอธิบายการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุได้ร้อยละ 11.7 ($R^2 = 0.117$) โดยที่ตัวแปรความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุสามารถอธิบายการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุได้ดีที่สุดถึงร้อยละ 7.5 รองลงมาคือ ระดับการศึกษา การอยู่อาศัยในภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) และรายได้ครัวเรือน ซึ่งสามารถอธิบายการแปรผันของทัศนคติต่อผู้สูงอายุได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.7 ร้อยละ 0.7 และร้อยละ 0.5 ตามลำดับ ส่วนตัวแปรการอยู่อาศัยในภาคใต้ และตัวแปรความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชราสามารถอธิบายการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุได้เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น (ร้อยละ 0.2 และร้อยละ 0.1 ตามลำดับ) ในขณะที่ตัวแปรอิสระตัวอื่นๆไม่สามารถอธิบายการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เมื่อเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุกับผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุขั้นตอนแล้วสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อผู้สูงอายุมากที่สุด ได้แก่ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ เพราะความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุเป็นความรู้ที่เชื่อมโยงกับพฤติกรรมต่างๆในชีวิตประจำวันของคนเราตลอดไปจนถึงเรื่องต่างๆไปทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสุขภาพ ซึ่งน่าจะมีส่วนช่วยให้คนเข้าใจผู้สูงอายุมากขึ้นและมีแนวโน้มที่จะปรับทัศนคติที่เคยมีต่อผู้สูงอายุไปในทางบวกเพิ่มมากขึ้น รองลงมาคือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งได้แก่ ระดับการศึกษา และการอยู่อาศัยในภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ทั้งนี้เพราะการที่คนมีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นจะทำให้มีความรอบรู้และมีมุมมองในมิติต่างๆที่กว้างขึ้น มีโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆได้มากขึ้น

โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารด้านผู้สูงอายุ จึงน่าจะส่งผลให้มีความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของผู้สูงอายุมากกว่าจะมองว่าผู้สูงอายุเป็นภาระของครอบครัว นอกจากนี้การได้รับศึกษาที่สูงขึ้นจะมีผลให้คนมีโอกาสในการทำงานที่มีรายได้สูง มีฐานะเศรษฐกิจที่มั่นคง มีศักยภาพในการดูแลเกื้อหนุนผู้สูงอายุ จึงมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ และไม่มองว่าผู้สูงอายุเป็นภาระ

ส่วนการอยู่อาศัยในภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สนับสนุนให้คนมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าคนที่อยู่ในภาคอื่นและกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เพราะความได้เปรียบด้านที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และการมีระบบคมนาคมขนส่งที่สะดวกรวดเร็ว และอยู่ใกล้กรุงเทพมหานครจึงได้รับอิทธิพลจากการพัฒนาเศรษฐกิจให้มีความเจริญและทันสมัยตามไปด้วย ดังนั้น คนในภาคกลางจึงมีโอกาสเข้าถึงบริการและสวัสดิการต่างๆจากภาครัฐมากกว่า โดยเฉพาะบริการด้านสุขภาพอนามัยและการศึกษาที่ส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมถึงความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสารก็มีส่วนให้ผู้สูงอายุในภาคกลางได้เรียนรู้เพิ่มขึ้นและมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสังคมที่เปลี่ยนไป จึงมีส่วนให้คนที่อยู่ในวัยแรงงานมีความเข้าใจผู้สูงอายุและมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ

ตารางที่ 17 สรุปผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการแปรผันของทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ โดย
วิธีการวิเคราะห์การถดถอย

ตัวแปรอิสระ	การวิเคราะห์การแปรผันสองทาง	การวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง	
	การวิเคราะห์การถดถอยแบบง่าย	การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุ	การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุขั้นตอน
1. เพศ (หญิง)	+ X	+ X	
2. อายุ	- X*	- X	
3.1 สถานภาพกำลังสมรส	- X	+ X	
3.2 สถานภาพเคยสมรส	- X*	- X	
4. จำนวนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน	+ \sqrt^*	+ \sqrt^*	
5. สถานภาพเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	+ \sqrt^*	----	
6. รายได้ครัวเรือน	+ \sqrt^*	+ \sqrt^*	4*
7. การมีหลักประกันยามชราภาพ	+ \sqrt^*	+ X	
8. ระดับการศึกษา	+ \sqrt^*	+ \sqrt^*	2*
9.1 ภาคเหนือ	- X*	+ X	
9.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	- X*	- X	
9.3 ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร)	+ \sqrt^*	+ \sqrt^*	3*
9.4 ภาคใต้	+ \sqrt^*	+ X	5*
10. เขตที่อยู่อาศัยในวัยเด็ก (เขตชนบท)	- X*	+ X	
11. ความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา	- X*	- X*	6*
12. ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ	+ \sqrt^*	+ \sqrt^*	1*
13. การเตรียมทำงานให้ชุมชนเมื่ออายุสูงอายุ ⁶	- X	+ X	
R^2		0.120	0.117

หมายเหตุ: \sqrt^* = ทิศทางเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ X = ทิศทางไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

* = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 R^2 = สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ

+ = มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับทัศนคติต่อผู้สูงอายุ

- = มีความสัมพันธ์ในทางลบกับทัศนคติต่อผู้สูงอายุ

1 = อธิบายการแปรผันของทัศนคติต่อผู้สูงอายุได้ดีที่สุด

2-6 = อธิบายการแปรผันของทัศนคติต่อผู้สูงอายุได้เป็นลำดับที่ 2-6

4.2 ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ พบปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อผู้สูงอายุ อย่างสำคัญ 3 ปัจจัย ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการชีวิตในวัยสูงอายุ ระดับการศึกษา และการอยู่อาศัยในภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ดังนั้นจึงน่าที่จะนำไปเป็นแนวทางในการวางแผน หรือกำหนดนโยบายที่เกี่ยวกับการปลูกจิตสำนึกและสร้างเสริมทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ ดังนี้

4.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานให้คนมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุโดยผ่านระบบการศึกษาทั้งในระบบ และนอกระบบ รวมถึงการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ประชาชนทั่วไปมีความรู้และเข้าใจว่า ผู้สูงอายุคือกลุ่มผู้ที่ยังคงสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมได้ โดยเฉพาะในด้านความรู้และ ประสบการณ์ที่สั่งสมมา และผู้สูงอายุไม่ใช่ภาระเพราะโดยส่วนใหญ่ยังคงพึ่งตนเองได้ไปจนเกือบ บั้นปลายของชีวิต เมื่อคนในสังคมรับรู้และเข้าใจก็จะมีส่วนในการปรับทัศนคติที่เคยมีต่อผู้สูงอายุ ให้เป็นทัศนคติที่ดีหรือมีทัศนคติที่เป็นบวกมากขึ้น ก็จะช่วยให้คนทุกวัยอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

2) เสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุให้เกิดขึ้นในทุกระดับ ทั้งในมิติด้านชีวภาพ ซึ่งได้แก่ความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา และมิติด้านกายภาพ ซึ่งได้แก่ความรู้ด้านการ อยู่อาศัย เศรษฐกิจ และสังคม ควบคู่ไปด้วยกัน โดยเฉพาะความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการ ชรา ที่คนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องของกระบวนการชราหรือการ เปลี่ยนแปลงต่างๆด้านร่างกาย จากช่วงอายุหนึ่งๆจนเข้าสู่วัยสูงอายุ ว่าเป็นความเสื่อมหรือความ ถดถอยของอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย เช่น การมองเห็น การได้ยิน ความสามารถในการทำ กิจวัตรประจำวันด้วยตัวเอง การเจ็บป่วยหรือการมีโรคต่างๆ และความทรงจำ ซึ่งอาจมีผลต่อการ มองภาพของผู้สูงอายุไปในมุมนลบมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงควรที่จะต้องส่งเสริมให้เกิดความรู้ความ เข้าใจที่ถูกต้องว่าการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุนั้นแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับผู้สูงอายุ แต่ละคน หากไม่สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องจะทำให้ผู้สูงอายุถูกมองว่าเมื่อแก่ตัวลงจะมี ลักษณะเหมือนกันหมด ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อทัศนคติทางลบต่อผู้สูงอายุแล้วยังมีผลต่อ การปฏิบัติต่อผู้สูงอายุอีกด้วย

3) จัดกิจกรรมปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามให้คงอยู่ในสังคม เช่น ค่านิยมในเรื่องความ กตัญญูต่เวทีต่อผู้สูงอายุในฐานะบุพการี ผู้มีพระคุณ หรือเป็นผู้มีภูมิปัญญาที่มีประโยชน์ต่อ สังคม โดยจัดกิจกรรมเชิดชูเกียรติหรือยกย่องบุคคลที่ทำความดี มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ หรือให้ การดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุในสังคม ให้บ่อยครั้งและมีการนำเสนอต่อสื่อสาธารณะเพื่อให้คนใน สังคมรับรู้ และนำไปเป็นแบบอย่าง ซึ่งนอกจากจะเป็นการสร้างความภาคภูมิใจ เป็นขวัญและ

กำลังใจให้กับบุคคลที่ทำดีแล้ว ยังเป็นการสร้างแรงจูงใจ กระตุ้นให้คนในสังคมหันมาใส่ใจดูแลพ่อแม่และผู้สูงอายุให้มากยิ่งขึ้น

4) จัดกิจกรรมที่เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกต่างวัยทั้งในครอบครัวและในชุมชน เช่น กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ ซึ่งที่ผ่านมาดำเนินการโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งเป็นการเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุและสมาชิกต่างวัยในครอบครัวและชุมชน ได้ร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ ความผูกพัน อันจะนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัว และจะเป็นการช่วยป้องกันและลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นภายในครอบครัว และเป็นการยกระดับความสัมพันธ์ของสมาชิกครอบครัวที่ประกอบด้วยคนหลายวัยได้ดีขึ้น (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2551: 68) ซึ่งกิจกรรมในลักษณะดังกล่าวควรจัดให้บ่อยครั้งและขยายไปในวงกว้างก็น่าจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการเสริมสร้างให้ประชากรทั่วไปมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุ

5) เพิ่มบทบาทของผู้สูงอายุในสังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุมีโอกาสนำภูมิความรู้หรือคลังปัญญาที่มีอยู่ถ่ายทอดให้กับชุมชนและเด็กรุ่นหลัง ผ่านกิจกรรมต่างๆ ในแต่ละท้องถิ่น เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สูงอายุกับคนทุกวัยในสังคมให้ตระหนักในคุณค่าของผู้สูงอายุ และมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุมากขึ้น

6) ส่งเสริมบทบาทในเชิงเศรษฐกิจให้ผู้สูงอายุที่ยังมีศักยภาพ มีความสามารถ มีความพร้อมและต้องการทำงาน มีงานที่เหมาะสมทำและมีรายได้เลี้ยงตนเองได้โดยไม่ต้องเป็นภาระของคนอื่น ซึ่งน่าจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะลดทัศนคติทางลบเกี่ยวกับการมองคุณค่าในตัวผู้สูงอายุว่าเป็นคนที่มีประโยชน์น้อยในเชิงเศรษฐกิจ หรือมักเป็นภาระแก่บุตรหลานหรือครอบครัว และปรับให้เป็นทัศนคติทางบวกเพิ่มขึ้น

7) การนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุผ่านสื่อ ควรนำเสนอในด้านบวกมากกว่าด้านที่จะนำไปสู่การมองผู้สูงอายุในเชิงลบ เช่น ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งหรือเป็นภาระแก่ครอบครัวและสังคม แต่ควรนำเสนอให้เห็นว่าผู้สูงอายุสามารถเป็นหลักให้กับครอบครัว และทำประโยชน์ให้ชุมชนได้ เพราะผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่า ไม่ใช่ “ภาระ” แต่เป็น “พันธะ” ทางสังคม ที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมกันดูแลส่งเสริมและสนับสนุนให้มีคุณภาพชีวิตในวัยสูงอายุที่ดีและเหมาะสม

4.2.2 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

การศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ พ.ศ. 2550 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งผู้วิจัยไม่ได้

จัดเก็บข้อมูลเอง จึงค่อนข้างจะมีข้อจำกัดเกี่ยวกับตัวแปร ซึ่งผู้วิจัยได้พยายามใช้ข้อมูลที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยนำตัวแปรที่น่าจะมีความสัมพันธ์กับทัศนคติของประชากรอายุ 18-59 ปี ที่มีต่อผู้สูงอายุ ที่มีการเก็บรวบรวมไว้ในการสำรวจชุดนี้มาใช้ให้มากที่สุด ดังนั้นเพื่อให้การศึกษาครั้งต่อไปสามารถวิเคราะห์หาปัจจัยที่น่าจะมีผลต่อทัศนคติต่อผู้สูงอายุได้ครอบคลุมและครบถ้วนมากขึ้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นเพิ่มเติมดังนี้

1) การศึกษาในครั้งต่อไป ผู้ที่สนใจศึกษาควรมีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุให้มีรายละเอียดในมิติต่างๆที่น่าจะมีผลต่อทัศนคติต่อผู้สูงอายุ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการดูแลเกื้อหนุนผู้สูงอายุในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายในด้านการดูแลความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน หรือการดูแลในด้านสุขภาพ แหล่งรายได้หลักของครัวเรือน ภาวะหนี้สิน แหล่งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ เป็นต้น ซึ่งปัจจัยดังกล่าวน่าที่จะมีอิทธิพลต่อทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุด้วยเช่นกัน

2) การศึกษาในครั้งต่อไปควรระมัดระวังเรื่องการสร้างเครื่องมือสำหรับวัดความรู้เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เช่น ความรู้ด้านวงจรชีวิตและกระบวนการชรา ความรู้ในการเตรียมตัวเพื่อยามสูงอายุ โดยควรหลีกเลี่ยงคำถามที่เป็นความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อผู้สูงอายุที่เป็นคำถามในเชิงปฏิเสธซ้อนปฏิเสธ เพราะอาจมีผลให้ผู้ตอบสับสนและตีความหมายคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงได้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กาญจนา ตั้งชลทิพย์ และคณะ. 2553. **คุณค่าผู้สูงอายุ: ภาพสะท้อนมุมมองจากคนสองวัย.** ใน สุชาดา ทวีสินธุ์ และ สวรรีย์ บุญยमानนท์ (บรรณาธิการ). ประชากรและสังคม 2553. คุณค่าผู้สูงอายุในสายตาสังคมไทย. เอกสารวิชาการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล หมายเลข 372. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม.
- เกื้อ วงศ์บุญสิน. 2546. **การปันผลทางประชากรอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากรไทย.** เอกสารวิจัย หมายเลข 295. วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จอห์น โนเดิล และเนนาพร ชโยวรรณ. 2552. **การสูงอายุทางประชากรและการอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุในประเทศไทย แนวโน้มในอดีต สถานการณ์ปัจจุบันและความท้าทายในอนาคต.** กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทยและสำนักงานภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก. กรุงเทพมหานคร.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. 2549. **จิตวิทยาสังคม.** กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชม ภูมิภาค. 2523. **จิตวิทยาการเรียนรู้การสอน.** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ชลธิชา อัครวันรันดร. 2552. **การออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย.** วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สาขาวิชาประชากรศาสตร์ วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชไมมาศ บรรพพงศ์. 2544. **ความรู้ ทักษะคติ การปฏิบัติในเรื่องเพศศึกษา การถูกล่วงละเมิดทางเพศ รวมทั้งพฤติกรรมป้องกันในนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สาขาวิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยวุฒิ อัครจุฑกุล. 2541. **การวิเคราะห์การออมโดยใช้แบบจำลองทางเศรษฐกิจในประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐจรี สุวรรณภัก. 2549. **รูปแบบครอบครัวทางเลือกในสังคมสมัยใหม่ : กรณีศึกษา “การอยู่เป็นโสด”** รายงานวิจัยเสริมหลักสูตร คณะกรรมการส่งเสริมการวิจัยเสริมหลักสูตร คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- นภาพร ชัยวรรณ. 2535. การเตรียมการเพื่อยามสูงอายุของผู้สูงอายุและคนหนุ่มสาวไทย. ใน **การประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ 2535**. 21-22 พฤศจิกายน 2535 ณ ห้องกษัตริย์ศึก โรงแรมโซลทวิน ทาวเวอร์ กรุงเทพมหานคร.
- ประชา ตันเสณีย์. 2553. **บทความเรื่อง “ทุนมนุษย์ในผู้สูงวัย”**. ศูนย์กลางการจัดการความรู้ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ. สำนักนายกรัฐมนตรี. 2545. **แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564)**. กรุงเทพมหานคร.
- พัชรพล วงศ์บุญสิน. 2553. การลดลงของอัตราเจริญพันธุ์: นัยต่อการปันผลทางประชากรระยะที่ 2 ของไทยยุคสังคมเสี่ยงภัย. **วารสารประชากรศาสตร์ วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ 26 ฉบับที่ 2 กันยายน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. 2551. **รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2550**. บริษัท ทีคิวพี จำกัด.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. 2552. **รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2551**. บริษัท ทีคิวพี จำกัด.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. 2553. **รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2552**. บริษัท ทีคิวพี จำกัด.
- วิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ. 2551. **รายงานผลการศึกษา โครงการสร้างระบบติดตามและประเมินแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2545-2564)**. วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. เอกสารหมายเลข 299.
- วิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ. 2552. **รายงานผลการศึกษา โครงการปรับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2545-2564)**. วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. เอกสารหมายเลข 303.
- ศิริวรรณ ศิริบุญ. 2536. **ข้อเท็จจริงและทัศนคติเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุของคนหนุ่มสาวไทย**. โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2546. **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ. เลียงเชียง.

สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล. 2543. **สถานะของประชากรสูงอายุไทยในปัจจุบันและการดำเนินการต่าง ๆ ของประเทศ**. สาขาวิชาเวชศาสตร์ผู้สูงอายุและพุดตมาวิทยา ภาควิชาอายุรศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรีย์ บุญญานนุพงศ์. 2534. **สภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมเมือง**. เชียงใหม่: โครงการชราภาพศึกษา. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2550. **การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ พ.ศ.2550**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2550. **รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2550. **รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2554**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2554. **การสำรวจการย้ายถิ่นของประชากร พ.ศ.2554**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

เอกพงษ์ ณ เชียงใหม่. 2552. **ผลการใช้กระบวนการกลุ่มต่อความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้ดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ณ หน่วยบริการปฐมภูมิห้วยแหวน จังหวัดลำพูน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, สาขาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภาษาอังกฤษ

Allport, G.W. 1967. **A History of psychology in autobiography**. (Vol. V, pp.3-25). New York: Appleton-Century-Crofts.

Benjamin S.Bloom. 1976. **Human characteristics and school learning**. New York: McGraw-Hill.

Clifford Thomas Morgan, Richard A King. 1992. **Introduction to Psychology**. Tata McGraw-Hill, Seventh Edition.

Cohen, J.1988. **Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences**. 2nd edition. Hikkisdale, NJ: Erlbaum.

- Eagly, et al.. 2000. Social role theory of sex differences and similarities: A current appraisal. In T. Eckes (ed.), **The developmental social psychology of gender**, pp.123-174. Mahwah NJ: Erlbaum.
- Good, Carter V. 1973. **Dictionary of Education**. New York: McGraw Hill.
- Katz, D. 1960. **The Functional Approach to the Study of Attitudes**. *Public Opinion Quarterly*, 24: 163-204.
- Kelman, HC. 1958. Compliance, identification, and internalization: Three processes of attitude change. *Journal of Conflict Resolution*. 2 (1).
- Mary E. Kite, et al. 2005. Attitudes Toward Younger and Older Adults: An Updated Meta-Analytic Review. *Journal of Social Issues*. Vol.61. No.2: pp.241-266.
- Meredith, Patrick. 1961. **Publication info: London: English Universities Press.**
- Morgan, Clifford T. and Richard A. 1977. King. **Dictionary Encyclopedia The Lexicon Webster.U.S.A. : The English Language Institute of America Inc.**
- Millar, M.G. and Tesser, A. 1986. Effects of Affective and-Cognitive focus on the Attitude-behavior Relation. *Journal of Personality and Social Psychology* 51: 270-276.
- Millar, M.G. and Tesser, A. 1989. The Effects of Affective-Cognitive Consistency and Thought on the Attitude-Behavior Relation. *Journal of Experimental Social Psychology* 25: 189-202.
- Newcomb, T.M. 1953. **An Approach to the study of communicative acts**. *Psychological Review* 60: 393-404.
- Ostrom, T. M. 1965. The Relationship between the Affective, Behavioral, and Cognitive Components of Attitude. *Journal of Experimental Social Psychology*, (1969): 12-30.
- Rosenberg, MJ. 1960. **A Structural Theory of Attitude Dynamics**. *Public Opinion Quarterly*, 24: 319-340.
- Ross, L., Amabile, T. M., and Steinmetz, J L. 1977. Social roles, social control, and biases in social-perception processes. *Journal of Personality and Social Psychology* 35: 485-494.

- Russell H. Fazio & Michael A. Olson. 2003. Attitudes: Foundations, Functions, and Consequences. In M.A. Hogg & J.Cooper (Eds.), **The Sage Handbook of Social Psychology: Concise Student Edition**.
- Sherif, M. 1969. **Social Psychology**. New York: Harper & Row Publishing. p.334.
- Thurstone, L.L. 1928. Attitudes can be measured. **American Journal of Sociology** 33: 529-544.
- Weeks, J. R. 2002. **Population: An Introduction to Concepts and Issues**. 8th Edition.
- Zimbardo, et al. 1977. **Influencing Attitude & Changing behavior**. London: Addison-Wesley Publishing.

ภาคผนวก

รายละเอียดคำถามที่ใช้ในการวิเคราะห์

จากแบบสอบถาม

สำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ พ.ศ. 2550
(ถามผู้มีอายุ 18-59 ปี)

ปก

ข้อ 1 ภาค..... จังหวัด..... Reg Cwt
ข้อ 2 ในเขตเทศบาล ED..... BLK..... Area ED
นอกเขตเทศบาล ED..... หมู่ที่..... ชื่อหมู่บ้าน..... BLK_VIL

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบสัมภาษณ์

คำถามข้อ A1 เพศ

ชาย 1
หญิง 2

คำถามข้อ A2 อายุ

18-19 ปี 1
20-24 ปี 2
25-29 ปี 3
30-34 ปี 4
35-39 ปี 5
40-44 ปี 6
45-49 ปี 7
50-54 ปี 8
55-59 ปี 9

คำถามข้อ A3 ระดับการศึกษาสูงสุด

ไม่เคยเรียน 1
ประถมศึกษา 2
มัธยมศึกษาตอนต้น 3

มัธยมศึกษาตอนปลาย	4
ปวช	5
ปวส. ปวท. อนุปริญญา	6
ปริญญาตรี	7
ปริญญาโทและสูงกว่า	8
อื่นๆ (ระบุ)	9
คำถามข้อ A4 สถานภาพสมรส	
โสด	1
สมรส	2
หม้าย	3
หย่า	4
แยกกันอยู่	5
คำถามข้อ A5 ตั้งแต่ท่านเกิดจนถึงอายุประมาณ 12 ปี ส่วนใหญ่ท่านอาศัยอยู่ในเขตใด	
ในเขตเทศบาล	1
ในเขตสุขาภิบาล	2
นอกเขตเทศบาล-นอกเขตสุขาภิบาล.....	3
คำถามข้อ A6 สถานภาพการทำงานในปัจจุบัน	
ข้าราชการ/ พนักงานรัฐวิสาหกิจ	1
พนักงานราชการ/ ลูกจ้างรัฐบาล/ ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ	2
พนักงาน/ ลูกจ้างเอกชน	3
ค้าขาย/ ประกอบธุรกิจส่วนตัว	4
เกษตรกร	5
รับจ้างทั่วไป/ กรรมกร	6
นักเรียน/ นักศึกษา	7
แม่บ้าน/ ไม่ได้ประกอบอาชีพ	8
อื่นๆ (ระบุ)	9

คำถามข้อ A7 รายได้ของครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน (รายได้ที่เป็นตัวเงินเฉลี่ยในรอบ 12 เดือน)

น้อยกว่า 1,500 บาท	1
1,500-2,999 บาท	2
3,000- 4,999 บาท	3
5,000-9,999 บาท	4
10,000-14,999 บาท	5
15,000-19,999 บาท	6
20,000-24,999 บาท	7
25,000-29,999 บาท	8
30,000-49,999 บาท	9
ตั้งแต่ 50,000 บาทขึ้นไป	10

คำถามข้อ A9 ครัวเรือนของท่าน มีจำนวนสมาชิกที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทั้งหมดกี่คน

ระบุ จำนวนคน

ตอนที่ 2 ความรู้และการเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่วัยชรา

คำถามข้อ A10 ท่าน (จะ/ได้) เลือกรับบำเหน็จหรือบำนาญเมื่อท่านออกจากงานหรือเกษียณ

(ถามเฉพาะผู้ที่รับข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ)

บำเหน็จ	1
บำนาญ	2
ยังไม่ได้ตัดสินใจ	3

คำถามข้อ A11 ท่านเป็นสมาชิกกองทุนประกันสังคม หรือกองทุนอื่นๆ เพื่อยามชราภาพหรือไม่

(ถามทุกคน ยกเว้นผู้ที่รับข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ)

เป็น	1
ไม่เป็น	2
เคยเป็นแต่ปัจจุบันไม่เป็น	3

ท่านเคยคิดและหรือเตรียมการในเรื่องต่างๆ ต่อไปนี้หรือไม่

คำถามข้อ A37 “การทำงานให้ชุมชนหรือเป็นอาสาสมัคร เมื่ออยู่ในวัยสูงอายุ”

เคยคิด ไม่ได้เตรียมการ	1
เคยคิด ได้เตรียมการ	2

ไม่เคยคิด	3
ท่านคิดว่าประโยคต่อไปนี้ถูกหรือไม่	
คำถามข้อ A40 “เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุกระดูกจะบางลงกว่าตอนวัยหนุ่มสาว”	
ถูก	1
ไม่ถูก	2
ไม่แน่ใจ	3
คำถามข้อ A42 “เมื่อเข้าวัยสูงอายุกำลังกล้ามเนื้อจะถดถอยลง”	
ถูก	1
ไม่ถูก	2
ไม่แน่ใจ	3
คำถามข้อ A43 “คนยิ่งสูงอายุจะมีโรคมากขึ้น”	
ถูก	1
ไม่ถูก	2
ไม่แน่ใจ	3
คำถามข้อ A44 “ผู้สูงอายุที่อายุมากๆมักเดินไม่ได้”	
ถูก	1
ไม่ถูก	2
ไม่แน่ใจ	3
คำถามข้อ A45 “เมื่อผู้สูงอายุมีอายุมากถึงระยะหนึ่ง จะต้องมีผู้ดูแล”	
ถูก	1
ไม่ถูก	2
ไม่แน่ใจ	3
คำถามข้อ A46 “ผู้สูงอายุรับประทานอาหารทุกชนิดได้ตามต้องการ”	
ถูก	1
ไม่ถูก	2
ไม่แน่ใจ	3

คำถามข้อ A47 “ผู้สูงอายุควรมีที่หรือห้องนอนอยู่ชั้นล่างของบ้าน”

- ถูก 1
 ไม่ถูก 2
 ไม่แน่ใจ 3

คำถามข้อ A48 “ผู้สูงอายุไม่จำเป็นต้องออกกำลังกายเป็นประจำ”

- ถูก 1
 ไม่ถูก 2
 ไม่แน่ใจ 3

คำถามข้อ A49 “ผู้สูงอายุควรให้บุตรหลานเป็นผู้เลี้ยงดูเท่านั้น”

- ถูก 1
 ไม่ถูก 2
 ไม่แน่ใจ 3

คำถามข้อ A50 “ผู้สูงอายุควรพึ่งตนเองให้มากที่สุด (พึ่งในทุกเรื่อง เช่น เรื่องเงิน ที่อยู่อาศัย ดูแลตนเอง เป็นต้น)”

- ถูก 1
 ไม่ถูก 2
 ไม่แน่ใจ 3

คำถามข้อ A51 “เมื่อคนสูงอายุขึ้นควรหยุดทำงานหรืออยู่เฉย ๆ”

- ถูก 1
 ไม่ถูก 2
 ไม่แน่ใจ 3

คำถามข้อ A52 “ผู้สูงอายุควรเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน/ชมรมต่างๆ”

- ถูก 1
 ไม่ถูก 2
 ไม่แน่ใจ 3

ตอนที่ 3 ทศนคติต่อผู้สูงอายุ

ท่านเห็นด้วยกับข้อความต่อไปนี้หรือไม่

คำถามข้อ A53 “ผู้สูงอายุมักเป็นคนตามไม่ทันโลก”

เห็นด้วย	1
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่แน่ใจ	3

คำถามข้อ A54 “ผู้สูงอายุมักเป็นคนน่าเบื่อ”

เห็นด้วย	1
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่แน่ใจ	3

คำถามข้อ A55 “ผู้สูงอายุมักเป็นคนขี้บ่น”

เห็นด้วย	1
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่แน่ใจ	3

คำถามข้อ A56 “ผู้สูงอายุควรไปอยู่บ้านพักคนชรา”

เห็นด้วย	1
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่แน่ใจ	3

คำถามข้อ A57 “ผู้สูงอายุควรไปอยู่อาศัยในวัด”

เห็นด้วย	1
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่แน่ใจ	3

คำถามข้อ A58 “ผู้สูงอายุเป็นคนมีประโยชน์น้อย”

เห็นด้วย	1
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่แน่ใจ	3

- คำถามข้อ A59 “ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์แก่คนรุ่นหลัง”
เห็นด้วย	1
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่แน่ใจ	3
- คำถามข้อ A60 “ผู้สูงอายุมักเป็นภาระแก่บุตรหลานหรือครอบครัว”
เห็นด้วย	1
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่แน่ใจ	3
- คำถามข้อ A61 “ผู้สูงอายุสามารถเป็นตัวอย่งที่ดีแก่รุ่นลูกหลาน”
เห็นด้วย	1
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่แน่ใจ	3
- คำถามข้อ A62 “ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่สังคมควรให้สิทธิประโยชน์เป็นพิเศษ”
เห็นด้วย	1
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่แน่ใจ	3
- คำถามข้อ A63 “ผู้สูงอายุสามารถทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสังคมได้”
เห็นด้วย	1
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่แน่ใจ	3
- คำถามข้อ A64 “ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่ควรได้รับความเคารพนับถือเสมอ”
เห็นด้วย	1
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่แน่ใจ	3

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวบุศริน บางแก้ว เกิดวันที่ 23 กันยายน พ.ศ.2510 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนอ่างทองบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาคาร จังหวัดอุดรธานี และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเกษตร จากคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อปีการศึกษา 2535 และเข้ารับราชการในตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิจัย ที่วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 จนถึงปัจจุบัน โดยดำเนินงานวิจัยหลักในสาขาสิ่งแวดล้อมและประชากรสูงอายุ และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประชากรศาสตร์ วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2552